

Numismatický sborník

29/1 • 2015

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2016

Numismatický sborník 29/1 2015

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Vědecký redaktor / Scientific Editor:

PhDr. Jiří Militký, Ph.D. (e-mail: militky.jiri@seznam.cz)

Redakční rada / Editors:

PhDr. J. Lukas; PhDr. V. Novák, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Sommer, DSc.; dr hab. Jaroslaw Bodzek

Recenzní kruh / Review Board:

Mgr. J. Budaj, Ph.D.; Mgr. D. Kašparová; MUDr. Z. Petráň; PhDr. L. Polanský;
PhDr. E. Šimek, CSc.; PhDr. R. Zaoral

Adresa redakce / Contact Address:

Centrum mediévistických studií, Jilská 1, 110 00 Praha 1-Staré Město (e-mail: cms@flu.cas.cz)

Vyobrazení na přední straně obálky:

Denár knížete Oldřicha ze sbírky Západočeského muzea v Plzni z depotu Želčany 1884
(kat. č. 45, text na straně 22)

Vydává:

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze
Technická příprava a grafická úprava: Abalon s.r.o. – www.abalon.cz
Náklad: 300 výtisků

Objednávky a předplatné / The subscription of the completed volumes should be addressed:

Kosmas, s.r.o., Lublaňská 3, 120 00 Praha 2, tel. +420 222 510 749; e-mail: kosmas@kosmas.cz

© Filosofía, vydavatelství Filosofického ústavu AVČR, v.v.i., Praha
číslo publikace: 447, Praha 2016
ISBN 978-80-7007-466-4
ISSN 0546-9414

Numismatický sborník

29/1 (2015)

Filosofický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i., Praha /
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Tento svazek finančně podpořily společnosti
Chládek a Tintěra, Pardubice a.s.
Macho & Chlapovič a.s.

Praha 2016

SBÍRKA ČESKÝCH RANĚ STŘEDOVĚKÝCH MINCÍ ZÁPADOČESKÉHO MUZEA V PLZNI

DÍL I. ČESKÉ DENÁRY DO MINCOVNÍ REFORMY BŘETISLAVA I.

Jiří LUKAS – Miroslav HUS

Abstract – Collection of Bohemian early medieval coins in the Museum of West Bohemia in Pilsen. Part I. Bohemian deniers produced until the monetary reform of Břetislaus I.

The first part of the list of Bohemian coins of the 10th–12th centuries in the numismatic collection of the Museum of West Bohemia in Pilsen is presented. The study in detail describes history of foundation and existence of the collection and offers detailed catalogue of some 155 Bohemian deniers of large flan struck between the 970s and the mid-11th century.

 Early medieval period, Bohemia, deniers, Museum of West Bohemia in Pilsen

Muzeum a jeho numismatická sbírka

Dne 8. listopadu 1878 došlo z rozhodnutí zastupitelstva města Plzně k založení Obecního muzea pro město Plzeň a západní Čechy (*Gemeindemuseum für die Stadt Pilsen und das westlichen Böhmen*). Podle stanov bylo jeho úkolem shromažďovat historické, národopisné a přírodovědné předměty. Pro veřejnost bylo muzeum otevřeno 24. července 1880 v přízemí gymnázia ve Fodermayerově (dnešní Smetanově) ulici, na místě dnešní studijní a vědecké knihovny. Jeho sbírky se od počátku rychle rozrůstaly především díky darům od občanů města. Část sbírkového fondu byla proto převedena do Západočeského umělecko-průmyslového muzea, založeného v listopadu 1888 z iniciativy Obchodní a živnostenské komory. Sbírkou obou muzeí byly v roce 1913 umístěny v nově postavené budově, navrhované a vyprojektované v roce 1895 architektem Josefem Škorpilem. V roce 1915 k nim přibýlo ještě Národopisné muzeum Plzeňska, umístěné v Gerlachovském domě v Dřevěné ulici. V roce 1948 došlo ke sloučení všech tří institucí do dnešního Západočeského muzea, jehož zřizovatelem je dnes, po řadě peripetií a změn, Plzeňský kraj.¹

Od založení muzea v roce 1878 se staly součástí jeho sbírek i numismatické artefakty, zejména mince, jejichž počet neustále vzrůstal.² Problémem jejich evidence bylo však od počátku jejich nejasné či nepřesné určení, často jen ve formě „starý stříbrný peníz“, většinou sice s uvedením data ražby nebo jména emitenta, ale bez dalšího bližšího určení. Zápisy o jednotlivých darech byly nejprve vedeny v Knihách darů a teprve po vzniku republiky v roce 1918 byly nahrazeny řádnými inventárnými knihami. V nich byly jednotlivé mince, zařazené do sbírek muzea, stručně popsány a určeny pomocí tehdejší referenční literatury, ovšem bez údajů o rozměrech a hmotnosti a většinou nebyl zmíněn ani původ, nebo místo nálezu.

Knížní inventář mincí byl veden od roku 1923 do roku 1942, obnoven byl v letech 1946–1949 a poté následovaly jen jednotlivé zápisy z let 1951, 1954, 1955 a 1957. Určitý chaos v evidenci byl způsoben v průběhu německé okupace v letech 1939–1945, kdy byla část sbírek před německými úřady ukryta

1 Plzeňská muzea byla poprvé sloučena protektorátní správou v roce 1943 a po osvobození byla opět rozdělena v samostatné celky. Po roce 1949 bylo Západočeské muzeum podřízeno krajskému národnímu výboru (krátkou dobu i městskému národnímu výboru) a po zrušení krajského zřízení v devadesátých letech přímo Ministerstvu kultury ČR (k historii muzea nejnověji *Fryšda 2008*).

2 Již v den založení muzea se do jeho sbírek od různých dárců dostaly dvě bankovky, 14 měděných a 2 stříbrné mince (Západočeské muzeum v Plzni, odd. starších dějin, fond Staré evidenční soupisy, Kniha darů 1, Zápisník Muzea pro město Plzeň a západní Čechy 1878–1880, č. 54, 58, 59).

a došlo ke ztrátě či zničení řady evidenčních pomůcek. Právě v té době došlo i k částečnému sesypání všech mincí do jednoho fondu bez ohledu na původ. Po roce 1945 byla numismatická sbírka uložena v tresoru na ředitelství muzea a nepracovalo se s ní.

Změna nastala až koncem šedesátých let 20. století. V roce 1967 se začalo s novou evidencí sbírek. Byly založeny nové přírůstkové knihy, které jsou vedeny dosud. Podle tehdejších evidenčních zásad byly založeny pro všechny sbírkové předměty strojopisné evidenční karty a fond numismatiky začal být zpracováván ve spolupráci s plzeňskou pobočkou České numismatické společnosti. Evidenci byl pověřen člen pobočky MUDr. Vojtěch Darebník, který se později stal pracovníkem Západočeského muzea nastalo.

Všechny do té doby v muzeu uložené mince a papírové peníze byly označeny jako „starý stav muzea“, neboť se u většiny z nich nedalo přesněji zjistit, kdy byly do muzea získány a jakého jsou původu. Výjimku tvoří pouze mince převzaté z ucelených sbírek soukromých sběratelů nebo institucí. Nově, po roce 1967 získané mince, jsou již řádně označeny původem a mají novou evidenci (evidenci prvního stupně, tzv. chronologickou, v přírůstkové knize a evidenci druhého stupně, tzv. systematickou, na kartách). Novou evidenci prošly i všechny mince tzv. starého stavu (bez přiřazeného přírůstkového čísla).³

Na konci sedmdesátých let 20. století proběhla v Západočeském muzeu v Plzni generální inventura. Ve sbírce byly zjištěny četné absence, způsobené s největší pravděpodobností během války a v následujících letech, ještě před řádnou inventarizací, resp. evidencí, provedenou po roce 1967. Několik set mincí z numismatické sbírky muzea bylo proto výnosem (č.j. 2290/80) odboru kultury Západočeského krajského národního výboru v roce 1980 odepsáno ze stavu.

Druhým velkým úbytkem byla (i mediálně známá) loupež v budově Západočeského muzea v Plzni, ke které došlo v noci 17. ledna 2001. Z nedostatečně zajištěného sálu bylo na právě probíhající výstavě „Tisíc let české mince“ uloupeno 158 různých mincí, z toho 28 denárů velkého střížku (srov. údaje v katalogu). Loupež proběhla velmi pravděpodobně na zakázku.⁴ Policie České republiky případ několik měsíců vyšetřovala a pak případ odložila. Dodnes se nic nezjistilo a nejsou žádné nové poznatky.

Sbírka denárů a brakteátů Západočeského muzea v Plzni čítá, resp. čítala téměř 800 kusů, z toho 155 denárů velkého střížku a téměř 400 denárů střížku malého. Popis všech existujících, či na katalogizačních kartách popsaných kusů sbírky plzeňského muzea ražených do roku 1300, bude postupně prezentován na stránkách Numismatického sborníku a následně vydán formou publikace.

Složení sbírky denárů velkého střížku

Soubor denárů velkého střížku, uložený ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni a čítající v minulosti 155 přesněji identifikovatelných kusů, je možno podle způsobu nabytí rozdělit do tří základních skupin. První z nich tvoří denáry vedené jako tzv. starý stav muzea, druhou skupinu mince pocházející ze soukromých sbírek, do třetí skupiny můžeme zařadit mince získané muzeem formou darů, převodů či koupi a dále mince pocházející z archeologických výzkumů prováděných v rámci muzejní činnosti.

Do tzv. starého stavu muzea bylo v roce 1967 zařazeno 39 kusů denárů velkého střížku, vedených pod inventárními čísly N 1–39 (bez přírůstkových čísel). V roce 1980 z nich bylo odepsáno šest kusů (inv. č. N 1, 2, 6, 7, 16 a 39), ztracených či odcizených v průběhu předchozích desetiletí.⁵ V roce 1971 bylo do starého stavu muzea následně zařazeno šest kusů denárů velkého střížku (inv. č. N 21.957–21.981

3 Pokud evidenci psal MUDr. V. Darebník, je evidence dobrá – popisy a určení jsou přesné a naprostou většinou spolehlivé (jedinou věcí, kterou můžeme vytknout, je chybějící hmotnost mincí). Z časových důvodů však museli evidenci psát i jiní pracovníci muzea, někdy dokonce i brigádníci a tak řada inventárních karet je popsána velmi neurčitě a povrchně. Dobrý standart si podržela evidence muzejního numismatika mgr. Václava Švancara (pracoval zde v 70. letech a pak opět v 1. polovině let 90. let 20. století). V. Darebník přestal z důvodu vysokého věku v muzeu pracovat na počátku 80. let (zemřel v roce 1986) a od roku 1982 je správcem numismatické sbírky PhDr. Miroslav Hus.

4 Lupiči přelezli ohradní zeď od městských sadů, ze dvora přistavili sebou přinesený žebřík k oknu výstavního sálu, rozbili okno a jali se rozbíjet vitríny. Po akci opět v klidu slezli do dvora, po žebříku překonali ohradní zeď a zmizeli, žebřík ponechali na místě. Celá akce trvala necelých 10 minut. Než přijela policie zalarmovaná nočním vrátným, byli pryč a patrně ještě onu noc i mimo republiku.

5 Jedná se o denár Boleslava II. (inv. č. N 1 – *Fiala 1895*, č. 221; *Cach 1970*, č. 123), denár Boleslava III. (inv. č. N 2 – *Fiala 1895*, č. 334/335; *Cach 1970*, č. 189 nebo č. 195), tři denáry Oldřichovy (inv. č. 6 – *Fiala 1895*, č. 613; *Cach 1970*, č. 294; inv. č. 7 – *Fiala 1895*, č. 592; *Cach 1970*, č. 292; inv. č. N 16 – *Fiala 1895*, č. 543 nebo č. 589; *Cach 1970*, č. 291) a jeden denár Břetislava I. (inv. č. N 39 – *Fiala 1895*, č. 644; *Cach 1970*, č. 306). Vzhledem k okolnosti, že neznáme bližší popisy těchto šesti mincí, nejsou zařazeny do katalogu sbírky denárů velkého střížku ze sbírek Západočeského muzea v Plzni. Někdy v průběhu 70. let 20. století se ztratil rovněž denár Břetislava I. (katalog č. 106), který nebyl zahrnut do odpisu z roku 1980. Patrně se počítalo s možností jeho znovunalezení, což se však nestalo.

a N 22.031) a v roce 1973 ještě čtyři kusy denárů (inv. č. N 37.067–37.070). Celkový počet denárů velkého střížku, zařazených do tzv. starého stavu muzea, tak dnes činí 43 kusů. U valné většiny z nich nelze dohledat odkud a za jakých okolností do sbírek plzeňského muzea přišly.⁶

Největší část souboru denárů velkého střížku, 94 kusů mincí, pochází z původně soukromých sbírek. Početně nejrozsáhlejší je sbírka významného plzeňského numismatika JUDr. Josefa Ječného (1885–1934), zakladatele Numismatického odboru Kroužku přátel starožitností v Plzni (později pobočka České numismatické společnosti) a autora řady odborných pojednání.⁷ J. Ječný, ředitel magistrátního úřadu v Plzni, budoval svoji numismatickou sbírku po řadu let s velkou péčí a přehledem a zařadil do ní rovněž řadu mincí pocházejících z velkých raně středověkých nálezových celků a depotů (podrobněji v kapitole Nálezy). Po jeho smrti provedl soupis a ocenění sbírky jeho nástupce ve funkci předsedy plzeňského numismatického kroužku ing. Josef Neubarth (1884–1954).⁸ Ještě v průběhu roku 1934 sbírku zakoupila plzeňská městská spořitelna a následně ji věnovala plzeňskému muzeu.⁹ Do muzejních sbírek se tak dostalo celkem 2414 kusů mincí a medailí, z toho 51 kusů denárů velkého střížku.¹⁰ Až do poloviny 70. let minulého století byla celá Ječného sbírka uložena v muzejním tresoru a teprve po roce 1974 byla soustavněji zkatologizována, ovšem bez fotodokumentace.

Druhou velkou numismatickou sbírkou, která se dostala do Západočeského muzea v Plzni, byla sbírka Vladimíra Kesla (*1902) ze Starého Plzeence. V roce 1964 byl neoprávněně obviněn z porušení devizového zákona, jeho velmi kvalitní sbírka byla zabavena a plzeňskému muzeu předána státem v dubnu 1964. Jednalo se celkem o 2175 kusů zejména antických a středověkých mincí.¹¹ Do chronologické evidence byla sbírka zapsána v roce 1972 (př. č. 1521/72) a systematickou evidencí prošla v letech 1977–1978. Po převratu byla rozhodnutím Vrchního soudu v Praze z 8. prosince 1994 tato konfiskace prohlášena za protiprávní a 25. října 1995 byla vydána plzeňským muzeem zpět dceři sběratele, paní Dagmar Marešové, roz. Keslové. S novou majitelkou došlo brzy k oboustranně výhodné dohodě a paní Marešová celou vydanou sbírku (kromě zlatých mincí) prodala v srpnu 1996 muzeu nazpět.¹² Jednalo se již jen o 2168 mincí, z toho 31 českých denárů velkého střížku. Některé z nich zakoupil V. Kesl koncem 30. a na počátku 40. let 20. století v numismatickém obchodě významného pražského numismatika a obchodníka se starožitnostmi Karla Chaury (podrobněji v kapitole Nálezy).

Do sbírek muzea se jako odúmrt' dostala rovněž numismatická sbírka významného plzeňského advokáta, sběratele umění a mecenáše JUDr. Františka Troppa (1860–1917). Sbírkou čítající 146 kusů mincí, z toho 11 denárů velkého střížku z první poloviny 11. století, byla původně uložena v rámci tzv. starého stavu muzea. Denárová část sbírky byla zapsána do nové přírůstkové knihy Západočeského muzea v Plzni až v září a říjnu 1967 a do systematické evidence byly všechny mince překlopeny v letech 1968 a 1969. U žádného z denárů velkého střížku ze sbírky F. Troppa neznáme nálezové okolnosti.

Poslední denár velkého střížku, který je v této souvislosti nutno připomenout, pochází z numismatické sbírky prof. Josefa Gröschla z Plané u Mariánských Lázní. Sbírkou, čítající 12287 kusů, většinou moderních mincí z celého světa, byla do Západočeského muzea v Plzni předána jako konfiskát.¹³ Bližší podrobnosti o akvizici nejsou známy, neboť kromě seznamu mincí není zachován předávací protokol. Do sbírek muzea byla zapsána až na jaře 1973 (př. č. N 3343/73). Nálezové okolnosti českých raně středověkých mincí ze sbírky J. Gröschla nejsou známy.

Numismatická sbírka plzeňského muzea byla vedle soukromých sbírek průběžně obohacována rovněž nečetnými, ale o to cennějšími dary a převody. V květnu 1905 věnoval zaměstnanec městského stavebního úřadu v Plzni ing. Farkač muzeu denár knížete Oldřicha (kat. č. 86), nalezený poblíž kostela sv. Jiří v Plzni-Doubravce a v roce 1920 věnoval PhDr. Antonín Friedl (1890–1975) muzeu vzácný denár knížete Jaromíra (kat. č. 41), nalezený při archeologickém výzkumu na raně středověkém hradišti ve Starém Pl-

6 Výjimku tvoří denáry inv. č. N 8, 12, 24, 25, 37, 38, u kterých je ve starém muzejním inventáři z počátku 20. let minulého století poznámka, že pocházejí z nálezů odkrytého v roce 1884 v Želčanech nedaleko Plzně (podrobněji v kapitole Nálezy).

7 Nekrolog J. Ječného zveřejnil G. Skalský (1934).

8 Neubarthův soupis Ječného sbírky formou lístkového, německy ručně psaného katalogu je v ZČM zachován dosud (Západočeské muzeum v Plzni, odd. starších dějin, fond Staré evidenční soupisy, katalog Ječného sbírky).

9 Cena za Ječného sbírku nebyla zveřejněna.

10 Celkem měla Ječného sbírka patrně 2748 kusů českých mincí a medailí. Řadu denárů velkého střížku z ní zakoupil ještě před jejím prodejem plzeňské městské spořitelně sběratel Robert Parvonič. Byla mezi nimi i řada mincí, pocházejících z denárového depotu, odkrytého v roce 1924 nedaleko hradu Choustník (podrobněji: *Klíma 1998*, 26–27).

11 Stříbrné mince byly do muzea předány 15. dubna a zlaté mince 22. dubna 1964. Usnesením soudu byly mince z obecných kovů v listopadu 1964 Vladimíru Keslovi vráceny, stříbrné a zlaté mince zůstaly ve sbírkách ZČM.

12 Nákupní cena za celou sbírku byla stanovena na 1037000 Kč, finance poskytl Ministerstvo kultury ČR.

13 Sbírkou obsahovala pouze 20 kusů českých středověkých mincí.

zenci. V listopadu 1979 byly do sbírek numismatického oddělení převedeny z umělecko-průmyslového oddělení Západočeského muzea v Plzni (bývalé Umělecko-průmyslové muzeum císaře Františka Josefa I. pro Plzeň a západní Čechy) rovněž dva kusy denárů knížete Oldřicha a Břetislava I. (kat. č. 53, 119) s podkladovými štítky numismatického obchodu Karla Chaury v Praze.¹⁴

Odborná katalogizace numismatické sbírky plzeňského muzea, probíhající v průběhu 70. let minulého století, pozvedla rovněž zájem o doplňování sbírky mincí nákupy. Na aukcích, pořádaných pobočkami České numismatické společnosti v Praze, Plzni, Hradci Králové a Kladně, bylo v letech 1976–1980 zakoupeno 11 kusů denárů velkého střížku, mezi nimi vzácné ražby Boleslava II. (kat. č. 26), Soběslava Slavníkovce (kat. č. 35) a Boleslava Chrabrého (kat. č. 38).¹⁵ Možnosti dalšího nákupu mincí však vzhledem k finančním možnostem muzea v následujících letech slábly.¹⁶ V květu 1985 byl na aukci pobočky České numismatické společnosti v Plzni zakoupen ještě denár Boleslava II. typu meče – pták (kat. č. 23) a poslední česká raně středověká ražba (denár Boleslava II. mladšího bavorsko-švábského typu) byla zakoupena na aukci pobočky České numismatické společnosti v Praze v květnu 2004 (kat. č. 14).

Z vlastního archeologického výzkumu Západočeského muzea v Plzni pochází nejmladší akvizice souboru denárů velkého střížku. Jedná se o vzácný denár Boleslava III. tzv. chodovického typu (kat. č. 37), uložený v hrobě jako „*obolus mrtvých*“ a objevený v roce 2013 při záchranném archeologickém výzkumu ve Starém Plzenci (podrobněji v kapitole Nálezy).

V souboru denárů velkého střížku ze sbírek Západočeského muzea jsou, nebo byly zastoupeny ražby Boleslava I. (935–972) a Boleslava II. (972–999) v počtu 34 kusů (včetně novodobého falza denáru staršího bavorsko-švábského typu, kat. č. 1), dva denáry Soběslava Slavníkovce, ražené před rokem 995 v mincovnách v Malíně (kat. č. 34) a v Libici? (kat. č. 35),¹⁷ denár Boleslava III. (999–1002, 1003), objevený v roce 2013 při záchranném archeologickém výzkumu ve Starém Plzenci (kat. č. 37), denár Boleslava Chrabrého (1003–1004) tzv. chodovického typu (kat. č. 38) a tři denáry knížete Jaromíra (1004–1012) tzv. byzantizujícího typu, u kterých známe navíc nálezové okolnosti (kat. č. 39–41). Nepoměrně více jsou ve sbírkovém souboru denárů velkého střížku zastoupeny ražby knížat Oldřicha (1012–1034) a Břetislava I. (1035–1055), což plně odpovídá proměnám českého státu v průběhu první poloviny 11. století a změnám jeho monetární politiky. Z období vlády knížete Oldřicha je ve sbírkách plzeňského muzea zastoupeno 61 kusů mincí (kat. č. 42–102) a z období vlády Břetislava I. 53 denárů velkého střížku (kat. č. 103–155).

Nálezy

Nejcennější část souboru denárů velkého střížku ze sbírek Západočeského muzea v Plzni tvoří mince, které je možno přiřadit ke konkrétním denárovým depotům, nebo u kterých známe nálezové okolnosti. Jedná se celkem o 46 kusů mincí, tedy přibližně 30 % z celkového množství 155 denárů, zařazených do katalogu.

Nejpočetnější soubor nálezových kusů (20 ks) představují denáry z nálezů, objevených nedaleko hradu **Choustník** (okr. Tábor) v roce 1923 (*Chaura 1939; Nálezy II/1*, 16, č. 1448; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 121–122). Nález obsahující původně 530–550 kusů mincí byl částečně rozebrán. Pražskému sběrateli a obchodníkovi s mincemi Karlu Chaurovi se z něj podařilo shromáždit a následně zevrubně popsat 343 denárů Boleslava II. (972–999) a knížete Jaromíra (1003–1012). Část nálezů získal do své sbírky plzeňský sběratel JUDr. Josef Ječný. Svědectví o způsobu nabytí a rozsahu této části choustnického nálezů nám podává K. Chaura (1939, 3): „*Dr. Ječný sám potvrdil mně písemně, že koupil 32 denárů Boleslavů a označil nepřimo osobu, která se těchto mincí zmocnila neprávem a jemu je prodala. Ve skutečnosti jich však koupil ještě více, neboť kromě denárů Boleslavů získal Dr. Ječný z tohoto nálezů ještě dva denáry Jaromíra s poprsím a křížem a jeden vzácný denár téhož knížete, byzantského typu se dvěma poprsími, který byl v nálezů zastoupen pouze tímto jediným exemplářem. Dr. Ječný podržel pro svou sbírku asi 20 typů a variantů, ostatní rozprodal plzeňským a jiným sběratelům. Kolik jich bylo nelze zjistit, ale celkem moh-*

14 Součástí převodu bylo celkem 1358 mincí, medailí, pečeti a galvanoplastických kopií.

15 V prosinci 1979 bylo na aukci pobočky České numismatické společnosti v Plzni zakoupeno rovněž falsum denáru Boleslava I. se jménem jeho manželky Biagoty (katalog č. 1).

16 Zatímco v 80. letech 20. století mělo oddělení starších dějin ZČM každoročně na nákupy sbírkových předmětů 60000–100000 Kčs, po roce 2000 je to každoročně pouhých 30000–80000 Kč (při změně kupní síly české koruny) což je zcela nedostatečné a pro krajské muzeum i ponižující.

17 Denáru ethelredského typu s opisovou legendou: +•ZOB•C+ZLA•A na lici straně a +OMERIZ•PRAGA•CIZ na straně rubní (kat. č. 33) bude věnována samostatná studie.

la část pokladu choustnického, která se dostala do Plzně čítati 40–50 kusů vybraných z nálezu, ještě před tím, než nález prohlédl archeolog p. Plundr, který byzantský denár Jaromírův již mezi denáry nezjistil.“

Jisté je, že v rukopisném německy psaném soupisu Ječného sbírky, zhotoveném po jeho smrti v roce 1934 ing. Josefem Neubarthem, je zaznamenáno a podrobně popsáno 17 kusů denárů, pocházejících z nálezu Choustník 1923.¹⁸ Celý tento soubor se, až na jedinou výjimku, dostal do sbírek plzeňského muzea (kat. č. 3, 4, 7, 8, 12, 13, 15–19, 21, 24, 27, 39, 40; tab. 1).¹⁹

Z choustnického nálezu jsou ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni zastoupeny ještě další čtyři kusy denárů, pocházející ze sbírky V. Kesla (kat. č. 5, 9–11; tab. 1). S velkou pravděpodobností byly zakoupeny v pražském starožitnictví K. Chaury. Mohlo se tak stát někdy na přelomu 30. a 40. let 20. století.²⁰ Část denárů z Ječného sbírky (10 ks), pocházejících z choustnického nálezu, byla z plzeňského muzea odcizena v lednu roku 2001, zachoval se však jejich podrobný popis, který je možno konfrontovat s popisem nálezu z pera K. Chaury (tab. 1).

Tab. 1. Přehled denárů z depotu Choustník zastoupených ve sbírce Západočeského muzea v Plzni.

kat. č.	panovník	Cach 1970	inv. č.	sbírka	poznámka
3	Boleslav II.	23	J 11	Ječný	odcizeno
4	Boleslav II.	23	J 12	Ječný	
5	Boleslav II.	23	N 35.021	Kesl	
7	Boleslav II.	29	J 8	Ječný	odcizeno
8	Boleslav II.	32	J 5	Ječný	odcizeno
9	Boleslav II.	32	N 35.018	Kesl	
10	Boleslav II.	32	N 35.019	Kesl	
11	Boleslav II.	32	N 35.020	Kesl	
12	Boleslav II.	34	J 6	Ječný	odcizeno
13	Boleslav II.	34	J 7	Ječný	odcizeno
15	Boleslav II.	40	J 16	Ječný	odcizeno
16	Boleslav II.	47	J 3	Ječný	
17	Boleslav II.	59	J 4	Ječný	
18	Boleslav II.	63	J 9	Ječný	odcizeno
19	Boleslav II.	66	J 10	Ječný	odcizeno
21	Boleslav II.	72	J 13	Ječný	
24	Boleslav II.	118	J 15	Ječný	odcizeno
27	Boleslav II.	120	J 14	Ječný	
39	Jaromír	260	J 18	Ječný	
40	Jaromír	261	J 17	Ječný	odcizeno

Významným náleзовým mincovním souborem, uloženým ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni, je rovněž zlomek denárového depotu, odkrytého v roce 1903 v předpolí raně středověkého hradiště **Vraclav** (okr. Ústí nad Orlicí). Nález byl po odkrytí zcela rozebrán (*Nálezy II/1*, 21–22, č. 1477; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 391–392; *Lukas 2014a*). Deset kusů mincí zakoupil v roce 1929 do své sbírky J. Ječný a zprávu s jejich popisem uveřejnil v roce 1933 (*Ječný 1933*, 110). Do plzeňského muzea se z vraclavského nálezu dostalo v roce 1934, spolu s Ječnou sbírkou, sedm denárů (kat. č. 56, 57, 85, 89, 107, 128, 153; tab. 2). Z nich se dnes ve sbírkách muzea nachází pouze pět kusů mincí knížete Oldřicha (1012–1034) a Břetislava I. (1035–1055), neboť dvě mince byly odcizeny v lednu roku 2001 (tab. 2).

18 Mince pocházející z nálezu Choustník 1923 jsou uvedeny v rukopisné kartotéce v bloku uvedeném označením: „Denare von Boleslaw I. II. III. und Jaromir aus dem Funde im Walde „Sitnik“ bei den Burg Choustnik (Bezirk Sobeslau) am 8. 3. 1923.“ na listech č. 7–26 (lístek č. 7 nese zmíněný text, listy č. 9 a 24 jsou čisté a oddělují přiřazení denárů jednotlivým panovníkům). Je jisté, že ve sbírce byly ještě před jejím sepsáním zastoupeny ještě další denáry z choustnického nálezu, ty však z pozůstalosti J. Ječného zakoupil plzeňský sběratel Robert Pavronič (*Klíma 1998*, 26–27).

19 Chybějícím kusem je denár Cach (1970) č. 71. Její popis a fotografii uveřejnil K. Chaura (*Chaura 1939*, 23, č. 64).

20 Denáry stejných typů (*Cach 1970*, č. 23 a 32), pocházející z nálezu Choustník 1923, byly nabízeny od konce 30. let 20. století k prodeji prostřednictvím příloh časopisu Numismatické zprávy, vydávaném Karlem Chaurou. Na rubní straně mince, uvedené v katalogu pod č. 10, je umístěna zelená tečka, naznačující, že mince byla zakoupena v numismatické prodejně K. Chaury v Praze. Na katalogizačních kartách těchto mincí je navíc vždy uvedeno „nález Choustník“.

Tab. 2. Přehled denárů z depotu Vraclav zastoupených ve sbírce Západočeského muzea v Plzni.

kat. č.	panovník	Cach 1970	inv. č.	sbírka	poznámka
56	Oldřich	288	J 38	Ječný	
57	Oldřich	288	J 39	Ječný	
85	Oldřich	293	J 33	Ječný	
89	Oldřich	294	J 35	Ječný	
107	Břetislav I.	310	J 42	Ječný	odcizeno
128	Břetislav I.	313	J 50	Ječný	odcizeno
153	Břetislav I.	319	J 49	Ječný	

Součástí Ječného sbírky byly rovněž dva denáry Boleslava II. a Soběslava Slavníkovce (kat. č. 33–34), pocházející z hromadného nálezu, odkrytého v roce 1931 v Hluchově u **Staré Boleslavi** (okres Praha-východ) a zpracovaného G. Skalským (1932; *Nálezy II/1*, 13–14, č. 1436; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 334–335) a rovněž jeden denár knížete Oldřicha (kat. č. 83), pocházející z nálezu, odkrytého v roce 1897 v **Chrášťanech** u Českého Brodu (okres Kolín), popsáného J. Smolíkem (*Smolík 1897; Nálezy II/1*, 17, č. 1454; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 122–123).

Z dalších hromadných nálezů, odkrytých v průběhu 19. a 20. století v Čechách, je ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni uloženo snad až 11 kusů denárů knížat Oldřicha (1012–1034) a Břetislava I. (1035–1055) z depotu odkrytého v roce 1884 v **Želčanech** (dnes část obce Chválenice, okres Plzeň-město). Jeho část, uloženou dnes ve sbírkách Národního muzea v Praze, odborně zpracoval Josef Smolík (*Smolík 1884; Nálezy II/1*, 22, č. 1478; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 411). Ve starém muzejním inventáři plzeňského muzea z počátku 20. let minulého století je záznam o příslušnosti šesti mincí k tomuto nálezu (kat. č. 45, 81, 132, 138, 139, 142; tab. 3).²¹ Na katalogizačních kartách, zhotovených na počátku 70. let, je s otazníkem uvedena příslušnost k želčanskému nálezu u čtyř mincí (kat. č. 72, 80, 87, 94; tab. 3). Poslední, jedenáctá mince z nálezu Želčany 1884 byla pro muzeum zakoupena na aukci České numismatické společnosti v roce 1978 (kat. č. 102; tab. 3).

Tab. 3. Přehled denárů z depotu Želčany zastoupených ve sbírce Západočeského muzea v Plzni.

kat. č.	panovník	Cach 1970	inv. č.
45	Oldřich	285	N 8
72	Oldřich	292	N 9
80	Oldřich	293	N 11
81	Oldřich	293	N 12
87	Oldřich	294	N 10
94	Oldřich	296	N 5
102	Oldřich	296	N 39,382
132	Břetislav I.	316	N 38
138	Břetislav I.	317	N 24
139	Břetislav I.	317	N 25
142	Břetislav I.	317	N 37

Na aukci ČNS byl do muzejních sbírek zakoupen o rok dříve, v roce 1977, rovněž vzácný denár Soběslava Slavníkovce typu ruka s mečem – pták (kat. č. 35), pocházející z nálezu odkrytého v roce 1936 v **Poděbradech** a podrobně zpracovaného Pavlem Radoměřským (*Nálezy II/1*, 13, č. 1434; *Radoměřský 1966; Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 261).

Mimořádně zajímavé jsou rovněž ve sbírkách plzeňského muzea zastoupené jednotlivé denáry velkého střížku, u nichž známe nálezové okolnosti a pomocí kterých lze přesněji datovat některé raně středověké sídlištní situace. V roce 1903 byl nedaleko **Hořan** (dnes součást obce Miskovice, okr. Kutná Hora) nalezen denár knížete Oldřicha (1012–1034), datující (spolu s denárem Boleslava II., nalezeným v roce 1917) středo- a mladohradištní osídlení, prokázané v tomto prostoru archeologickými výzkumy,

21 U položek č. 132, 138, 139, 142 katalogu je záznam v inventáři proveden dodatečně tužkou.

prováděnými v průběhu minulého století (*Lukas 2014b*). Minci získal za neznámých okolností sběratel J. Ječný a spolu s jeho numismatickou sbírkou se stala v roce 1934 majetkem plzeňského muzea (kat. č. 96).

Další jednotlivé nálezné exempláře denárů velkého střížku, uložené ve sbírkách Západočeského muzea, jsou již spojeny přímo s Plzní nebo s nedaleko ležícím raně středověkým hradištěm ve Starém Plzenci. Tou první je denár knížete Oldřicha, nalezený v roce 1905 u kostela sv. Jiří v **Plzni-Doubravce** a darovaný muzeu v témže roce ing. Farkačem, zaměstnancem městského stavebního úřadu v Plzni (kat. č. 86). Mince dokládá a datuje raně středověké osídlení v prostoru soutoku řek Mže a Úslavy, v blízkém okolí Nové Plzně, založené králem Václavem II. na konci 13. století (*Fryda 1992; Sláma 2001; Nováček – Široký 2004; Hajšman 2007*). Je škoda, že mince byla poškozena při metalografickému rozboru a následně zalita do pryskyřice.²²

V letech 1920–1925 probíhal na raně středověkém hradišti ve **Starém Plzenci** archeologický výzkum, vedený historikem umění PhDr. Antonínem Friedlem.²³ Během něj bylo, vedle dalších archeologických artefaktů, nalezeno rovněž devět českých denárů z 11. a první poloviny 12. století (*Švancar 1976, 82–84*). Byl mezi nimi rovněž denár knížete Jaromíra (1003–1012), nalezený před vchodem do rotundy sv. Kříže 23. července 1920 (*Friedl 1921, 265*) a následně získaný do sbírek plzeňského muzea (kat. č. 41). V lednu 2001 sice došlo k jeho odcizení, jeho fotografie však byla šťastnou náhodou již dříve reprodukována v odborné literatuře (*Švancar 1976, 82, č. 7, tab. I/a–b*).

Poslední jednotlivou mincí, uloženou ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni, u níž známe nálezné okolnosti, je denár Boleslava III. (999–1002, 1003) nalezený v roce 2013 při záchranném archeologickém výzkumu vedeném pracovníkem muzea Jiřím Ornou v levobřežní části Starého Plzně v prostoru bývalého Blochova statku (kat. č. 37). Mince byla vložena do hrobu v rámci pohřebního rituálu jako tzv. obolus mrtvých. Jedná se o mimořádně vzácnou variantu denáru tzv. chodovlického typu, známou dosud pouze z kresby, uveřejněné v roce 1856 Václavem Hankou (*Lukas – Orna – Dudková 2015*).

Katalog

Do katalogu denárů velkého střížku jsou zahrnuty popisy všech existujících, či na katalogizačních kartách popsanych kusů sbírky plzeňského muzea s výjimkou šesti kusů, odepsaných v roce 1980. Jedná se celkem o 155 položek. Kvalita popisu jednotlivých denárů velkého střížku se odvíjí od skutečnosti, zdali jsou ve sbírce fyzicky zastoupeny, nebo zdali jsme odkázáni pouze na údaje uvedené na katalogizačních kartách. Text opisových legend u mincí ztracených či odcizených je uveden v hranatých závorkách a vychází z popisů denárů na kartách, zhotovených J. Neubarthem (sbírka J. Ječného) a V. Darebníkem (všechny ostatní).²⁴ Na katalogizačních kartách Západočeského muzea nejsou u převážné většiny uvedeny váhy mincí, což je třeba litovat zvláště u mincí, které byly odcizeny v roce 2001 a jejichž váhu již není možno ověřit. Všechny mince fyzicky zastoupené ve sbírce, jsou v katalogu reprodukovány. Řazení mincí vychází z dnes používané referenční literatury (*Cach 1970, Šmerda 1996*) a nikoli ze současných znalostí o chronologii a časové následnosti ražby jednotlivých českých denárových typů a variant.

22 V katalogu reprodukováný snímek zlomku mince byl zhotoven po odstranění ochranného bloku z pryskyřice.

23 Antonín Friedl (1890–1975) se narodil v Mirošově (okr. Rokycany) a v Plzni studoval na českém gymnáziu. Po studiu historie umění na Karlově univerzitě v Praze habilitoval na Masarykově univerzitě v Brně, kde se stal rovněž řádným profesorem. Odborný archeologický průzkum hradiště ve Starém Plzenci proběhl poprvé v roce 1890 pod vedením Josefa Strnady a Ladislava Piče, následně pak v letech 1906–1909 pod dozorem historika umění Bohuslava Horáka.

24 Opisové legendy uvedené na katalogizačních kartách Západočeského muzea nemusí proto v některých případech odpovídat skutečnému „tvaru“ legend uvedených na mincích.

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár – novodobé falsum

Av.: kaplice s písmeny SFER pod lomenicí, ΡΟΡVIZYVZ~

Rv.: rovnoramenný kříž, ve třech úhlech ramen po trojici kuliček, vnitřní obvodok perličkový,
+BIVΛOXCVOVM

Lit.: *Cach 1976*, 14, č. 1.

1. 1,19 g, 21,9 mm (inv. č. N 39.574, př. č. 64/79, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Plzni 1. 12. 1979)

Poznámka: Novodobá napodobenina denáru *Cach 1970*, 17, č. 10; *Šmerda 1996*, 28–29, č. 1j. K falzu srovnej: *Chaura 1940*, 46, č. 1; *Nechanický 2011*.

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, ve třech úhlech ramen po trojici kuliček, vnitřní obvodok perličkový,
[BOLEZLAVDVX]

Rv.: kaplice s písmeny IOA pod lomenicí, [PRAGACIVITA]

Lit.: *Cach 1970*, 17, č. 11; *Šmerda 1996*, 28–29, č. 1k.

2. 19,9 mm (inv. č. J 2, př. č. 2/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů, vnitřní obvodok perličkový, [+BOEZLAVDVX]

Rv.: kaplice s písmeny ONO pod lomenicí, [PRAGA•CIVITR]

Lit.: *Cach 1970*, 18, č. 23; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 2g.

3. 20,1 mm (inv. č. J 11, př. č. 11/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů, vnitřní obvodok perličkový, +ΛCΛV7ΣJΘΘ+

Rv.: kaplice s písmeny ONO pod lomenicí, PRAOACIVITR

Lit.: *Cach 1970*, 18, č. 23; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 2g; *Chaura 1939*, 21, č. 57 („*V Plzni 1 kus*“).

4. 1,17 g, 19,9 mm (inv. č. J 12, př. č. 12/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Choustník 1923

5

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů, vnitřní obvodok perličkový, ΧΛϸΛVIΣ ∟ΘΒ+

Rv.: kaplice s písmeny ∟NO pod lomenicí, PRΛ∟ΛCIVITR

Lit.: *Cach 1970*, 18, č. 23; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 2g; *Chaura 1939*, 22, č. 59 (z téhož páru razidel).

5. 1,08 g; 19,8 mm (inv. č. N 35.021, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: Choustník 1923

6

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kroužek – trojice hřebů – kulička – kroužek, vnitřní obvodok hladký, ∟ΛVI•ĚΘΒ+

Rv.: kaplice s písmeny ∟NO pod lomenicí, DDΛCΛC ∟

Lit.: *Cach 1970*, 18, č. 24; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 2h.

6. 0,86 g, 18,6 x 18,1 mm (inv. č. J 19, př. č. 19/74, sbírka J. Ječný)

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: široká ruka Boží, vnitřní obvodok perličkový, [XBOLEZLAVDVX•]

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, [+PRAGA•CIV]

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 29; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 3b.

7. 20,8 mm (inv. č. J 8, př. č. 8/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kroužek – kulička, vnitřní obvodok perličkový, [+BOVEZLAVDVX•]

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, [+PP•PGACIV•]

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 32; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 4b.

8. 21,4 mm, okraj nepatrně odlomen (inv. č. J 5, př. č. 5/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kroužek – kulička, vnitřní obvoděk perličkový, +ΛD•ΛV∇ZΞΓΟΘ+

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, +PDPΓ∇IACIV

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 32; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 4b; *Chaura 1939*, 12, č. 20 (z téhož páru razidel).

9. 1,14 g, 19,4 x 19,6 mm (inv. č. N 35.018, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kroužek – kulička, vnitřní obvoděk perličkový, +XD//ΛΟΘ+

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, +PDPΓ∇IACIV

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 32; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 4b; *Chaura 1939*, 12, č. 21.

10. 1,08 g, 19,9 x 19,6 mm (inv. č. N 35.019, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: Choustník 1923

Poznámka: Na rubní straně mince je umístěna zelená tečka, naznačující, že mince byla pravděpodobně zakoupena v numismatické prodejně R. Chaury v Praze.

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kroužek – kulička, vnitřní obvoděk perličkový, XΛD•ΛV∇ZΞΓΟΘ+

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, +PDP↷ΔCIV

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 32; *Šmerda 1996*, 30–31, č. 4b; *Chaura 1939*, 11, č. 18 (z téhož páru razidel).

11. 1,02 g, 20,5 mm (inv. č. N 35.020, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – křížek, vnitřní obvodok perličkový, [+BOLEZLVΛVA]

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, [VIDΛ∩IΛB+]

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 34; *Šmerda 1996*, 32–33, č. 4g.

12. 20,6 mm (inv. č. J 6, př. č. 6/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – křížek, vnitřní obvodok perličkový, [+BOLEZLVΛLA]

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, [VIDΛ∩IΛB+]

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 34; *Šmerda 1996*, 32–33, č. 4f.

13. 21,0 mm (inv. č. J 7, př. č. 7/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – křížek, vnitřní obvodok perličkový, +BOLEZLVΛ//

Rv.: kaplice s písmeny VV pod lomenicí, // C-ΛΛD

Lit.: *Cach 1970*, 19, č. 34; *Šmerda 1996*, 32–33, č. 4g.

14. 1,15 g, 19,7 mm (inv. č. N 14.046, př. č. 79/2004, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Praze 1. 5. 2004, č. 929)

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – oblouček ven otevřený, vnitřní obvodok perličkový, [IV-+EII+VΘ+•A•DΧ]

Rv.: kaplice s písmeny X+K pod lomenicí, [+ϣC-ΛVV↷Γ•X]

Lit.: *Cach 1970*, 20, č. 40; *Šmerda 1996*, 32–33, č. 6b.

15. 20,0 mm (inv. č. J 16, př. č. 16/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

Poznámka: Podle popisu na katalogizační kartě se jedná o denár tzv. karolinského typu, ražený ze stejného páru ražebních kolků, jako denár z nálezů Gěbice-Karlsdorf 1939 (*Suhle 1973*, 21, č. 28a; *Lukas 2011*, 33, obr. 29: averz: C 40/a/5, reverz: C 40/1)

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: meč s „kovadlinou“, vnitřní obvodok sekaný, •VALΣEΛ//○B+

Rv.: kaplice s písmenem :E pod lomenicí, +PRΛ∩Λ•~

Lit.: *Cach 1970*, 21, č. 47; *Šmerda 1996*, 34–35, č. 8d; *Chaura 1939*, 10, č. 16
(„*V plzeňském museu I kus.*“); *Lukas 2012*, 241, č. 4a, obr. 20.

16. 1,28 g, 18,5 mm (inv. č. J 3, př. č. 3/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen po jedné kuličce, vnitřní obvodok hladký, +BOLEZLAV•

Rv.: kaplice se čtveřicí kroužků pod lomenicí, P//Λ∩Λ+○

Lit.: *Cach 1970*, 22, č. 59; *Šmerda 1996*, 36–37, č. 9; *Chaura 1939*, 15, č. 35 (ze stejného páru razidel).

17. 1,08 g, 19,3 mm (inv. č. J 4, př. č. 4/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kroužek – kroužek – kroužek – kulička, vnitřní obvodok perličkový, [+BOLCZLVΛ∩+]

Rv.: kaplice s písmeny ONO pod lomenicí, [PRAGA•CAVI]

Lit.: *Cach 1970*, 22, č. 63; *Šmerda 1996*, 36–37, č. 12a.

18. 20,3 mm (inv. č. J 9, př. č. 9/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kroužek – kroužek – kroužek – kulička, vnitřní obvodok perličkový, [XOVZΛGVOIX]

Rv.: kaplice s písmem N pod lomenicí, [PRAGA•CAI]

Lit.: *Cach 1970*, 22, č. 66; *Šmerda 1996*, 36–37, č. 12d.

19. 21,1 mm (inv. č. J 10, př. č. 10/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

20

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: trojice hřebů – kulička – trojice hřebů – kulička, vnitřní obvoдек hladký, XVDU // ΓZEΘEX

Rv.: kaplice se sestavou písmen •NO pod lomenicí, ∩∨ // OVO // OΘ

Lit.: *Cach 1970*, 23, č. 71; *Šmerda 1996*, 36–37, č. 12i.

20. 1,04 g, 19,7 mm (inv. č. N 37.067, př. č. 3105/73)

21

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: trojice hřebů – kulička – trojice hřebů – kulička, vnitřní obvoдек hladký, XAV*VΛIZΓOD

Rv.: kaplice se sestavou písmen a znaků •N• pod lomenicí, Λ⁹*VΛIGZEΓOΘ

Lit.: *Cach 1970*, 23, č. 72; *Šmerda 1996*, 36–37, č. 12j; *Chaura 1939*, 23, č. 63 („*V Plzni 1 kus.*“).

21. 1,04 g, 18,8 x 19,1 mm (inv. č. J 13, př. č. 13/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Choustník 1923

22

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kroužek – kulička – trojice hřebů – kroužek?, vnitřní obvoдек hladký, // DVΛ // ΓOIO

Rv.: kaplice s písmeny OIO pod lomenicí, PPΛCΛCIVTD

Lit.: *Cach 1970*, 23, č. 78; *Šmerda 1996*, 38–39, č. 12q.

22. 0,75 g, 19,4 mm (inv. č. N 21.981, př. č. 9/71)

23

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: dvojice mečů s dvěma kuličkami a „kovadlinou“, vnitřní obvoděk sekaný, opis nečitelný

Rv.: stylizované zobrazení páva, vnitřní obvoděk hladký, opis nečitelný

Lit.: *Cach 1970*, 25, č. 94; *Šmerda 1996*, 40–41, č. 22a.

23. 1,20 g, 19,7 x 19,4 mm (inv. č. N 32.781, př. č. 77/85, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Plzni 18. 5. 1985)

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly $\circ$ a ω , vnitřní obvoděk hladký, [+COCOS•ΣEMUIV-]

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů vystupující z obloučku, vnitřní obvoděk hladký, [+ΣUMOIЄCZV-IOA]

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 118; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 29p.

24. 20,9 mm (inv. č. J 15, př. č. 15/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

24

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly $\circ$ a ω , vnitřní obvoděk hladký, +ΛDΛVΛZΞ*ΛOΛ+

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů vystupující z obloučku, vnitřní obvoděk hladký, +ΛDΛVΛΓΣΞΛOΔ+

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 118; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 29p.

25. 1,20 g, 20,9 mm (inv. č. J 23, př. č. 23/74, sbírka J. Ječný)

26

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly $\circ$ a ω , vnitřní obvodok hladký, $\Xi\text{M}\text{D}\text{I}\text{V}\text{H}+\text{C}\text{O}\text{C}\text{O}\Sigma\cdot\text{B}$

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů vystupující z obloučku, vnitřní obvodok hladký, $\nabla\Sigma\text{D}\text{E}\text{I}\text{O}\Lambda\text{///}$

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 118; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 29p.

26. 1,27 g, 21,6 x 21,0 mm (inv. č. N 39.248, př. č. 157/77, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Plzni 29. 10. 1977)

27

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly ψ a $\bar{\Lambda}$, vnitřní obvodok hladký, $+\text{B}\text{O}\text{E}\text{Z}\Gamma\text{V}\Lambda\text{D}\Lambda+$

Rv.: kaplice s písmeny ONC pod lomenicí, $\text{P}\text{T}\text{I}\text{V}\text{I}\text{O}\Lambda\text{P}\Lambda\cdot\text{P}\text{D}$

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 120; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 30a; *Chaura 1939*, 25, č. 72 („*V Plzni 1 kus.*“).

27. 1,04 g, 19,6 x 19,2 mm (inv. č. J 14, př. č. 14/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Choustník 1923

28

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, „mincmistr“ Omeriz, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly ω a $\bar{\Lambda}$, vnitřní obvodok hladký, $\text{X}\text{V}\text{D}+\text{S} \text{///} \text{A}\text{L}\Sigma\text{E}\text{J}\text{O}\text{B}$

Rv.: poprsí ethelredského typu s křížem zprava, vnitřní obvodok hladký, $\Sigma\text{I}\text{R}\Sigma\text{M}\text{O}\text{X}\text{V}\text{I}\cdot\text{A} \text{///} \text{A}\text{P}\Lambda$

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 123; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 31.

28. 1,28 g, 20,6 mm (inv. č. N 3)

29

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, „mincmistr“ Omeriz, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly ω a Λ , vnitřní obvoděk hladký, •SVAJZLOB+

Rv.: poprsí ethelredského typu s křížem zprava, vnitřní obvoděk hladký, ZIC•ACAR•ΣIREMO×

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 123; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 31.

29. 1,31 g, 20,8 x 21,1 mm (inv. č. N 37.068, př. č. 3106/73)

30

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, „mincmistr“ Omeriz, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly ω a Λ , vnitřní obvoděk hladký, •SVAJZLOB×

Rv.: poprsí ethelredského typu s křížem zprava, vnitřní obvoděk hladký, ZIC•ACAR•ΣIREMO+

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 123; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 31.

30. 1,25 g, 21,4 x 21,7 mm (inv. č. N 37.069, př. č. 3107/73)

31

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Praha*, „mincmistr“ Omeriz, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly ω a Λ , vnitřní obvoděk hladký, •SVAJZLOB+

Rv.: poprsí ethelredského typu s křížem zprava, vnitřní obvoděk hladký, ZIC•ACAR•ΣIREMO×

Lit.: *Cach 1970*, 27, č. 123; *Šmerda 1996*, 44–45, č. 31.

31. 1,33 g, 20,7 x 20,9 mm (inv. č. N 37.070, př. č. 3108/73)

32

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

mincovna: *Vyšehrad*, „mincmistr“ Noc / Conrad, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kulička – kulička – kulička – trojice hřebů vystupující z obloučku, vnitřní obvodek hladký, $V + \Pi \Pi \bar{\Gamma} Z Z \bar{\Gamma} \Theta \Theta \times$

Rv.: úzká ruka Boží mezi symboly $\circ$ a ω , vnitřní obvodek hladký, $\text{CON} \eta \nu \phi \omega \text{Z} \omega \cdot \Pi \Pi +$

Lit.: *Cach 1970*, 29, č. 138; *Šmerda 1996*, 48–49, č. 47a; *Hásková 1975*, 127, č. 2e.

32. 1,09 g, 20,0 x 19,5 mm (inv. č. J 21, př. č. 21/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Stará Boleslav 1931

33

ČECHY, Soběslav Slavníkovec (+ 1004)

mincovna: *Praha*, „mincmistr“ Omeriz, před 995, AR denár

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly $\bar{\omega}$ a Λ , vnitřní obvodek hladký, $A \cdot \nu // \Sigma + \Theta \cdot \Theta \Sigma \cdot +$

Rv.: poprsí ethelredského typu s křížem zprava, vnitřní obvodek hladký, $\bar{\Gamma} \bar{\Gamma} \circ \cdot A // \bar{\Gamma} \bar{\Gamma} \cdot \Sigma \bar{\Gamma} \Theta \text{MO} +$

Lit.: *Hanka 1856*, č. 22, tab. V:22; *Smolík 1899*, 118, č. 536, tab. VIII:182; *Šmerda 1996*, 126–127, č. F6.

33. 0,93 g, 21,6 x 22,1, část mince vylomena (inv. č. N 22.031, př. č. 21/71)

ČECHY, Soběslav Slavníkovec (+ 1004)

mincovna: *Malín*, AR denár, před 995

Av.: poprsí ethelredského typu s dvouramenným křížem zleva, vnitřní obvodek hladký, [MAL//VITAI+]

Rv.: úzká ruka Boží mezi symboly $\bar{\omega}$ a $\bar{\omega}$, vnitřní obvodek hladký, [ZOBEZ//INARAU]

Lit.: *Cach 1970*, 30, č. 150; *Šmerda 1996*, 52–53, č. 55; *Skalský 1932*, 63, č. 4b, obr. 9 („Ve sbírce ... p.

Dr. Ječného

v Plzni (1 ks), nalomený, který nebyl vážen, ...“).

34. 21,3 mm, část mince vylomena (inv. č. J 24, př. č. 24/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Stará Boleslav 1931

35

ČECHY, Soběslav Slavníkovec († 1004)

AR denár, před 995

Av.: ruka s mečem, vnitřní obvodek hladký, $+ \Sigma \text{OB} // \text{LVA}$

Rv.: stylizované zobrazení ptáka, vnitřní obvodek hladký, $// \text{PFAER} //$

Lit.: *Cach 1970*, 30, č. 159; *Šmerda 1996*, 52–53, č. 60.

35. 1,43 g, 20,4 mm (inv. č. N 32.823, př. č. 64/77, mince byla zakoupena na aukci České společnosti přátel drobné plastiky v Praze 19. 3. 1977)

Nález: Podle údaje na podložním lístku pochází denár z nálezů Poděbrady 1936 (*Radoměřský 1966*, 81, typ LII).

36

ČECHY, Boleslav II. (972–999)

AR obol

Av.: úzká ruka Boží mezi symboly I a $\bar{\Lambda}$, vnitřní obvoděk hladký, +IV T Λ D Λ V Λ Z ⊥ V Λ

Rv.: kaplice s písmeny ONI pod lomenicí, // ΛΙCΛΤC V

Lit.: *Cach 1970*, 32, č. 175; *Šmerda 1996*, 54–55, č. 68h.

36. 0,41 g, 16,0 mm (inv. č. J 20, př. č. 20/74, sbírka J. Ječný)

37

ČECHY, Boleslav III. (999–1002, 1003)

mincovna: *Praha*, „mincmistr“ Mizleta, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v každém úhlů ramen umístěn křížek, vnitřní obvoděk hladký, +BOLZLAVSDVX

Rv.: rovnoramenný kříž, v každém úhlů ramen umístěn kroužek, vnitřní obvoděk sekaný, +PPAVTM:IZ T ΛI:

Lit.: *Hanka 1857*, s. 143, č. 21, tab. VII:21; *Fiala 1895*, č. 348, tab. IV:27; *Smolík 1899*, č. 499, tab. VII:155; *Cach 1970*, 34, č. 205; *Šmerda 1996*, 58–59, č. 80d; *Lukas – Orna – Dudková 2016*.

37. 0,72 g, 18,6 x 18,8 mm, část mince mírně vylomena (př. č. AN 18/2015, denár byl nalezen při archeologickém výzkumu ZČM v Plzni)

Nález: Starý Plzenec 2013

ČECHY, Boleslav Chrabrý (1003–1004)

mincovna: *Praha* (?), AR denár

Av.: trojramenný kříž, v úhlech smyčky a trojice kuliček, vnitřní obvoděk hladký.

Rv.: rovnoramenný kříž, v jednom z úhlů ramen trojice hřebů, v ostatních třech po trojici kuliček, vnitřní obvoděk hladký.

Lit.: *Cach 1970*, 37, č. 225; *Šmerda 1996*, 60–61, č. 93.

38. 0,83 g, 17,5 mm, zlomek (inv. č. N 32.852, př. č. 58/80, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Praze 16. 11. 1980, odcizeno 18. 1. 2001)

Poznámka: Pořadí a tvary písmen a znaků v opisových legendách lící a rubní strany mince není možno z inventarizační karty ZČM přesně identifikovat.

39

ČECHY, Jaromír (1004–1012)

mincovna: Praha (?), „mincmistr“ Nacub, AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s rameny ukončenými kuličkami, vnitřní obodek perličkový, +V•Θ∨OΛ∨

Rv.: polopostava žehnajícího Krista zepředu (Maiestas Domini), +PZDNZNOZTPDIONIS

Lit.: *Cach 1970*, 40, č. 260; *Šmerda 1996*, 66–67, č. 110; *Chaura 1939*, 32, č. 97 („*V Plzni 1 kus.*“).

39. 0,69 g, 20,0 mm, na dvou místech vylomený (inv. č. J 18, př. č. 18/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Choustník 1923

ČECHY, Jaromír (1004–1012)

mincovna: Praha (?), AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s rameny ukončenými kuličkami, vnitřní obodek perličkový,

[IAROMTRDV•X]

Rv.: polopostava žehnajícího Krista zepředu (Maiestas Domini), [+IHXPcdnznozter]

Lit.: *Cach 1970*, 40, č. 261; *Šmerda 1996*, 66–67, č. 111a.

40. 1,025 g, 19,3 mm (inv. č. J 17, př. č. 17/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Choustník 1923

41

ČECHY, Jaromír (1004–1012)

mincovna: Praha (?), AR denár

Av.: poprsí ethelredského typu s křížem zleva, vnitřní obodek hladký, +IAROMIR•DVX

Rv.: polopostava žehnajícího Krista mezi dvojicí křížů zepředu (Maiestas Domini),

IOHZEHEZ•A2HIS

Lit.: *Cach 1970*, 40, č. 267; *Šmerda 1996*, 66–67, č. 116a; *Ječný 1926*, 128, č. 4; *Švancar 1976*, 82, č. 7, tab. I:a, b.

41. 19 mm (inv. č. N 24.974, př. č. 1546/72, muzeu daroval PhDr. Antonín Friedl, vedoucí archeologického výzkumu raně středověkého hradiště ve Starém Plzenci, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Starý Plzenec 1920 (*Nálezy III/1*, 16, č. 1451)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: tři kuličky – trojúhelník – tři kuličky – kroužek,

vnitřní obodek perličkový, [ODALRICVS : DVX]

Rv.: stylizované poprsí Krista zepředu (Maiestas Domini), [ODALRICVS : DVX]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 283; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 128a.

42. 0,80 g, 20,8 mm (inv. č. N 32.824, př. č. 65/77, zakoupeno na aukci České společnosti přátel drobné plastiky v Praze 19. 3. 1977, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, [ODALRICVS : DVX]

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kroužek – tři kuličky – kroužek – trojice hřebů na obloučku, vnitřní obvodek perličkový, [ODALRICVS : DV+]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 284; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 129a.

43. 20,3 mm (inv. č. J 25, př. č. 25/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICVS : DVX

Rv.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen: kroužek – tři kuličky – kroužek – trojice hřebů na obloučku, vnitřní obvodek perličkový, ODALRICVS : DV+

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 284; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 129a.

44. 0,94 g, 19,9 mm (inv. č. N 39.177, př. č. 13/76, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Praze 14. 3. 1976)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICV2DV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / HENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

45. 0,93 g, 19,0 mm (inv. č. N 8)

Nález: Želčany 1884

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICVZDV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

46. 0,96 g, 19,6 mm (inv. č. N 20)

47

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICVZDV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SC// / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

47. 0,73 g, 18,8 mm (inv. č. N 21)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, [ODALRICVZDV+]

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, [SCS / IIENCEZ / LAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

48. 19,3 mm (inv. č. J 30, př. č. 30/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

49

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICVZDV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

49. 0,99 g, 19,3 mm (inv. č. N 1.153, pozůstalost F. Troppa)

50

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ///ALRICV2///

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

50. 0,98 g, 19,7 mm (inv. č. N 21.957, př. č. 3/71)

51

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICV2DV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

51. 0,87 g, 19,7 mm (inv. č. N 21.959, př. č. 5/71)

52

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICV2DV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

52. 0,92 g, 19,8 mm (inv. č. N 35.035, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

53

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zprava, ODALRICVZDV+

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 285; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 130a.

53. 0,85 g, 19,6 mm (inv. č. N 39.661, př. č. 78/79, zakoupeno u pražského obchodníka se starožitnostmi Karla Chaury, 23. listopadu 1979 převedeno ze sbírek Umělecko-průmyslového muzea v Plzni)

54

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

54. 1,04 g, 20,1 mm (inv. č. N 13)

55

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

55. 1,05 g, 20,1 mm (inv. č. J 37, př. č. 37/74, sbírka J. Ječný)

56

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, ODALRICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132; *Lukas 2014*, 125, č. 1.

56. 1,05 g, 20,6 mm (inv. č. J 38, př. č. 38/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Vraclav 1903

57

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDV+

Rv.: ruka Boží, ///N///VA///

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132; *Lukas 2014*, 125, č. 2.

57. 0,98 g, 19,3 mm (inv. č. J 39, př. č. 39/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Vraclav 1903

58

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporcem v pravé ruce čelně, ODALRICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

58. 0,96 g, 19,8 mm (inv. č. N 1.193, pozůstalost F. Troppa)

59

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDV+
Rv.: ruka Boží, SVENCEIIVAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

59. 0,95 g, 20,7 mm (inv. č. N 35.022, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

60

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALRICVSDVX
Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

60. 1,11 g, 20,5 mm (inv. č. N 35.023, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

61

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDVX
Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

61. 0,95 g, 20,5 mm (inv. č. N 35.024, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

62

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALRICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS•

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

62. 1,17 g, 20,4 mm (inv. č. N 35.025, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

63

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEIIV//S

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

63. 0,87 g, 20,1 mm (inv. č. N 35.026, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

64

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALPICVSDVX

Rv.: ruka Boží, SVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

64. 1,02 g, 20,3 mm (inv. č. N 35.027, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALRICVSDV+

Rv.: ruka Boží, S•VENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

65. 1,00 g, 20,8 mm (inv. č. N 35.028, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: polopostava panovníka s praporem v pravé ruce čelně, ODALRICVSDV+

Rv.: ruka Boží, S•VENCEZ///ΔS•

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 288; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 132.

66. 1,00 g, 20,8 mm (inv. č. N 39.480, př. č. 208/78, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Hradci Králové 12. 11. 1978)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny O+O pod lomenicí, •VDALRIC•VZ:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, ZCZ / WE+EZ / VΛVZ

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 291; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133a.

67. 0,95 g, 19,9 mm (inv. č. N 18)

68

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny O+O pod lomenicí, •VDALPIC•VZ:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCZ / WE+EZ / VAVZ

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 291; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133a.

68. 1,09 g, 19,6 mm (inv. č. N 19)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny O+O pod lomenicí, [•VDALPIC•VZ•]

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, [SCS / WE+EZ / VAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 291; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133a.

69. 19,4 mm (inv. č. J 26, př. č. 26/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny O+O pod lomenicí, [:VDALPIC•VS:]

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, [SCS / WE+EZ / VAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 291; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133a.

70. 20,0 mm (inv. č. N 35.032, př. č. 1521/72, sbírka Vladimíra Kesla, odcizeno 18. 1. 2001)

71

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny O+O pod lomenicí, •VDALRIC•VZ:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCZ / IIE+EZ / VAVZ

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 291; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133a.

71. 0,74 g, 20,1 mm (inv. č. N 39.244, př. č. 153/77, zakoupeno na aukci Společnosti přátel drobné plastiky v Praze 22. 10. 1977)

72

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX: pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WEIICEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

72. 0,87 g, 19,0 mm (inv. č. N 9)

Nález: Želčany 1884? (údaj včetně otazníku na katalogizační kartě)

73

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

73. 0,91 g, 19,0 mm (inv. č. N 14)

74

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX: pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / LAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

74. 0,89 g, 19,8 mm (inv. č. J 27, př. č. 27/74, sbírka J. Ječný)

75

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX: pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / IIENCEZ / ΓAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

75. 0,87 g, 19,9 mm (inv. č. J 28, př. č. 28/74, sbírka J. Ječný)

76

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WENCEZ / //AVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

76. 0,84 g, 19,3 mm (inv. č. J 29, př. č. 29/74, sbírka J. Ječný)

77

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX: pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WENCEZ / //AVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

77. 0,97 g, 19,3 mm (inv. č. N 1.152, pozůstalost F. Troppa)

78

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DV+: pod lomenicí, :VDALRIC••VS:

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WENCEZ / //ΔVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

78. 0,78 g, 19,6 mm (inv. č. N 1.154, pozůstalost F. Troppa)

79

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: kaplice s písmeny DVX: pod lomenicí, :VDALRI//VS//

Rv.: třířádkový nápis s náznakem architektury, SCS / WENCEZ / //ΔVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 292; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 133b.

79. 0,82 g, 19,6 mm (inv. č. N 39.178, př. č. 14/76, zakoupeno na aukci pobočky České numismatické společnosti v Praze 14. 3. 1976)

80

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s praporem v pravé ruce čelně, po levici kříž, :•VDALRICVSDV+

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, :SC•SVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134.

80. 1,04 g, 18,7 mm (inv. č. N 11)

Nález: Želčany 1884? (údaj včetně otazníku na katalogizační kartě)

81

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s praporem v pravé ruce čelně, po levici kříž, :VDALRICVSDV+

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, :SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134.

81. 1,06 g, 19,0 mm (inv. č. N 12)

Nález: Želčany 1884

82

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s praporem v pravé ruce čelně, po levici kříž, :VDALRICVSDVX

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, :SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134.

82. 1,01 g, 19,7 mm (inv. č. N 15)

83

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s praporem v pravé ruce čelně, po levici kříž, :VDALRICVSDVX

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, :SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134.

83. 1,04 g, 19,9 mm (inv. č. J 31, př. č. 31/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Chrást'any 1897

84

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s praporecem v pravé ruce čelně, po levici kříž, :VDALRICVSDV+

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, :SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134.

84. 1,03 g, 19,7 mm (inv. č. J 32, př. č. 32/74, sbírka J. Ječný)

85

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

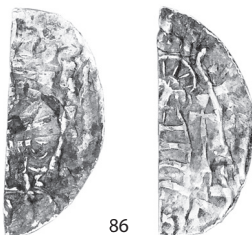
Av.: poprsí panovníka s praporecem v pravé ruce čelně, po levici kříž, •VDALRICVSDV+

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, :SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134; *Lukas 2014*, 125, č. 3.

85. 1,02 g, 19,7 mm (inv. č. J 33, př. č. 33/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Vraclav 1903

86

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka s praporecem v pravé ruce čelně, po levici kříž, [:VDALRICVSDVX]

Rv.: poprsí světce s křížem v pravé ruce čelně, [:SCSVVENCEZLAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 293; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 134; *Frýda 1992*; *Sláma 2001*.

86. 1,02 g, 19,7 mm (inv. č. N 36.968, př. č. 2973/73, muzeu daroval ing. Farkač, zaměstnanec městského stavebního úřadu v Plzni, 8. 5. 1905)

Nález: u kostela sv. Jiří v Plzni – Doubravce 1905

Poznámka: Mince byla podrobena metalografickému rozboru a poté zalita do pryskyřice.

87

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí křížů čelně, :VDALRICVSDVX

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCESLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 135.

87. 0,93 g, 19,8 mm (inv. č. N 10)

Nález: Želčany 1884? (údaj včetně otazníku na katalogizační kartě)

88

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí křížů čelně, :VDALRICVSDVX

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCESLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 135.

88. 0,96 g, 20,1 mm (inv. č. J 34, př. č. 34/74, sbírka J. Ječný)

89

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí křížů čelně, :VDALRICVSDVX

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 135.

89. 0,86 g, 19,7 mm (inv. č. J 35, př. č. 35/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Vraclav 1903

90

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí křížů čelně, :VICALRICVSIOVX

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCESLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 135.

90. 1,07 g, 19,8 mm (inv. č. N 1.177, pozůstalost F. Troppa)

91

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí křížů čelně, :VDALRICVSDVX

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCESLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 135.

91. 0,96 g, 20,0 mm (inv. č. N 21.958, př. č. 4/71)

92

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: poprsí panovníka mezi dvojicí křížů čelně, VDALRICV DVX

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCESLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 294; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 135.

92. 1,02 g, 21,0 mm (inv. č. N 35.030, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

93

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, XVD//RICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCSVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

93. 0,94 g, 20,8 x 20,2 mm (inv. č. N 4)

94

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, XVDALRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, SCVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

94. 0,88 g, 20,0 mm (inv. č. N 5)

Nález: Želčany 1884? (údaj včetně otazníku na katalogizační kartě)

95

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDAVRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, //CSCVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

95. 0,88 g, 19,8 x 20,2 mm (inv. č. N 17)

96

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDAVRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, ∞C∞VVENCEZLAV∞:

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137; *Lukas 2014a*.

96. 1,09 g, 20,8 mm (inv. č. J 36, př. č. 36/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Hořany 1903

97

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDALRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, ∞C∞VVENCEZLAV∞:

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

97. 0,96 g, 20,4 mm (inv. č. N 1.169, pozůstalost F. Troppa)

98

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDAVRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, ∞C∞VVENCEZLTV∞:

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

98. 0,99 g, 20,1 mm (inv. č. N 1.186, pozůstalost F. Troppa)

99

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDALRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, C SVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

99. 0,94 g, 20,7 mm (inv. č. N 35.031, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

100

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDALRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, C SVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

100. 1,02 g, 20,4 mm (inv. č. N 35.033, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

101

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, +VDALRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, C SVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

101. 0,96 g, 20,5 mm (inv. č. N 35.034, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

102

ČECHY, Oldřich (1012–1034)

AR denár

Av.: postava panovníka sedícího na trůně s praporem v pravé ruce čelně, + DALRICVS

Rv.: poprsí žehnajícího světce zleva, ∞C∞VVENCEZLAV///

Lit.: *Cach 1970*, 42, č. 296; *Šmerda 1996*, 70–71, č. 137.

102. 1,05 g, 21,0 mm (inv. č. N 39.382, př. č. 114/78, zakoupeno na aukci po-bočky České numismatické společnosti v Kladně 20. 5. 1978)

Nález: Želčany 1884

MORAVA, Břetislav I. (1019/21–1035–1055)

AR denár

Av.: ruka Boží, vnitřní obvodok perličkový, [+БЯЛCISLAV]

Rv.: rovnoramenný nitkový kříž s kroužkem ve středu, na koncích ramen kříže a v jeho úhlech obloučky, [+V∞E∞B∞P]

Lit.: *Cach 1970*, 43, č. 300; *Šmerda 1996*, 96–97, č. 310a; *Videman – Paukert 2009*, 30–33, č. 5.

103. 20,4 mm (inv. č. J 40, př. č. 40/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

104

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obvodok sekaný, +BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZ///

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

104. 1,24 g, 20,1 mm (inv. č. N 22)

105

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obvod sekáný, +BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

105. 1,10 g, 20,5 mm (inv. č. N 28)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obvod sekáný, [+BRACISLAV]

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, [VVENCEZNVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

106. (inv. č. N 29, ztraceno před 1978)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obvod sekáný, [+BRACISLAV]

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, [VVENCEZNVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145; *Lukas 2014*, 125, obr. 1 (katalogizační karta).

107. 20,1 mm (inv. č. J 42, př. č. 42/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

Nález: Vraclav 1903

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obvod sekáný, [+BRACISLAV]

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, [VVENCEZNVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

108. 20,3 mm (inv. č. J 43, př. č. 43/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

109

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

109. 1,00 g, 20,1 mm (inv. č. J 347, př. č. 347/74, sbírka J. Ječný)

110

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAV/

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

110. 1,05 g, 19,5 mm (inv. č. N 1.161, pozůstalost F. Troppa)

111

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

111. 1,02 g, 19,8 mm (inv. č. N 1.168, pozůstalost F. Troppa)

112

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný,
+BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

112. 1,05 g, 20,1 mm (inv. č. N 1.192, pozůstalost F. Troppa)

113

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný,
+BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

113. 0,99 g, 18,8 mm (inv. č. N 11.348, př. č. 3343/73, sbírka J. Gröschl)

114

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru trojlístků, vnitřní obodek sekaný,
+BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

114. 0,97 g, 20,7 mm (inv. č. N 21.980, př. č. 8/71)

115

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAVI

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVŠ

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

115. 1,02 g, 20,4 mm (inv. č. N 35.047, př. č. 1524/72, sbírka V. Kesl)

116

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVŠ

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

116. 0,88 g, 19,5 mm (inv. č. N 35.048, př. č. 1524/72, sbírka V. Kesl)

117

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAV

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNVŠ

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

117. 1,05 g, 20,1 mm (inv. č. N 35.049, př. č. 1524/72, sbírka V. Kesl)

118

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAVI

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNV

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

118. 0,99 g, 20,2 mm (inv. č. N 35.050, př. č. 1524/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru křížků, vnitřní obodek sekaný, +BRACISLAVI

Rv.: postava žehnajícího světce čelně, VVENCEZNV

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 310; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 145.

119. 0,91 g, 20,1 mm (inv. č. N 39.665, př. č. 78/79, zakoupeno u pražského obchodníka se starožitnostmi Karla Chaury, 23. listopadu 1979 převedeno ze sbírek Umělecko-průmyslového muzea v Plzni)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: jezdec s praporce na koni zleva, DPACIZLAVDVX

Rv.: polopostava žehnajícího světce čelně, vnitřní obodek hladký, SCSVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 311; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 146.

120. 0,99 g, 20,3 mm (inv. č. N 27)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: jezdec s praporce na koni zleva, BRACIZI///DVX

Rv.: polopostava žehnajícího světce čelně, vnitřní obvodek hladký, //CSVENCEZLA//

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 311; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 146.

121. 0,73 g, 21,0 mm, část mince odlomena (inv. č. N 30)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: jezdec s praporce na koni zleva, [BRACIZLAVDVX]

Rv.: polopostava žehnajícího světce čelně, vnitřní obvodek hladký, [SCSVENCEZLAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 311; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 146.

122. 20,9 mm, vylomený okraj (inv. č. J 52, př. č. 52/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: dvojice postav stojících proti sobě a držících společně kopí, BRACIZVAVDVX

Rv.: rovnoramenný kříž s kroužkem ve středu, ramena kříže ve tvaru lilií, vnitřní obvodek sekaný, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 312; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 147.

123. 0,86 g, 20,7 mm, vylomený okraj (inv. č. N 35.037, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodek sekaný, +BRACIZVAVDV+

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvodek sekaný, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a.

124. 0,99 g, 19,3 x 20,0 mm (inv. č. N 23)

125

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodok sekaný, +BRACIZVAVDV+

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvodok sekaný, CSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a.

125. 0,95 g, 19,0 x 19,5 mm (inv. č. N 31)

126

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodok sekaný, ///ZVAVDVX

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvodok sekaný, S//SVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a.

126. 1,06 g, 19,7 mm (inv. č. N 32)

127

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodok sekaný, //B//ACIZVAVDVX

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvodok sekaný, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a.

127. 0,86 g, 20,5 mm (inv. č. N 35)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvodok sekaný, [+BRACIZVAVDVX]

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvodok sekaný, [SCSVVENCEZLAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a; *Lukas 2014*, 125, obr. 1 (katalogizační karta).
128. 19,6 mm (inv. č. J 50, př. č. 50/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)
Nález: Vraclav 1903

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvod sekáný, //BRACIZVAVDVX

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvod sekáný, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a.

129. 0,99 g, 19,7 mm (inv. č. J 51, př. č. 51/74, sbírka J. Ječný)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: polopostava s křížem v pravé ruce čelně, vnitřní obvod sekáný, +BRACIZVAVDVX

Rv.: vyobrazení páva zleva, vnitřní obvod sekáný, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 313; *Šmerda 1996*, 72–73, č. 148a.

130. 1,13 g, 20,7 mm (inv. č. N 35.046, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, BRACI2VAV+

Rv.: polopostava svěťce s křížem v pravé ruce zleva, SCSVVENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

131. 1,06 g, 19,8 mm (inv. č. N 34)

132

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, BRȚICIȚVAV+

Rv.: polopostava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCSVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

132. 1,03 g, 20,6 mm (inv. č. N 38)

Nález: Želčany 1884

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, [BRACIȚVAV+]

Rv.: polopostava světce s křížem v pravé ruce zleva, [SCSVVENCEZLAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

133. 20,8 mm (inv. č. J 41, př. č. 41/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

134

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, BRACIȚVAV+

Rv.: polopostava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCSVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

134. 1,05 g, 20,5 mm (inv. č. N 35.039, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

135

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, BRACIŹVAV+

Rv.: polopostava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCSVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

135. 1,06 g, 20,3 mm (inv. č. N 35.040, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, BRACIŹVAV///

Rv.: polopostava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCSVVENCEZLAVS•

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

136. 1,05 g, 20,6 mm (inv. č. N 35.045, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce čelně, BRACIŹVAVX

Rv.: polopostava světce s křížem v pravé ruce zleva, SCSVVENCEZLAVS:

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 316; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 149.

137. 1,01 g, 20,4 mm (inv. č. N 39.545, př. č. 19/79, zakoupeno od Jana Fridricha z Plzně)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvodek sekaný, BRACIZVAVSDV+

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy,
SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

138. 0,69 g, 20,0 mm, vylomený okraj (inv. č. N 24)

Nález: Želčany 1884

139

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvodek sekaný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy,

SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

139. 0,93 g, 20,6 mm (inv. č. N 25)

Nález: Želčany 1884

140

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvodek sekaný, ///IZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy,

///ENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

140. 0,77 g, 20,1 mm, část mince odlomena (inv. č. N 26)

141

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvodok sekaný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy,

SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

141. 0,72 g, 19,4 mm (inv. č. N 33)

142

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvodok sekaný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy,

SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

142. 0,72 g, 19,6 mm, mince je rozlomena (inv. č. N 37)

Nález: Želčany 1884

143

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvodok sekaný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy,

SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

143. 1,12 g, 19,3 mm (inv. č. J 44, př. č. 44/74, sbírka J. Ječný)

144

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvod sekáný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy, SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

144. 0,78 g, 20,0 mm (inv. č. J 45, př. č. 45/74, sbírka J. Ječný)

145

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvod sekáný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy, SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

145. 1,11 g, 19,9 mm (inv. č. N 1.185, pozůstalost F. Troppa)

146

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvod sekáný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy, SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

146. 0,91 g, 19,7 mm (inv. č. N 35.029, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

147

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvoděk sekaný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy, SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

147. 0,92 g, 20,2 mm (inv. č. N 35.042, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stojící postava s praporem v pravé ruce zleva, vnitřní obvoděk sekaný, BRACIZVAVSDVX

Rv.: stojící postava světce s křížem v pravé ruce čelně, další kříž po levé straně postavy, SCSWENCEZLAVS

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 317; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 150.

148. 1,08 g, 20,4 mm (inv. č. N 35.044, př. č. 1521/72, sbírka V. Kesl)

MORAVA, Břetislav I. (1019/21–1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen kotvy, vnitřní obvoděk hladký, [BRACIZLAVSIOV+]

Rv.: silně stylizovaná hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zleva, vnitřní obvoděk perličkový, [SOSVAECEZLAVS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 318; *Šmerda 1996*, 96–97, č. 311; *Videman – Paukert 2009*, 34–36, č. 6.

149. 19,7 mm (inv. č. J 46, př. č. 46/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

MORAVA, Břetislav I. (1019/21–1035–1055)

AR denár

Av.: rovnoramenný kříž, v úhlech ramen kotvy, vnitřní obvoděk hladký, [BRAZVAVSVOVI+]

Rv.: silně stylizovaná hlava panovníka s korunou paprskovitého typu zleva, vnitřní obvoděk perličkový, [SCC•AVECEZLVAS]

Lit.: *Cach 1970*, 44, č. 318; *Šmerda 1996*, 96–97, č. 311; *Videman – Paukert 2009*, 34–36, č. 6.

150. 19,6 mm (inv. č. J 47, př. č. 47/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stylizované poprsí panovníka na ozdobném trůnu čelně, vnitřní obvoděk hladký, BRACIZIAVŽ•DVX•

Rv.: ruka Boží, vnitřní obvoděk hladký, ŽCŽVVENCEZIAVŽ•

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 151.

151. 1,00 g, 19,2 mm (inv. č. N 36)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stylizované poprsí panovníka na ozdobném trůnu čelně, vnitřní obvoděk hladký, [BRACIZIAVŽ•DVX•]

Rv.: ruka Boží, vnitřní obvoděk hladký, [ŽVVENCEZIAVŽ•]

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 151.

152. 18,8 mm (inv. č. J 48, př. č. 48/74, sbírka J. Ječný, odcizeno 18. 1. 2001)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stylizované poprsí panovníka na ozdobném trůnu čelně, vnitřní obvoděk hladký, BRACIZIAVŽ•DVX•

Rv.: ruka Boží, vnitřní obvoděk hladký, ŽCŽVVENCEZIAVŽ•

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 151; *Lukas 2014*, 126, č. 5.

153. 1,11 g, 18,7 mm (inv. č. J 49, př. č. 49/74, sbírka J. Ječný)

Nález: Vraclav 1903

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stylizované poprsí panovníka na ozdobném trůnu čelně, vnitřní obvoděk hladký, BRACIZIAV///VX•

Rv.: ruka Boží, vnitřní obvoděk hladký, ///VVENCEZIAVŽ•

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 151.

154. 1,13 g, 19,2 mm (inv. č. N 35.041, př. č. 1524/72, sbírka V. Kesl)

ČECHY, Břetislav I. (1035–1055)

AR denár

Av.: stylizované poprsí panovníka na ozdobném trůnu čelně, vnitřní obvoděk hladký, BRACIZIAVS•DVX•

Rv.: ruka Boží, vnitřní obvoděk hladký, ZCZVVENCEZLAVZ•

Lit.: *Cach 1970*, 45, č. 319; *Šmerda 1996*, 74–75, č. 151.

155. 1,02 g, 19,7 mm (inv. č. N 35.043, př. č. 1524/72, sbírka V. Kesl)

Literatura

Cach, F. 1970: Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.

– 1976: Další padělky českých denárů. *Numismatické listy* 31, 14–15.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.

Friedl, A. 1921: Archeologické bádání na Hůrce u Plzně a u klášterního kostela v Plasích. *Památky archeologické* 32, 262–269.

Frýda, F. 1992: Raně středověké nálezy u sv. Jiří v Doubravce. In: 992–1992. Milénium kostela svatého Jiří v Doubravce Plzni. Plzeň, 28–29.

– 2008: Západočeské muzeum v Plzni 1878–2008. Plzeň.

Hajšman, J. 2007: Panský dvůr a kostel sv. Jiří v Plzni – Doubravce. In: Zapomenuté hrady, tvrze a místa 38, Plzeň, 2–15.

Hanka, V. 1856: Popsání a vyobrazení českých mincí. *Památky archeologické* 2, 42, tab. V.

Hásková, J. 1976: Vyšehradská mincovna na přelomu 10. a 11. století. *Sborník Národního muzea v Praze, řada A – Historie* 29, 105–160.

Chaura, K. 1939: Poklad z Choustníku. Nález českých denárů X. a XI. věku. Praha.

– 1940: Nové padělky českých denárů. *Numismatické zprávy* 7, 46–47.

Ječný, J. 1926: České denáry nalezené na hradišti Staré Plzně. *Numismatický časopis československý* 2, 127–129.

Klíma, V. 1998: Vzpomínky na numismatiku. Cheb.

Lukas, J. 2011: Denáry tzv. karolinského typu (C 40–45) a otázka jejich časového zařazení. *Numismatický sborník* 25 (2010), 23–60.

– 2012: Denáry mečového typu (I). Nejstarší varianty a jejich časové zařazení. *Numismatický sborník* 26, 211–270.

– 2014a: Depot denárů z roku 1903 ve Vraclavi (okr. Ústí nad Orlicí). *Numismatický sborník* 28/1, 124–127.

– 2014b: Nález denáru knížete Oldřicha C 296 v Hořanech (okr. Kutná Hora) z roku 1903. *Numismatický sborník* 28/1, 122–124.

Lukas, J. – Orna, J. – Dudková, V. 2016: Hrobový nález vzácného denáru Boleslava III. C 205 ve Starém Plzenci. *Numismatický sborník* 29/2, 248–254.

Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/1*. Praha, 7–73.

Nechanický, Z. 2011: Východočeská numismatická falza. Hradec Králové.

- Nováček, K. – Šíroky, R. 2004: Prvních sto let. Počátky Nové Plzně z pohledu archeologie. Mínoostí Západočeského kraje 39, 7–51.
- Radoměřský, P. 1966: Studie o počátcích českého mincovnictví (I). Nález českých denárů z 10. století v Poděbradech. Numismatický sborník 9, 11–94.
- Skalský, G. 1932: Nález českých denárů z konce X. století ve Staré Boleslavi. Vydala Okresní Jednota musejní v Brandýse nad Labem jako svoji VII. Ročenku. Brandýs nad Labem.
- 1934: Dr. Josef Ječný. Numismatický časopis československý 10, 148.
- Sláma, J. 2001: Několik poznámek k nálezu denáru knížete Oldřicha v Plzni – Doubravce. Numismatické listy 56, 155–156.
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Mílitký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha.
- Smolik, J. 1884: Nález českých denárů a jejich rozbor. Památky archeologické 12, 481–512, 554, 556.
- 1897: Nález denárů v Chrášťanech u Českého Brodu. Praha.
- 1899: Denáry Boleslava I., Boleslava II. Boleslava III. a Vladivoje. Praha.
- Suhle, A. 1973: Münzfund von Karlsdorf. Moravské numismatické zprávy 13, 16–35.
- Šmerda, J. 1996: Denáry česká a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.
- Švancar, V. 1976: Nálezy mincí ve Starém Plzenci. In: Tisíc let Staré Plzně. Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 1, 84–93.
- Videman, J. – Paukert, J. 2009: Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.

Summary

Jiří Lukas – Miroslav Hus, Collection of the Bohemian early medieval coins in the Museum of West Bohemia in Pilsen. Part I. Bohemian deniers produced until the monetary reform of Břetislaus I.

On November 8, 1878, the local authority in Pilsen decided to found the Municipal Museum for Pilsen and West Bohemia (*Gemeindemuseum für die Stadt Pilsen und das westlichen Böhmen*, the Museum of West Bohemia recently). Since its foundation, the museum harbored numismatic artefacts in its collection, mostly coins in large number. At the end of the 1970s, a general inventory check was held in the Museum of West Bohemia. Many items were missing which was very likely caused by events of the WW II and the following years. Several hundreds of coins were written off the museum numismatic collection in 1980. The second significant loss for the collection of the Museum of West Bohemia is represented by robbery on January 17, 2001. Some 158 coins were stolen (28 deniers of large flan inclusive) from the hall with insufficient security arrangements during the exhibition called *One thousand years of Bohemian coinage*. The collection of deniers and bracteates in the Museum of West Bohemia in Pilsen consists (or used to consist respectively) of 800 pieces. Description of all physically existing – or recorded on cataloguing cards – coins struck up to 1300 from the museum in Pilsen will be gradually presented in the *Numismatický sborník*, and later on, published in form of a book.

The collection of the deniers of large flan in the Museum of West Bohemia in Pilsen – some 155 pieces identifiable in the past – can be classified in three basic groups according to their accession specifications. The first group is represented by the so-called old museum collection, the second group consists of coins from private collections, and the third group puts together pieces which came to the museum via donations, transfers or purchase, plus coins from archaeological excavations organized by the museum in the past.

The largest part of the collection of the deniers of large flan – some 94 pieces – comes originally from private collections. The most significant portion came from the collection of an important numismatist from Pilsen – Dr Josef Ječný (1885-1934) – one of the founders of the *Numismatic section of the Friends of antiquities Club* (later branch of the *Czech Numismatic Society*) and author of various studies. Dr Ječný used to be a director of the Magistrate in Pilsen, and he has been building up his collection for many years with an intensive care and experienced knowledge, and he added also many coins from large early medieval hoards and group finds. After his death, the local municipal saving bank in Pilsen bought his collection, and later on, it was donated to the museum in Pilsen. Some 2,414 coins and medals came to the museum at that time, 51 deniers of large flan inclusive.

The second significant numismatic collection which came to the Museum of West Bohemia in Pilsen was represented by coins collected by Vladimír Kesl (*1902) from Starý Plzeňec. In 1964, he was falsely accused of breaking the foreign exchange law, and his high quality collection was confiscated and transferred to the museum in Pilsen in April 1964. The collection was represented by 2,175 mostly ancient and medieval coins. On December 8, 1994, this confiscation was declared illegitimate, and on October 25, 1995, the collection was handed over by the museum to daughter of the collector, and she sold the whole thing (except for gold coins) back to the museum in 1996 – some 2,168 coins, 31 deniers of large flan inclusive.

The numismatic collection of an important advocate, collector and benefactor in Pilsen – Dr František Tropp (1860–1917) – entered the museum as an escheat. The collection consisted of 146 coins, 11 deniers of large flan dating back to the first half of the 11th century inclusive.

The numismatic collection of the museum in Pilsen was also (besides private collections) continuously enlarged by a few, but valuable, donations and transfers. In May 1905, MSc Farkač – an employee of the municipal construction office in Pilsen – donated one denier struck under Duke Oldrich and found near the St. George Church in Pilsen-Doubravka. In 1920, Dr Antonín Friedl (1890–1975) gave a rare denier struck under Duke Jaromír and found during archaeological excavations in the early medieval hillfort in Starý Plzeňec.

In the collection of the deniers of large flan in the Museum of West Bohemia, there are (or were) preserved coins produced under Boleslaus I (935–972) and Boleslaus II (972–999) – 34 pieces, two deniers struck under Soběslaus the Slavníkid before 995 in the Malín and Libice mints, one denier minted for Boleslaus III (999–1002, 1003) and found in 2013 via rescue archaeological excavations in Starý Plzeňec, plus one denier struck under Boleslaus the Brave (1003–1004) of the so-called Chodovlice type and three deniers of Duke Jaromír (1004–1012) of the so-called Byzantinized type with finding specifications. The coins of Duke Oldrich (1012–1034) and Břetislaus I (1035–1055) are represented in significantly larger number in the collection of the deniers of large flan which perfectly corresponds with changes of the Bohemian state during the first half of the 11th century and with changes of the contemporary monetary policy. There are 61 coins covering the rule of Duke Oldrich and 53 deniers of large flan representing the rule of Duke Břetislaus I preserved in the collection of the museum in Pilsen.

The most important part of the collection of the deniers of large flan in the Museum of West Bohemia in Pilsen is represented by coins from the particular hoards of deniers, or coins with specific finding data. The deniers from the hoard found near the Choustník Castle in 1923 (20 pieces) seem to be the most numerous among the coins from hoards. One part of the hoard was purchased by Dr Josef Ječný, a collector in Pilsen. Dealing with the hoard from Choustník, there are four more pieces preserved in the Museum of West Bohemia in Pilsen from there. They came from the collection of Vladimír Kesl from Starý Plzeňec, who purchased them at the break of the 1930s and 1940s in Prague, in the antique shop owned by Karel Chaura.

Also the fragment of a denier hoard found below the early medieval hillfort in Vraclav in 1903 represents an important numismatic material preserved in the collection of the Museum of West Bohemia in Pilsen. The hoard has been dispersed after its discovery. Some ten pieces were purchased by Dr Josef Ječný for his collection in 1929, and later on in 1933, he published his report with description of the coins. In 1934, together with the collection of Ječný, seven deniers of Oldrich and Břetislaus I from the Choustník hoard came to the Pilsen museum.

Also the following coins from group hoards found in Bohemia during the 19th and 20th centuries are preserved in the collection of the Museum of West Bohemia in Pilsen: 11 deniers of Oldrich and Břetislaus I from Želčany (discovered in 1884), two deniers of Boleslaus II and Soběslaus the Slavníkid from Stará Boleslav (discovered in 1931) and one denier of Duke Oldrich from Chrástřany near Český Brod (discovered in 1897).

Description of all existing coins or pieces recorded on cataloguing cards preserved in the collection of the Pilsen museum (except for six pieces written off the collection in 1980) are incorporated in the catalogue of the deniers of large flan. They represent 155 pieces together. Quality of description of individual deniers of large flan depends on fact, whether the coins are physically present in the collection, or whether only data on cataloguing cards were used. Arrangement of coins in the catalogue is based on standard reference literature, and not on the recent knowledge about chronology and chronological succession of the individual Bohemian denier types and varieties.

English summary by V. Novák

BITEVNÍ A SMUTEČNÍ MEDAILE JÁCHYMOVSKÝCH ŘEZAČŮ RAZIDEL CONCZE WELCZE A NICKELA MILICZE

Juliana BOUBLÍKOVÁ JAHNOVÁ

Abstract – The battle and funerary medals produced by Concz Welcz and Nickel Milicz, the die-engravers from Joachimsthal.

Medals struck in Joachimsthal are described in the article commemorating the following particular events: the Battle of Pavia (1525), the Battle of Mühlberg (1547) and death of wife of Ferdinand I the Habsburg – Anna of Bohemia and Hungary. The author follows genesis of the medals in connection with graphic works and paintings as models. Also dating and hypothesis about the die history and context are discussed.

 Ore Mountains, Joachimsthal, Renaissance medal, Concz Welcz, Nickel Milicz, Ferdinand I, Charles V, Battle of Pavia, Battle of Mühlberg, Anna Jagellonica (Anna of Bohemia and Hungary)

V Jáchymově, proslaveném v 16. století svou mincovnou, působilo několik medailérských osobností, které přispěly svou činností k proslulosti tamních medailí, ať už šlo o práce s biblickými náměty, nebo portrétní ražby. Mezi přední rytce razidel patřili Concz Welcz a Nickel Milicz. Tři jejich medaile, dokumentující nepominutelné události, které zasáhly do dějin habsburské říše, se dostaly i k nejvýznamnějším představitelům tehdejší společnosti. Byly to medaile k bitvě u Pavie, k bitvě u Mühlberku a medaile k úmrtí královny Anny, manželky Ferdinanda I. Habsburského. Dřív, než bude pozornost věnována těmto konkrétním medailím, zaslouží si našeho zájmu jejich autoři. Kdo byli Concz Welcz a Nickel Milicz?

První z nich, **Concz Welcz** (*Boubliková Jahnová 2003*, 13–14; *Katz 1932*, 113–140 – tam podrobně starší literatura), se usadil v Jáchymově někdy počátkem 30. let, kdy město díky stříbrným dolům a ražbě tolarů v místní mincovně dosáhlo vrcholu své konjunktury. Byl zlatník a medailér a podle tehdejší praxe byl, co se týkalo jím vytvořených děl, velmi mnohostranný. Tak je mu připisována řada prací nejrůznějšího určení, ať už signovaných písmeny CW, nebo nesignovaných, ale stylově si odpovídajících: kromě těchto portrétních a biblických medailí patří k jeho dílům, která jsou značena jeho jménem, iniciálami, anebo mu na základě stylistických srovnání připsána, portrétní zimostrázové modely – nejstarší se saským kurfiřtem Jiřím z doby kolem roku 1527, další s Karlem V. a Ferdinandem I. z roku 1537, dále model kachle ke kamnům kolem 1530, následně celým jménem označený kresebný návrh z roku 1532 na bohatě zdobený pohár s důlní tematikou, s největší pravděpodobností z Jáchymova, písmeny CW signovaná jáchymovská městská pečeť a handsteiny – kusy drahého kovu zčásti opracovaného štěpením a přitavováním figurálních výjevů i jiných motivů a posazené na ozdobné stojany.

Welczova činnost v Jáchymově je doložena přibližně od počátku 30. let do první poloviny let padesátých. V archivních pramenech se objevuje velmi spíše, např. ve svatebním zápisu, a to v trojí podobě jako Cunth Wels, Conz Welz a Conth Wels. Jeho poslední signovaná medaile pochází z roku 1552, v roce 1553 dodal pohár objednaný v roce 1548 Margaretou z Hasištejna pro jáchymovský farní kostel. Tento pohár také popsal Johann Mathesius ve svém 10. svatebním kázání a o Conci Welczovi se vyjádřil jako o „berümpfte künstler Cuntz wels“ (*Katz 1932*, 114, pozn. 2). V roce 1555 se jeho manželka znovu provdala za jáchymovského zlatníka Caspara Ulicha, který původně pracoval v dílně jejího muže. Z toho by vyplývalo, že Concz Welcz zemřel nejspíše v roce 1554. Welczovy práce, několik pramenných údajů a věrohodné hypotézy badatelů skládají mozaiku života a tvorby tohoto zlatníka a rytce razidel.

To o rodině Miliczů máme dokladů více (naposledy: *Boubliková Jahnová 2003*, 13–14; *Katz 1932*, 113–140 – tam podrobně starší literatura). Byla to patricijská jáchymovská rodina. K dobrému tónu mezi bohatými měšťany patřily i dary pro kostely. Takovým darem se blýskl také **Nickel Milicz**, když roku 1559 věnoval městskému kostelu obraz Zmrtvýchvstání Krista. Nickelův otec Wolf byl zakladatelem medailérské dílny a dodával razidla jáchymovské mincovně, stejně jako později, od roku 1545 jeho syn.

Že byli Miliczové známí a jejich práce žádaná, dosvědčuje i to, že Nickel pracoval také pro pražskou mincovnu. Kromě toho vykonával významné posty v jáchymovské městské radě. Vytvořil celou řadu hlavně biblických medailí a zaměstnával i pomocníky, stejně jako Concz Welcz. Razidla Miliczů nejsou signována, ale ta z pražské mincovny, které byla prodána na příkaz Rudolfa II. roku 1612, se dochovala ve vídeňské mincovně (*Katalog 1906*, 1177–1178 /uvádí 52 položek a 70 kusů/; *Katz 1932*, 141–142), takže bylo možné je identifikovat. Znám je i Nickelův dopis české komoře, v němž se dovolává spravedlivé odměny za svou práci (*Katalog 1906*, 1306). Charakteristickým znakům Miliczovy dílny se věnoval důkladně Viktor Katz, který také určil další medaile Wolfa a Nickela. Mladší Milicz byl činný asi od poloviny 40. let 16. století.

Mincovna v Jáchymově, jež byla původně majetkem šlechtického rodu Šliků, se po nástupu Ferdinanda I. Habsburského na český trůn dostala v roce 1528 do jeho rukou, i když tam ještě byli angažováni šlikovští úředníci (*Boublíková Jahnová 2003*, 4–5; *Nemeškal 1964*, 88–94; *Nemeškal – Vorel 2010*, 47–48). Pro nového českého krále bylo víc než přijatelné, aby si v této mincovně dával razit medaile. A mezi ně patří tři výše zmíněné: s bitvou u Pavie, k úmrtí královny Anny a s bitvou u Mühlberku.

Obr. 1. Concz Welcz, Bitva u Pavie, avers a revers medaile (podle: *Enzenberg 1934*, Tab. 5:87).

Dobou vzniku nejstarší je ražba (obr. 1) zachycující na reversu jednu z největších bitev 16. století, která byla svedena u italské Pavie 24. února 1525 (*Katz 1932*, č. 205). Bitva byla součástí tzv. italských válek, ve kterých císař Svaté říše římské národa německého Karel V. Habsburský bojoval o moc nad italskými provinciemi s francouzským králem Františkem I. Karel V. nejenže díky svým vojevůdcům a vojskům tuto bitvu vyhrál, ale podařilo se v ní dokonce zajmout francouzského panovníka a podepsáním madridské dohody ho přimět k postoupení mnoha území.

Bitva na zadní straně velké (průměr ca 6 cm) reprezentativní jáchymovské medaile byla F. Kennerem identifikována jako bitva u Pavie, a to na základě srovnání s nevelkou olejomalbou z Uměleckohistorického muzea ve Vídni (*Kenner 1886*; *Jacob – Elliott et al. 2000*, 182–183, č. 121–122; obr. 2). Na předním stanu se nachází signatura CW, podle níž bylo razidlo dílem Concze Welcze. Na aversu na sebe pohlízejí císař Karel V. a rakouský arcivévoda Ferdinand I. pod renesanční klenbou nesenou sloupy zdobenými dekorem. Z každé strany stojí herald s dlouhou plápolající pochodní a pod parapetem přidržuje putto dva štíty, císařský s dvouhlavým orlem a rakouský arcivévodský, vodorovně dělený na tři pole. Jednořádkový latinský opis říká: CHR/ist/VS REGIT ANIMAS H/??/AEC REGNA CAROLVS VSVS EST POPVLI (*Kristus řídí duše a toto království Karel k užítku národa*). O Ferdinandovi se nemluví.

Opis na zadní straně D/omi/N/u/S DISSIPAT POPVLOS QVI BELLA VOLVNT ET SIBI IPSIS CONFIDVNT (*Pán ničí národy, které chtějí válku a sobě samým důvěřují*) je velmi obecný a nepoukazuje k nějaké určité válce či bitvě. Bitevní scéna měla podle Katze mnohem spíše než vídeňský obraz za předlohu grafický list (*Katz 1932*, 119, č. 205). Georg Bruck pak publikoval tištěnou ilustraci, již považoval za předlohu pro výjev na medaili. Tato grafika vyšla roku 1530 v Mohuči u Johanna Schöffera v předkladu Caesara na listě 153 v jako zobrazení k Alexandrijské válce (*Bruck 1961*; obr. 3).

Obr. 2. Následovník Patiniera, Bitva u Pavie, kolem 1530, olej na dřevě (podle: *Jacob – Elliott et al. 2000*, č. kat. 121).

Obr. 3. Bitva u Pavie, dřevorez (podle: *Bruck 1961*, 5).

Podle tehdejších zvyklostí se používaly v tisku i ilustrace, které textu odpovídaly jen rámcově, v základních rysech, v tomto případě to byl výjev bitvy. Dřevořez však vznikl již dříve jako dokument bitvy u Pavie a v Caesarovi byl použit až druhotně. Podle několika zdrojů vznikla medaile až po roce 1530: jednak od tohoto roku byl Karel zobrazován s vousy (*Hilger 1969*, 47), činnost jejího autora Concze Welcze je prokázána až od této doby (*Katz 1932*, č. 122) a Bruckem předpokládaná předloha byla publikována také roku 1530. Horní hranici vzniku medaile vymezil E. W. Braun rokem 1547 (*Braun 1921–1922*, Abb. 3–4). Ferdinand, na medaili bezvousý, si nechal v tomto roce, po smrti královny Anny, narůst vousy, které před tím nikdy nenosil. Ale podle katalogu Kaiser Karl V. (*Jacob – Elliott et al. 2000*, 182, č. 122),¹ byla již brzy po bitvě v oběhu grafika (mědiryt?) s vyobrazením bitvy. Na základě všech poznatků se nabízejí tři možné výklady, jak ke vzniku, tak určení medaile.

První hypotéza vychází ze skutečnosti, že v 16. století v médiu grafiky i medaile byl obraz nějaké události použit i později v souvislosti jiné. I když Braun (*1921–1922*) a následně Hilger (*1969*) uvažují o vytvoření medaile mezi lety 1530 a 1547, neznamená to ještě, že nemohla vzniknout i po roce 1547. Objednavatel podobizny či jeho poradce mohl sice dát požadavek, jaká předloha se má použít, je ale otázka, zda bylo takové rozhodnutí vydáno vždy. A protože u této medaile nejsou známé žádné písemné prameny, můžeme předpokládat, že i když tu šlo o ražbu reprezentativní, nebylo ani tak důležité, zda bude Ferdinand zobrazen ještě bezvousý, jako spíš zpráva o vítězství hlavy římské říše. Kromě toho v opisech chybí informace, že se tu jedná o pavijskou bitvu. Snad by nebylo ani tak zvláštní pro tuto dobu, kdyby zobrazení události u Pavie posloužilo jako scéna jiné, pro císaře velice důležité a rovněž vítězné bitvy u Mühlberku, již v roce 1547 skončila šmalkaldská válka mezi katolickým imperátorem a protestantskými stavy.

Předpokládejme, že rytec razidla neměl k dispozici kresbu nebo grafiku přímo této bitvy (kterou by zachytil kreslíř sledující bitvu, nebo získavši přesné informace od jejího účastníka, nejspíše nějakého vojévůdce, anebo válečného zpravodaje) a stejně tak ještě neznal žádnou podobiznu Ferdinanda I. s vousy. Ten totiž ovdověl krátce před bitvou u Mühlberku, na počátku roku 1547.

Podle druhé hypotézy by medaile nebyla ražena ke konkrétní historické události, ale spíše jako výraz válečného úspěchů hlavy Svaté říše římské, katolické, které je bůh nakloněn. Mohlo by jít o zpřítomnění obecného úspěchu a zároveň božího varování před rozpínavostí některých světských panovníků, jako výstraha, aby se nepouštěli s příliš velkým sebevědomím do válek, které nakonec řízením božího rozhodnutí prohrají. Z opisu vyplývá jednak, jak bůh pomáhá Karlovi, a také vazba mezi Kristem a Karlem.

Nejpravděpodobnější je ale hypotéza, že medaile připomíná skutečnou bitvu u Pavie, byť s několikaletým zpožděním. Ostatně není málo medailí, které určité události dokumentují i s časovým odstupem (nejen bitvy, ale např. i úmrtí osobností).

Připomeňme si v minulosti badateli nabízené předlohy k medaili: od obrazu pavijské bitvy od následovnicka Patiniera ve Vídni (*Kenner 1886*, 10), přes ilustraci k alexandrijské válce z roku 1530 (*Bruck 1961*) až po patrně její předlohu, téměř identickou s grafikou, jenom ji doplňující, která obíhala jako leták již brzy po bitvě.² Bitva patřila, jak už bylo poznamenáno, k nejdůležitějším, které císař Karel V. vedl. Byla k ní vydána řada letáků s texty, písněmi i vyobrazeními (*Hirt 2010*). Nejspíš i výjev publikovaný Colombettim (*Jacob – Elliott et al. 2000*, 182, č. 122) byl značně rozšířen. Bylo přece třeba co nejdříve po svedené bitvě informovat co největší okruh obyvatelstva. K tomu účelu sloužily také letáky, předchůdci novin. Kdo neuměl číst, alespoň z ilustrace rozpoznal, co se odehrálo. To, že grafika z letáku posloužila později, roku 1530 jako doprovod Caesarova překladu, mohlo souviset s ještě pozdně středověkým vnímáním obecného charakteru obrazu.³ A navíc, i když na ilustraci byly zaznamenány např. erby hlavních aktérů, nedělal si s tím tvůrce knihy velkou starost, neboť rozhodující bylo zobrazit nějakou bitvu u leták s pavijskou byl patrně po ruce. Kdoví, jestli ilustrace k letáku nebyla tištěna dříve ve stejné knihařské dílně.

Reprezentativní vzhled medaile napovídá, že byla určena pro nejvyšší společenské kruhy. Lze i předpokládat, že ji Ferdinand I. jako objednavatel chtěl darovat Karlovi V. i dalším vysoce postaveným osobám. Její předávání bylo asi vhodnou součástí při různých diplomatických návštěvách, ale možná i méně oficiálních příležitostech. Rozhodující nicméně bylo přispět tímto osvědčeným způsobem k šíření politické propagandy a věhlasu císaře. Jako dar Karlovi chtěl Ferdinand snad vyjádřit i jednotu bratří

1 V tomto výstavním katalogu je odkaz na práci Colombettiho z roku 1995, avšak není zde uvedena celá citace této práce.

2 Dnes v Národní knihovně v Paříži (*Jacob – Elliott et al. 2000*, č. 122 s odkazem na Colombettiho).

3 Např. Schedelova Weltchronik, 1493.

stojících v čele rozsáhlé habsburské monarchie. A konečně se medaile měla dostat asi k těm, kteří se bitvy zúčastnili jako vyznamenanší se válečníci. Ale můžeme tu tušit i obecnější ladění medaile, které se zde prolínalo s konkrétní recepcí. Concz Welcz asi dostal spíše předlohu, podle níž ryl razidla, k dispozici, a v tom případě by asi nešlo o Caesarův překlad, ale o leták, z něhož bylo zřejmé, že se jedná o bitvu u Pavie 24. února 1525.

Obr. 4. Concz Welcz, medaile k úmrtí královny Anny, avers a revers (podle: *Jacob – Elliott et al. 2000*, č. kat. VII/15–16; zvětšeno).

Obr. 5. Lucas Cranach (?), Ferdinand I., 1547, dřevorez (podle *Katz 1932*, 122, obr. 30).

Do roku 1547 spadá pro Ferdinanda I. snad nejosobnější a nejtragičtější událost jeho života: začátkem tohoto roku zemřela po těžkém porodu jeho milovaná manželka, královna Anna Jagellonská. Jak již bylo uvedeno výše, svůj smutek vyjevil Ferdinand i na své změněné vizáži. Nechal si narůst vousy, které do té doby nikdy nenosil a které už pak nikdy neoholil. Asi nejstarší medaile (obr. 4), jež panovníka takto představuje, je opět dílem Concze Welcze (*Katz 1932*, č. 211)⁴ a vznikla, jak bylo obvyčejem, podle grafické předlohy. Jsou známy dva téměř identické dřevorezy (obr. 5), jeden signovaný písmeny MR,

⁴ Viz tam pozn. Voigt a Schulthess.

což jsou iniciály vcelku známého autora grafických listů, druhý bez značení autora (*Katz 1932, 122, u č. 211* jako dílo Lucase Cranacha, uložený ve vídeňské Albertině), oba s letopočtem 1547. Na nápise pod grafikou monogramisty MR stojí, že portrét byl vytvořen při obléhání Wittenbergu v květnu 1547. Mimo tyto dřevorezy je známa také malovaná podobizna od Lucase Cranacha ml. s letopočtem 1548, odlišná od rytin tříčtvrtečním profilem (obr. 6).

Obr. 6. Lucas Cranach ml., Ferdinand I., 1548 (podle: *Schade 1983, č. C 24*).

Je pravděpodobné, že Cranachův obraz byl předlohou pro dřevorez (*Hilger 1969, 79–80, tab. 38:21,39: 97*). Hilger předpokládá, že malovaný portrét byl buď později chybně datován, nebo jde o mladší repliku originálu namalovaného, nebo spíše načrtnutého ve vojenském táboře ve Wittenbergu a možná pocházejícího od staršího Cranacha (*Hilger 1969, 80*). Zda Lucas Cranach st. pracoval pro vítězné Habsburky, není známo. Praxe vytváření replik bývala v Cranachově dílně, a nejspíš nejen v ní, celkem běžná. Welchova medaile pak vznikla podle dřevorezu, buď signovaného MR, nebo bez označení. Ferdinandovy podobizny na rytině a medaili jsou shodné, Cranachův portrét zachycuje Ferdinanda nikoli v přísném, ale ve tříčtvrtečním profilu. Zadní stranu medaile možná navrhl pro Ferdinanda nějaký jeho poradce. Jde vlastně o smuteční medaili k úmrtí královny, tedy úmrtí. Na reversu je v poli velké korunované A s rozděleným datem římskými číslicemi M / D / XL / VII, dvěma dubovými listy po stranách A, které tu nejspíš symbolizují utrpení (*Royt – Šedinová 1998, 97–98*), a s lebkou na kosti dole jako vyjádřením smrti. Jednořádkový opis je německý: Stěžujeme si Bohu (+ WIER :+ : KLAGENS :+ : GOTT +). Zajímavá je koncepce medaile. Panovníkovi, nikoli Anně, je vyhrazena přední strana, a tím je hlavní pozornost soustředěna na Ferdinanda. Podobizna královny je pominuta, k její osobě se vztahuje symbolické zobrazení na reversu. Tím se medaile liší od jiných úmrtních medailí, např. na Ludvíka Jagellonského nebo Štěpána

Šlika, které měly v poli podobiznu zemřelého. Evidentně tedy u úmrtní medaile na královnu Annu jde o důraz na zármutek Ferdinanda I. jako krále římského, uherského a českého, jak je podle zvyklostí rozvedeno na aversu (FERDINANDVS . DG – ROMA : VNGARIE / BOHEMIE – ECZ . REX.).

Povšimněme si, že portrétní medaile i grafické listy, které zachycují tváře osob z profilu, měly často za předlohy malby zobrazující podobizny ve třičtvrtěním profilu. To se týká i této medaile.

Dostáváme se k medaili s bitvou u Mühlberka (*Katz 1932*, č. 313), která se poněkud liší svým konceptem od medaile s bitvou u Pavie. Připomeňme několik historických faktů: náboženské nepokoje mezi císařem a protestantskými knížaty a říšskými městy sdruženými ve šmalkaldském spolku vyvrcholily tzv. šmalkaldskou válkou (1546–1547), jejíž závěrečná a rozhodující bitva u Mühlberka 24. dubna 1547 přinesla vítězství Karlu V. Porážka protestantů měla dopad i v zemích Koruny české, protože umožnila českému králi Ferdinandovi I. potrestat stavy za neposkytnutí vojenské pomoci.

A jak bitva proběhla? Protestanti se pod vedením saského kurfiřta Jana Fridricha utábořili u Mühlberka, severně od Labe. Jan Fridrich se domníval, že má situaci plně pod kontrolou, podcenil stráž a odebral se se svými důstojníky do polní kaple na bohoslužbu.

Mezitím přirazil Karel V. se svými poněkud silnějšími jednotkami k Labi, které nechal přebrodit a přeplavat. Poté, co začal boj, dal Jan Fridrich velet k ústupu, aby se proti přesile dostal do některého z nedalekých opevněných saských měst, jako bylo Torgau či Wittenberg. To se mu nakonec nepovedlo, byl obklíčen, zraněn a zajat. Téměř celá jeho armáda padla. Nedlouho po porážce se postupně vzdala všechna německá ozdobná města císaři a šmalkaldský spolek byl rozpuštěn.

Obr. 7. Nickel Milicz, Bitva u Mühlberku, avers a revers medaile (podle: *Jacob – Elliott et al. 2000*, č. kat. 265; *Kugler 2003*, č. kat. VI/16; zvětšeno).

Tyto údaje se můžeme dočíst v historických publikacích. Jak ale tato událost byla zachycena na soudobé krušnohorské medaili, se běžně nedozvíme (obr. 7). Na aversu je zobrazen Karel V. (vlevo) a proti němu Ferdinand I. Na hlavách mají čepce, tváře pokrývají plnovousy a jsou oblečeni v „civilním“ oděvu (ne jako válečníci), ale samozřejmě oba s řádem zlatého rouna. Za nimi jsou arkády na pilířích zdobených saskými polosloupky, ve cviklu je putto, parapet za poprsími má renesanční dekor, na předním parapetu je putto se znaky po stranách – pod Karlem kastilský, pod Ferdinandem rakouský. Opis v latině LVMI ET ORA CAROLI V IMPERATOREIS GER FERDINANDVS DG ROMANO BOE HVNG Z REX představuje oba habsburské panovníky s tituly, které v roce 1547 měli, Karel V. uváděný tu ve zkratce jako císař německý (přesně císař římské říše národa německého) a Ferdinand I. jako římský, český, uherský atd. král. Začátek opisu LVMI/na/ ET ORA je úryvkem známým hlavně z rytiny Bartela Behama s Karlovou podobiznou z roku 1531 a objevuje se na jáchymovských medailích s císařem často (*Katz 1932*, 150, obr. 43). Celý text zní PROGENIES . DIVVM . QVINTVS . SIC . CAROLVS . ILLE . IMPERII . CAESAR . LVMINA . ET . ORA . TVLIT . AET . SVAE . XXXI . ANN . M . D . XXXI, kde *Lumina et ora tulit* se dá vyjádřit jako podoba. Zajímavé je, že na medailích byly zvoleny podobizny ukazující

oba vládce jako staré muže, v čepcích, nikoli v celém vojenském lesku jako vítězné válečníky. Jako by koncept oslnivých vojevůdců v kyrysech nebyl tolik podstatný. Je třeba si ale také uvědomit, jakou předlohu měl rytec po ruce, nebo jaká mu eventuálně byla dána k dispozici. V této souvislosti můžeme připomenout Tizianův známý reprezentativní portrét Karla V. u Mühlberku v plné zbroji na koni z roku 1548. Možná, že u této medaile také hrálo určitou roli, že pravděpodobný objednavatel, Ferdinand, chtěl dát zároveň najevo svůj smutek jako vdovec, jímž se krátce před bitvou stal. A bylo by asi žádoucí, aby portréty bratrů byly v souladu i co se týkalo oděvu. Zjev římského a českého krále je zde totožný s jeho medailí k úmrtí královny Anny. Patrně tedy autor vyšel z této ražby nebo z rytiny monogramisty MR (či z té nesignované). Co se týče Karla, pojetí jeho podoby na nějakém grafickém listu, nebo medaili nebylo zjištěno. Mohlo by to znamenat, že se nedochovala. V tomto dvojportrétu je podle všeho vyjádřena opět jednota vládnoucího habsburského rodu.

Obr. 8. Bitva u Mühlberku, dřevorez (podle: *Bruck 1963, 28*).

Grafická předloha pro revers se objevila v knize Luise de Avily y Zuniga, která vyšla v latinském překladu v Antverpách u Johanna Steelsia roku 1550 (obr. 8). Avila y Zuniga byl očitým svědkem bitvy, doprovázel Karla V. na jeho tažení během šmalkaldské války. Císař si Zunigovy knihy velmi cenil a jeden její exemplář se nacházel mezi mnoha výtisky Karlova soukromého odkazu (*Bruck 1963*).

Opis na reversu se vyslovuje o zajetí saského vévody Jana Fridricha a uvádí rok 1547 (CAPTIVITAS / IOANIS . FRIDERICI // DVCIS SAXONIAE / . M . D . XLVII). Obrazem i textem je tak explicitně řečeno, že se tu jedná o mühlberskou bitvu. Tím se opisy aversu i reversu této medaile liší od obecně vyjádřených opisů medaile s pavijskou bitvou. Snad by se to dalo vysvětlit i tak, že starší kus byl určen pro skutečně zasvěcený, úzký kruh císaře, krále, šlechticů a diplomatů, a také by to nahrávalo hypotéze, že šlo vlastně o vyjádření vojenských úspěchů Karla V. jako takových, kdežto novější medaile, jež musela vzhledem ke své předloze vzniknout po roce 1550, zdůraznila porážku a potupu saského kurfiřta, který byl hlavním představitelem císaři nepřátelských a nebezpečných protestantů. Jejím smyslem by bylo dát najevo porážku celého protestantského uskupení v německých zemích a vítězné finále katolického císaře a jeho bratra krále. Možná bylo také počítáno u této medaile s větším nákladem, tedy i odbytem a rozšířením. Víc než dobrý nástroj císařsko-katolické propagandy. Pro svou reprezentativní velikost (6 cm) musela být medaile relativně drahá a nemohl si ji dovolit koupit každý. Nicméně pro katolíky to byla vzpomínka přinašející značné zadostiučinění.

Výzdoba medailí je velmi podobná, to platí i o prakticky stejném průměru a rytecké práci, což vedlo E. W. Brauna (1921–1922) k domněnce, že autorem obou je Concz Welcz. Nicméně podle Katze (1932), a to na základě ozdobného okraje v podobě lístků připomínajících v celku vavřínový věnec, je razidlo dílem Nickela Milicze. Pokud přijmeme Katzův názor, že tyto okraje jsou charakteristické pro dílnu Miliců, pak bitevní medaile dokazují zručnost obou rytců – Concze Welcze i Nickela Milicze. Protože povrch medailí je již opotřeben, netroufám si jednoznačně stanovit autorství druhého razidla. Je pravda, že určité rozdíly jsou v písmu, ale také nemůžeme s jistotou říci, jestli se typ písma v průběhu činnosti jednoho rytce nezměnil, na čemž by nebylo nic divného. Byli-li však dva autoři, kteří působili v Jáchymově částečně souběžně, pak se jistě znali a mohli čerpat jeden od druhého, třeba i vzájemně, inspiraci. Oběma pak můžeme přisoudit přesvědčivé zachycení několika dekorativně řešených plánů na předních stranách medailí s dobře provedenými podobiznami, citlivou, drobnopisnou ryteckou prací, projevující se hlavně na bitevních scénách. Na obou medailích jsou tyto výjevy oproti grafickým předlohám stranově obrácené, což dokazuje, že autoři ryli přímo do razidla negativně a otočení výsledné podoby na medailích o 180 stupňů si asi ani neuvědomili. To se ostatně stávalo na krušnohorských medailích častěji, pokud autoři používali grafické vzory. Je otázka, zda toto stranové převrácení bylo tenkrát vůbec považováno za chybu.

Problematika vlastního postupu při zhotovení medailí s poměrně vysokým reliéfem je náročná pro vyřešení. Nejspíše lze předpokládat, že byl k dispozici hamr poháněný velkou vodní, resp. koňskou silou.⁵

Všechny tři medaile dokládají, jak se krušnohorský Jáchymov etabloval svým nerostným zázemím, mincovnou a uměleckými řemeslníky – zlatníky a rytci – ve vytváření medailí, a to nejen biblických, rozšířených v celé Evropě. A jak celé Krušnohoří bylo v 16. století významnou oblastí česko-saského pomezí, kde po celé toto období byly předávány vzájemné umělecké podněty.

Literatura

- Boubliková Jahnová, J. 2003:* Počátky medailérství v Čechách. Jáchymovské portrétní medaile hrabat Šliků. Sborník Národního muzea v Praze, řada A–Historie 57, č. 1–2.
- Braun, E. W. 1921–1922:* Zwei Buchsreliefs vom Joachimsthaler Goldschmied Concz Welcz. Archiv für Medaillen- und Plakettenkunde 3, 128–133.
- Bruck, G. 1961:* Die graphische Vorlage für die Darstellung der Schlacht von Pavia auf der Medaille des Concz Welcz. Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft 12, 3–5.
- 1963: Die graphische Vorlage der Medaille auf die Schlacht von Mühlberg 1547 von Nickel Milicz. Mitteilungen der Österreichischen Numismatischen Gesellschaft 13, 27–29.
- Enzenberg 1934:* Sammlung Enzenberg, Abteilung Böhmen, Münzen- und Medaillen-Auktion, in Prag am 15. November 1934.
- Hilger, W. 1969:* Ikonographie Kaiser Ferdinands I. 1503–1564. Veröffentlichungen der Kommission für Geschichte Österreichs. Band 3. Wien.
- Hirt, K. 2010:* Die italienischen Kriege zwischen Karl V. und Franz I. in den Jahren 1521–1530: Medienereignisse in zeitgenössischen deutschen, italienischen und französischen Flugschriften. Nepublikovaná disertační práce: <http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2011/8062>.
- Jacob, W. – Elliott, J. et al. 2000:* Kaiser Karl V. (1500–1558). Macht und Ohnmacht Europas. Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn. Kunsthistorisches Museum Wien. Geneve – Milano.
- Katalog 1906:* Katalog der Münzen- und Medaillen-Stempel-Sammlung des k. k. Hauptmünzamtes in Wien. Band 4. Wien.
- Katz, V. 1932.* Die erzgebirgische Prägemedaille des XVI. Jahrhunderts. Prag.
- Kenner, F. 1886:* Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen 4, 1–37.

5 Balanciery, nebo také vřetenové lisy vytvářely při ražbě velkou sílu umožňující vyšší reliéf; byly používány od 17. stol., samozřejmě v různých oblastech s různým zpožděním. 1550: augsburský zlatník Marx Schwab(e) vyrobil stroje pro pařížskou mincovnu – zmiňuje se ražba prostřednictvím šroubu poháněného vodním kolem, to byly počátky vřetenového lisu (*Meding 2006*, 61). Není pravděpodobné, že by vřetenový lis byl používán v Krušnohoří, kde ale mohly být zdroje horské vody, anebo využívána koňská síla. Cellini popisuje roku 1568 v knize o zlatnictví výrobu medailí na principu nakloněných rovin. Dva klíny, střídavě poháněné údery kladiva vydávají obrovskou sílu, díky které se razí medaile umístěná mezi razidla (*Meding 2006*, 116).

- Kugler, G. J. 2003: Kaiser Ferdinand I. 1503–1564. Das Werden der Habsburgermonarchie. Milano. Wien.*
- Meding, H. R. 2006: Die Herstellung von Münzen. Von der Handarbeit im Mittelalter zu den modernen Fertigungsverfahren. Frankfurt am Main.*
- Nemeškal, L. 1964: Jáchymovská mincovna v 1. polovině 16. století. Praha.*
- Nemeškal, L. – Vorel, P. 2010: Dějiny jáchymovské mincovny a katalog ražeb. I. 1519/1520–1619. Pardubice.*
- Royt, J. – Šedinová, H. 1998: Slovník symbolů. Kosmos, příroda a člověk v křesťanské ikonografii. Praha.*
- Schade, G. 1983: Kunst der Reformationszeit. Berlin.*

Summary

Juliana Boublíková Jahnová, The battle and funerary medals produced by Concz Welcz and Nickel Milicz, the die-engravers from Joachimsthal.

The article is focused on three medals produced under Ferdinand I the Habsburg and Charles V the Habsburg by Concz Welcz and very likely by Nickel Milicz, the die-engravers from Joachimsthal. The medals commemorate the following events: the Battle of Pavia (1525), the Battle of Mühlberg (1547) and death of wife of Ferdinand I the Habsburg – Anna of Bohemia and Hungary.

The author follows genesis of the medals in connection with graphic works and paintings as models. Also dating and hypothesis about the die history and context are discussed.

The model for the medal commemorating the Battle of Pavia is very likely represented by an engraving depicting this important battle when Charles V defeated Francis I. The medal was very likely struck in 1530. There is a possibility that production of the die and the medal were inspired by Ferdinand I.

The medal commemorating the death of Queen Anna of Bohemia and Hungary bears portrait of the Bohemian King and Roman King Ferdinand the Habsburg on its obverse as it was copied from a woodcut with his image. Because of the fact that there are two almost identical woodcuts – one signed ‘MR’ and the other without signature – it is not clear which one served as the direct model for the die-engraver Concz Welcz. It is interesting that the significant attention on this medal is paid to Ferdinand I mourning for his wife.

There is an interesting image of both Habsburg brothers Charles V and Ferdinand I on the medal commemorating their winning battle against the Saxonian Prince-electors John Frederick at Mühlberg in 1547 – they are depicted with beards in civil cloth, more old men than winning commanders in armour. Their depiction on the medal commemorating the Battle of Pavia is different. Appearance of Ferdinand I on the medal commemorating the Battle of Mühlberg is the same as on the medal commemorating the death of his wife Anna. The battle scene is inspired by an engraving by Ávila y Zuñiga who witnessed the battle.

Both battle medals emphasize union of both brothers – the Roman emperor and Roman king. Because of the fact that the battle scenes are shown in mirror image compared to the graphic models, it means that the die-engravers produced the scenes in negative form, and they did not realize that the final execution would be reversed.

All three medals – mainly the representative battle ones – represent the era when the entire Ore Mountains region, with center in Joachimsthal at the Bohemian side, was dedicated to medal-making in the 16th century, and art impulses were exchanged at this cultural ridge.

English summary by V. Novák

HROMADNÝ DEPOT MINCÍ Z ÚPICE (OKR. TRUTNOV)

Vojtěch BRÁDLE – Radek NOVÁK

Abstract – Group coin-hoard from Úpice (Trutnov district).

In March 2012, a group coin-hoard was found in the territory of the cadaster of Úpice (Trutnov district). The hoard is represented by 375 coins and some ceramic fragments, recently preserved in the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové. In May 2012, archaeological excavations were held at the finding place, and some 59 coins were found there (recently preserved in the Museum of the Giant Mountains in Trutnov). The hoard with terminus post quem of 1742 consists of various silver coins of the 17th century and the first half of the 18th century, mostly Silesian groeschels struck under Leopold I (1657–1705).

 Group hoard, groeschel, Silesia, War of the Austrian Succession, first half of the 18th century

Nálezové okolnosti

Ve středu 21. března 2012 byl na katastrálním území Úpice objeven hromadný mincovní depot. Nálezce Miroslav Steidler po objevu prvních mincí začal na místě hloubit jámu, která nakonec dosáhla hloubky cca 60 cm. Při této aktivitě postupně získal na 375 mincí a také několik střepů nádoby, v níž byly původně uloženy.

Následující den M. Steidler nalezený materiál odnesl do Městského muzea a galerie J. W. Mezerové v Úpici. Tehdejší ředitelkou muzea Marcelou Strachotovou však byl odkázán na Muzeum Podkrkonoší v Trutnově. O týden později (28. března) tedy nálezový soubor předal archeologovi muzea Radku Novákovi a o předání byl vyhotoven řádný protokol. Ještě téhož dne byla provedena první zběžná rekonoskace naleziště (obr. 1) v doprovodu nálezce a proběhlo zaměření souřadnic GPS vyhloubené jámy o průměru 60 cm, vyplněné červenohnědou ornici a drnem (GPS – 50°30'17,64" N, 16°01'02,52" E).

Z trutnovského muzea byl nálezový soubor dále 30. března předán do Muzea východních Čech v Hradci Králové (dále jen MVC HK) a v jeho numismatické sbírce je uložen rovněž nyní (mince: inv. č. N/N 22635–23009; zbytek nádoby: inv. č. N/N 23118).

Na lokalitě, nacházející se v mírném svahu orientovaném k severoseverovýchodu na svrchní partii pravobřežní terasy Úpy v nadmořské výšce 394 m (ppč. 702), byl 5. května proveden záchranný archeologický výzkum, jehož cílem bylo dohledat případné dříve přehlédnuté mince a také získat další keramické střepy z nádoby.

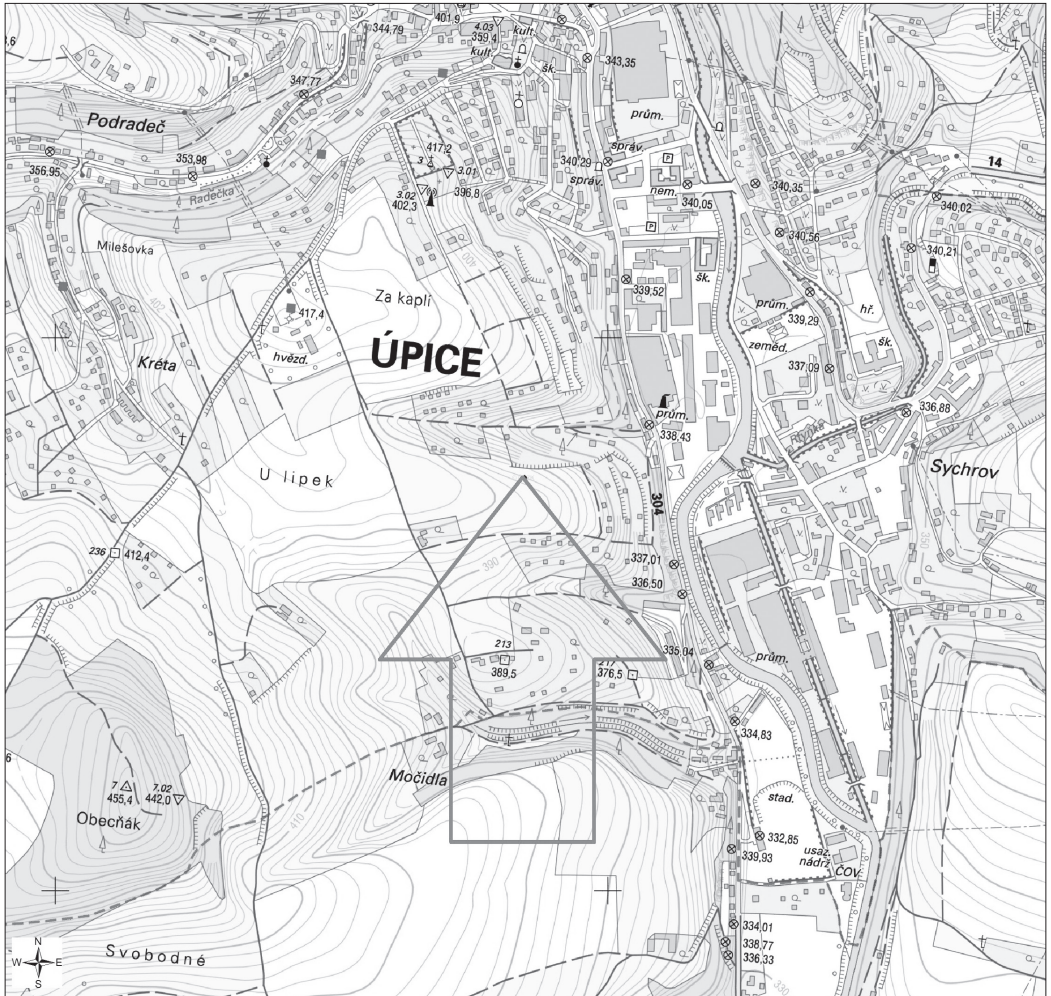
K naplnění těchto cílů byla v místě vyhloubené jámy položena obdélná sonda o stranách 1,7 x 2 m. Drn a zemina byla odstraňována manuálně pomocí škrabek a špachtlí po desetimetrových vrstvách. Každá dokopaná úroveň sondy byla průběžně kontrolována detektorem kovů. Plošný odkryv byl ukončen dosažením úrovně podloží. Dále bylo přistoupeno k preparaci výplně jámy. Souběžně s odkryvem byl realizován průzkum detektorem kovů v blízkosti místa nálezu.

Původní objekt, do kterého byla uložena keramická nádoba s mincemi, nebyl zjištěn. Byl beze zbytku odstraněn předchozím výkopem. Objekt byl pravděpodobně velmi mělký a obsahoval jen dno nádoby, zatímco její zbytek byl odstraněn orbou. Hloubka prvotního výkopu neodráží dimenze původního objektu. Nálezce při kopání mince vybíral nedůsledně a část z nich propadávala s hlínou na dno jámy, čímž byl nucen kopat hlouběji.

V oválu max. 15 m od místa nálezu prvotního souboru bylo postupně objeveno dalších 59 mincí. Tyto ražby byly rozvlečeny orbou převážně směrem k severozápadu a byly nacházeny vždy v horizontu ornice (v hloubce do 20 cm od povrchu). Při prospekci bylo použito celkem šest detektorů. Dodatečně při záchranném archeologickém výzkumu dohledané mince jsou uloženy v Muzeu Podkrkonoší v Trutnově (dále jen MPT; př. č. A9/12).¹

¹ Tato část nálezu je zahrnuta do katalogu, ale není vyobrazena.

Obr. 1. Mapa jižní části Úpice se zakresleným nalezištěm (zdroj <http://www.katastralni-mapy.com/mapa-upice-11378>).

ČECHY, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Praha*, mincmistr Gregor Egerer,
AR 3krejcar 1698

Lit.: *Halačka 2011a*, 647, jako č. 1425 (začátek
opisu na av.: LEOPOLDVS.D:G:RO; na rv. tečky
po stranách letopočtu).

1. 1 ks MPT

Josef I. (1705–1711)

mincovna: *Praha*, neobsazeno, AR 3krejcar 1711
Lit.: *Halačka 2011a*, 757, jako č. 1723 (varianta
poprsí; konec opisu na av.: IMPE:S:A. a začátek
opisu na rv.: GER:HUN:BO).

2. 1 ks MPT

Karel VI. (1711–1740)

mincovna: *Praha*, mincmistr Ferdinand Scharff,
AR 3krejcar 1716

Lit.: *Halačka 2011a*, 805, jako č. 1828
(opis na av.: CAROL.VI.D.G.R.I.S.A.GER
označení hodnoty HIS.H.B.R.).

3. 1 ks MVČ HK

AR 3krejcar 1721

Lit.: *Halačka 2011a*, 806, č. 1836.

4. 1 ks MVČ HK

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Johann Franz
Weyer, AR krejcar 1724

Lit.: *Halačka 2011a*, 818, jako č. 1870 (varianta
poprsí).

5. 1 ks MPT

MORAVA, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Brno*, mincmistr Kryštof Wohnsiedler,
AR krejcar 1624

Lit.: *Halačka 2011*, 428, č. 892 (?).

6. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 162(6?)

Lit.: *Halačka 2011*, 428, jako č. 892 (značka mincmistra mezi G. a R.; konec opisu na av.: B.R.).

7. 1 ks MPT

AR krejcar, letopočet nečitelný

Lit.: *Halačka 2011*, (?).

8. 1 ks MVČ HK

Ferdinand III. (1637–1657)

mincovna: *Olomouc*, mincmistr Adam Schäfer,
AR krejcar 1638

Lit.: *Halačka 2011a*, 569, jako č. 1241 (konec opisu na rv.: D.R.C.T.1638).

9. 1 ks MVČ HK

AR krejcar, letopočet nečitelný

Lit.: *Halačka 2011a*, 569, jako č. 1241 (?).

10. 2 ks MVČ HK

SLEZSKO, Ferdinand II. (1619–1637)

mincovna: *Vratislav*, mincmistr Hans Riedel,
AR grešle 1624

Lit.: *Halačka 2011*, 480, č. 1055 (?).

11. 1 ks MVČ HK; 1 ks MPT

–, Lit.: *Halačka 2011*, (?).

12. 2 ks MVČ HK

AR grešle 1625

Lit.: *Halačka 2011*, 480, č. 1055.

13. 1 ks MVČ HK

AR grešle, letopočet nečitelný (162?)

Lit.: *Halačka 2011*, (?).

14. 4 ks MVČ HK

mincovna: *Nisa*, mincmistr Daniel von Breen,
AR krejcar 1625

Lit.: *Halačka 2011*, 493, jako č. 1090 (opis na av.: růžice FERD.II.D:G. zn. mincmistra R.I.S.A. G.H.B.R; na rv. středový štítek navíc v kruhu).

15. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1625

Lit.: *Halačka 2011*, 495, č. 1099.

16. 1 ks MVČ HK

Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Vratislav*, vardajn Georg Hübner,
AR krejcar 166(1?)

Lit.: *Halačka 2011a*, 718, jako č. 1635a (varianta poprsí).

17. 1 ks MPT

vardajn Salomon Hammerschmidt, AR 3krejcar 1669

Lit.: *Halačka 2011a*, 715, av. jako č. 1622a a rv. jako č. 1622 (konec opisu na rv.: SI:).

18. 1 ks MPT

mincmistr Martin Maximilian Wackerl,

AR krejcar 1698

Lit.: *Halačka 2011a*, 719, jako č. 1639 (varianta poprsí a orla; konec opisu na rv.: BV.SIL.).

19. 1 ks MPT

vardajn Franz Nowak, AR grešle 1705

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R36.

20. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.

21. 4 ks MVČ HK

mincovna: *Opolí*, vardajn David Ehinger,

AR grešle 1669

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R14.

22. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R21.

23. 3 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R22.

24. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R25.

25. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R28.

26. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R33.

27. 2 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R38.

28. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1670

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R4.

29. 3 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L2–R4.

30. 1 ks MVČ HK

AR grešle 167(0?)

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R4–5?.

31. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1671

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R21.

32. 1 ks MPT

vardajn Franz Ignaz Kirschenhofer, AR 6krejcar 1675

Lit.: *Halačka 2011a*, 729, jako č. 1659 (začátek opisu na av.: LEOPOLDUS+DG+; na rv. bez stuh pod korunou).

33. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1673

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R21.

34. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1679

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R33.

35. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1680

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R35.

36. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1681

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R21.

37. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R35.

38. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1683

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R21.

39. 1 ks MVČ HK

vardajn Martin Maximilian Wackerl, AR zemský krejcar, letopočet nečitelný (1695)

Lit.: *Halačka 2011a*, 733, jako č. 1672.

40. 1 ks MPT

AR grešle 1686

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R21.

41. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1688

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R23.

42. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R35.

43. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1689

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R33–35?.

44. 1 ks MVČ HK

AR grešle, letopočet nečitelný (168?)

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R12.

45. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R?.

46. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1690

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R9.

47. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1691

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R12.

48. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1693

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R9.

49. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R12.

50. 2 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R14 (na av. patrný negativní obraz reversu).

51. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26b.

52. 1 ks MPT

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R27.

53. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.

54. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1694

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.

55. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R29.

56. 3 ks MVČ HK

AR grešle 1695

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R9.

57. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.

58. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R36.

59. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R41b.
60. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1696
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26b.
61. 2 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
62. 10 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R36.
63. 4 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
64. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1697
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
65. 2 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
66. 42 ks MVČ HK; 2 ks MPT

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R neuvádí (2 ozdobné křížky – 2 rozvinuté střelky – 2 ozdobné křížky); *Smíšek 2014*, 76.
67. 1 ks MVČ HK

AR grešle 169(7?)
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
68. 1 ks MVČ HK

AR grešle, letopočet nečitelný (169?)
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
69. 1 ks MVČ HK

vardajn neurčitelný, AR grešle, letopočet nečitelný (16??)
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R12.
70. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R36.
71. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R?.
72. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R?.
73. 1 ks MVČ HK

vardajn Franz Nowak, AR krejcar 1700
Lit.: *Halačka 2011a*, 733, jako č. 1676 (varianta poprsí; v opisu na rv.: AVS).
74. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1701
Lit.: *Halačka 2011a*, 733, jako č. 1676 (varianta poprsí; v opisu na rv.: AVS).
75. 1 ks MPT

AR grešle 1703
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
76. 8 ks MVČ HK; 1 ks MPT

AR grešle 170(3?)
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
77. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1704
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
78. 10 ks MVČ HK

mincovna: *Vratislav* nebo *Opolí*, vardajn Franz Nowak, AR grešle, letopočet nečitelný (170?)
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R38.
79. 1 ks MVČ HK

mincovna: *neznámá falzifikátorská dílna*, AE grešle 1690 – dobový padělek
Lit.: *Šůla 1976a*, jako var. L3–R37?.
80. 1 ks MVČ HK

AE grešle 1698 – dobový padělek
Lit.: *Šůla 1976a*, jako var. L3–R36.
81. 1 ks MVČ HK

mincovna: *Břeh*, vardajn Christoph Brettschneider, AR 3krejcar 1696
Lit.: *Halačka 2011a*, 746, podobný jako č. 1703 (opis na av.: LEOPOLDUS.D.G.R.I.S ozn. hodnoty A.G.H.&B.R.; tvar poprsí a štítku na rv. nejistý; ocas orla přerušuje perlovec).
82. 1 ks MPT

AR krejcar 1699
Lit.: *Halačka 2011a*, 746, jako č. 1706 (v opisu na rv.: AVS a SI).
83. 1 ks MPT

AR krejcar 1700
Lit.: *Halačka 2011a*, 746, jako č. 1706.
84. 1 ks MPT

AR grešle 1693
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R26a.
85. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1694
Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R8a.
86. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R8a.
87. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R16.
88. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L1–R26a.
89. 2 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26a.
90. 4 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26a?
91. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1695

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R1.
92. 1 ks MVČ HK; 1 ks MPT

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26a.
93. 2 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3?–R26a.
94. 1 ks MPT

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
95. 2 ks MVČ HK

AR grešle 1696

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R1.
96. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26a.
97. 10 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
98. 4 ks MVČ HK

AR grešle 1697

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26a.
99. 11 ks MVČ HK

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
100. 1 ks MVČ HK

AR grešle 169(??)

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R26a.
101. 1 ks MPT

–, Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
102. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1702

Lit.: *Šůla 1976a*, var. L3–R27.
103. 1 ks MVČ HK

Josef I. (1705–1711)

mincovna: *Vratislav*, vardajn Franz Nowak,
AR 3krejcar 1706

Lit.: *Halačka 2011a*, 772, av. jako č. 1758
a rv. jako č. 1758a (varianta poprsí; začátek opisu
na av.: IOSEPHVS.D:G.R.I.S a na jeho konci
drobný křížek; v opisu na rv.: místo AUS jen A.
a SI).

104. 1 ks MPT

AR 3krejcar 1708

Lit.: *Halačka 2011a*, 773, jako č. 1759a (varianta
poprsí; označení hodnoty mezi: S. a .A; v opisu
na rv.: AU a SIL).

105. 1 ks MPT

AR 3krejcar 1709

Lit.: *Halačka 2011a*, 773, jako č. 1759a (varian-
ta poprsí; v opisu na av.: S. ozn. hodnoty .A.
G.H.B.REX.; v opisu na rv.: AU a SIL; ocas orla
přerušuje perlovec).

106. 1 ks MVČ HK

AR 3krejcar 1711

Lit.: *Halačka 2011a*, 773, č. 1763?.

107. 1 ks MPT

Karel VI. (1711–1740)

mincovna: *Vratislav*, vardajn Franz Nowak,
AR 3krejcar 1723

Lit.: *Halačka 2011a*, 842, jako č. 1930 (varianta
poprsí; v opisu na rv.: BVR a tečky po stranách
koruny).

108. 1 ks MPT

Habsburské soustátí, Ferdinand II.

(1619–1637)

mincovna: ?, AR krejcar 1624

Lit.: *Halačka 2011*, (?).

109. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1626

Lit.: *Halačka 2011*, (?).

110. 1 ks MVČ HK

Slezsko, **LEHNICE–BŘEH**, knížectví,

Christian (1654–1672)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Christian Pfähler,
AR 3krejcar 1662

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1911;
Holečková 2010, 100, av. jako č. 179 a rv. jako
č. 178.

111. 1 ks MVČ HK

neznačeno, AR krejcar 1665

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1919;
Holečková 2010, 104, č. 191.

112. 1 ks MPT

mincmistr Christoph Brettschneider, AR 3krejcar 1669

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1931;
Holečková 2010, 101, jako č. 184 (konec opisu
na rv.: WOLA.16).

113. 1 ks MPT

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1931;
Holečková 2010, 102, jako č. 186 (konec opisu
na av.: SI.; konec opisu na rv.: WOLA.16).

114. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1668

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1929;
Holečková 2010, 104, jako č. 192 (v opisu na av.:
CHRISTIANUS).

115. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1930;
Holečková 2010, 104, č. 193.

116. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1670

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1938;
Holečková 2010, 105, č. 196.

117. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1938;
Holečková 2010, 105, jako č. 196 (kroužky
po stranách letopočtu a bez trojlístku nad ním).

118. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1938;
Holečková 2010, 105, jako č. 196 (tvar ocasu orli-
ce jako *Friedensburg – Seger 1901*, Taf. 16,

č. 1938; po stranách koruny a v dolní části štítů
tečky místo růžiček; bez trojlístku nad letopočtem).

119. 1 ks MPT

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1938;
Holečková 2010, 105, jako č. 196 (špatně zřetelný
obraz).

120. 1 ks MVČ HK

Luisa z Anhaltu (1673)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Christoph Brettsch-
neider, AR grešle 1673

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 31, č. 1954;
Holečková 2010, 108, č. 203.

121. 3 ks MVČ HK

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 32, č. 1955;
Holečková 2010, 108, č. 204.

122. 7 ks MVČ HK; 1 ks MPT

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 32, č. 1955
(varianta tvaru štítů); *Holečková 2010*, 108, č. 205.

123. 2 ks MVČ HK; 1 ks MPT

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 32, č. 1955
(varianta tvaru štítů); *Holečková 2010*, 108, č. 206.

124. 1 ks MVČ HK

Luisa z Anhaltu? (1673)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Christoph Brettsch-
neider, AR grešle nejistý let. (1673?)

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 32, jako č. 1955;
Holečková 2010, 108, jako č. 204.

125. 1 ks MVČ HK

Christian (1654–1672) nebo **Luisa z Anhaltu** (1673)

mincovna: *Břeh*, mincmistr Christoph Brettsch-
neider, AR grešle, letopočet nečitelný

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, (?); *Holečková 2010*, (?).

126. 1 ks MVČ HK; 1 ks MPT

Slezsko, **TĚŠÍNSKO**, knížectví, **Alžběta Lukré-
cie** (1625–1653)

mincovna: *Těšín*, mincmistr Ludwig Brohon,
AR krejcar 1648

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 54, č. 3082;
Holečková 2010, 199, jako č. 360 [varianta
poprsí; na av. vnitřní kruh a opis: FER.III.D:G.R
označení hodnoty I.S.A.G.H.B.R růžice; opis
na rv.: MO.NO.(AR.?)DV.TES1648].

127. 1 ks MVČ HK

mincmistr Gabriel Görloff, AR grešle 1650

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 55, č. 3094;
Holečková 2010, 200, č. 364.

128. 4 ks MVČ HK

Slezsko, **VRATISLAV**, biskupství, **František
Ludvík Falcko-Neuburský** (1683–1732)

mincovna: *Nisa*, vardajn Leonhard Paul Haller,
AR grešle 1699

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 47, č. 2743;
Holečková 2010, 159, č. 301.

129. 1 ks MVČ HK

Slezsko, **WÜRTEMBERG–OLEŠNICE**,
knížectví, **Sylvius Friedrich** (1668–1697)

mincovna: *Olešnice*, vardajn Johann Justus Tolle,
AR grešle 1695

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 39, č. 2343;
Holečková 2010, neuvádí (jako č. 393).

130. 2 ks MVČ HK

AR grešle 1696

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 39, jako č. 2345 (značka vardajna „T“; totožná značka u ročníku 1698 viz *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2415); *Holečková 2010*, neuvádí.

131. 1 ks MVČ HK

Christian Ulrich (1668–1704)

mincovna: *Olešnice*, AR krejcar 1683

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2381; *Holečková 2010*, 216, č. 401.

132. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1684

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2387; *Holečková 2010*, 216, jako č. 402 (v opisu na av.: DVX; v opisu na rv.: STERNB).

133. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1685

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2390; *Holečková 2010*, neuvádí (opis na av.: CHRIST. V.DG ozn. hodnoty DUX.W.T.SO.B.; opis na rv.: 85.CO.MON.DOIHEID.STER.M.16).

134. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1680

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2369; *Holečková 2010*, 217, č. 407.

135. 3 ks MVČ HK

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2369; *Holečková 2010*, 217, jako č. 407 (částečně jiné ztvárnění ozdobných kartuší, podobné jako *Friedensburg – Seger 1901*, Taf. 24, č. 2369).

136. 2 ks MVČ HK

AR grešle 1681

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2374; *Holečková 2010*, neuvádí (jako č. 407).

137. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1682

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2377; *Holečková 2010*, neuvádí (jako č. 407).

138. 2 ks MVČ HK

vardajn Lukas Laurentius, AR grešle 1696

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2408; *Holečková 2010*, neuvádí (jako č. 408, částečně jiné ztvárnění ozdobných kartuší).

139. 6 ks MVČ HK

–, Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2408 (značka vardajna „LL“ místo u ocasu orlice dole pod kartuší); *Holečková 2010*, neuvádí.

140. 2 ks MVČ HK

AR grešle 1697

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2411; *Holečková 2010*, 217, č. 408.

141. 4 ks MVČ HK

AR grešle 1698

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2414; *Holečková 2010*, 218, č. 409.

142. 5 ks MVČ HK

AR grešle 1696 nebo 1698

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2408 nebo 2414; *Holečková 2010*, neuvádí nebo 218, č. 409.

143. 1 ks MVČ HK

AR grešle 1699

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2416; *Holečková 2010*, 218, č. 410.

144. 3 ks MVČ HK

AR grešle, letopočet nečitelný (169?)

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, (?); *Holečková 2010*, (?).

145. 4 ks MVČ HK

vardajn Christian von Loh, AR grešle 1701

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2424; *Holečková 2010*, neuvádí (podobné jako č. 411).

146. 11 ks MVČ HK

AR grešle 1704

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, 41, č. 2432; *Holečková 2010*, 218, č. 411.

147. 27 ks MVČ HK

AR grešle, letopočet nečitelný (170?)

Lit.: *Friedensburg – Seger 1901*, (?); *Holečková 2010*, 218, jako č. 411.

148. 1 ks MVČ HK

DOLNÍ RAKOUSY, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Videň*, mincmistr Andrea Cetto,

AR 15krejcar 1663

Lit.: *Nechanický 1991*, 137, č. 1908.

149. 1 ks MPT

mincmistr Franz Faber, AR 6krejcar 1674

Lit.: *Nechanický 1991*, 138, č. 1933.

150. 1 ks MVČ HK

AR 6krejcar 1677

Lit.: *Nechanický 1991*, 138, č. 1935.
151. 1 ks MVČ HK

AR 3krejcar 1673

Lit.: *Nechanický 1991*, 139, č. 1970.
152. 1 ks MPT

mincmistr Mathias Mittermayer, AR 6krejcar 1687

Lit.: *Nechanický 1991*, 138, č. 1946.
153. 1 ks MPT

AR 6krejcar 1692

Lit.: *Nechanický 1991*, 138, č. 1951.
154. 1 ks MVČ HK

AR 3krejcar 1693

Lit.: *Nechanický 1991*, 139, č. 1974.
155. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1696

Lit.: *Nechanický 1991*, 140, č. 1993.
156. 3 ks MVČ HK

AR krejcar 1697

Lit.: *Nechanický 1991*, 140, č. 1994.
157. 3 ks MVČ HK; 2 ks MPT

AR krejcar 1698

Lit.: *Nechanický 1991*, 140, č. 1995.
158. 1 ks MPT

AR krejcar 1700

Lit.: *Nechanický 1991*, 140, č. 1997.
159. 1 ks MPT

ŠTÝRSKO, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Štýrský Hradec*, mincmistr Johann
Jakob Aigmann, AR krejcar 1698
Lit.: *Nechanický 1991*, 151, č. 2278.
160. 1 ks MPT

AR krejcar 1705

Lit.: *Nechanický 1991*, 152, č. 2283.
161. 1 ks MPT

Karel VI. (1711–1740)

mincovna: *Štýrský Hradec*, AR krejcar 1721
Lit.: *MA 1948*, 221.
162. 1 ks MVČ HK

TYROLY, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Hall*, AR krejcar b. 1.
Lit.: *Nechanický 1991*, 161, č. 2371.
163. 2 ks MVČ HK; 1 ks MPT

Josef I. (1705–1711)

mincovna: *Hall*, AR krejcar b. 1.
Lit.: *MA 1948*, 204.
164. 1 ks MVČ HK

Karel VI. (1711–1740)

mincovna: *Hall*, AR krejcar b. 1.
Lit.: *MA 1948*, 210.
165. 2 ks MVČ HK

AR krejcar 1714

Lit.: *MA 1948*, 214.
166. 1 ks MVČ HK

KORUTANY, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Svatý Vít*, mincmistr Josef Preiss,
AR 3krejcar 1702
Lit.: *Nechanický 1991*, 171, č. 2610 (v opisu
na rv. chyba PVR místo BVR).
167. 1 ks MPT

Josef I. (1705–1711)

mincovna: *Svatý Vít*, mincmistr Josef Preiss,
AR 3krejcar, letopočet nečitelný
Lit.: *MA 1948*, (?).
168. 1 ks MPT

SALZBURG, arcibiskupství, Paris Lodron
(1619–1653)

mincovna: *Salzburg*, AR krejcar, letopočet neči-
telný (162?)
Lit.: *Probszt 1975*, (?), jako Taf. 13:1355.
169. 1 ks MVČ HK

Max Gandolf von Küenburg (1668–1687)

mincovna: *Salzburg*, AR 3krejcar 1682
Lit.: *Probszt 1975*, 167, č. 1688, jako Taf.
15:1687.
170. 1 ks MPT

Franz Anton von Harrach (1709–1727)

mincovna: *Salzburg*, AR 2krejcar (1/2batzen) 1716
Lit.: *Probszt 1975*, 187, č. 2061, jako Taf.
17:2054 (konec opisu na av.: ARCHIE.P.R. a jako
rozdělovací známka tečky).
171. 1 ks MPT

UHRY, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: *Kremnice*, AR 15krejcar 1676
Lit.: *Huszár 1979*, 217, č. 1423 var. (varianta
poprsí; opis na av.: LEOPOLD.D:G.R.I. ozn.
hodnoty S.A.G.H.B.REX.; rv. jako č. 1425);
Nechanický 1991, 94, č. 1157; *Budaj 2012*, 68,
jako č. 1.
172. 1 ks MPT

AR 15krejcar 1690

Lit.: *Huszár 1979*, 218, č. 1427 var. (varianta poprsí; opis na rv. jako u č. 1428); *Nechanický 1991*, 95, č. 1176/1177 var.

173. 1 ks MPT

mincovna: *Bratislava*, mincmistr Georg Cetto, AR 6krejcar 1676

Lit.: *Huszár 1979*, 222–223, č. 1459 var. (opis na av.: LEOPOLDVS.D.G.R.I. ozn. hodnoty S.A.G.H.B.REX hvězdička); *Nechanický 1991*, 115, č. 1652.

174. 1 ks MVČ HK

neznámá mincovna, AR poltura 1695

Lit.: *Huszár 1979*, 225–226, č. 1482; *Nechanický 1991*, 117, č. 1692.

175. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1696

Lit.: *Huszár 1979*, neuvádí (jako č. 1483, ale vnitřní kruh na av.); *Nechanický 1991*, 117, č. 1693 var. (malá písmena na rv.).

176. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1697 (?)

Lit.: *Huszár 1979*, neuvádí (jako č. 1483, ale vnitřní kruh na av.); *Nechanický 1991*, 117, č. 1694 var. (malá písmena na rv.).

177. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1699

Lit.: *Huszár 1979*, 226, č. 1483 var. (vnitřní kruh na av.); *Nechanický 1991*, 118, č. 1700 var. (vnitřní kruh na av.).

178. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1700

Lit.: *Huszár 1979*, 226, č. 1483; *Nechanický 1991*, 118, č. 1701.

179. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1701

Lit.: *Huszár 1979*, 226, č. 1483; *Nechanický 1991*, 118, č. 1702.

180. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Huszár 1979*, neuvádí (opis na av. jako u č. 1483, ale odlišné poprsí ve vnitřním kruhu; na rv. pod letopočtem růžice, bez teček po jeho stranách a u písmen PH; menší postava madony a pod ní dvojice teček); *Nechanický 1991*, 118, č. 1698/1702 var. (vnitřní kruh na av.; malá písmena na rv.).

181. 1 ks MPT

AR poltura 1703

Lit.: *Huszár 1979*, 226, č. 1483; *Nechanický 1991*, 118, č. 1703.

182. 2 ks MVČ HK

Josef I. (1705–1711)

neznámá mincovna, AR poltura 1709

Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1579 var. (v opisu na av. varianty rozdělovacích znamének; na rv. pod letopočtem hvězdička).

183. 4 ks MVČ HK

AR poltura 1710

Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1579 var. (v opisu na av. jako rozdělovací znaménka dvojtečky; na rv. bez teček po stranách a pod letopočtem růžice).

184. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1579 var. (v opisu na av. jako rozdělovací znaménka dvojtečky; na rv. bez teček po stranách a pod letopočtem).

185. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1579 var. (na rv. bez teček po stranách a znaménko pod letopočtem nejisté).

186. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1711

Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1579 var. (varianta poprsí).

187. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Huszár 1979*, 239, č. 1579 var. (v opisu na av. jako rozdělovací znaménka dvojtečky; na rv. bez teček po stranách a pod letopočtem hvězdička).

188. 1 ks MVČ HK

Karel VI. (1711–1740)

neznámá mincovna, AR poltura 1718

Lit.: *Huszár 1979*, 247, č. 1631 var. (na rv. tečky po stranách letopočtu).

189. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1719

Lit.: *Huszár 1979*, 247, č. 1631 var. (na rv. po stranách letopočtu a pod ním po hvězdičce).

190. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Huszár 1979*, 247, č. 1631 var. (na rv. tečky po stranách letopočtu).

191. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1720

Lit.: *Huszár 1979*, 247, č. 1631.

192. 1 ks MVČ HK

AR poltura 1724

Lit.: *Huszár 1979*, 247, č. 1631 var. (v opisu na av. jako rozdělovací znaménka tečky).

193. 1 ks MVČ HK

František II. Rákóczi (1703–1711)

mincovna: *Velká Baňa*, AR poltura 1704

Lit.: *Huszár 1979*, 231, č. 1528.

194. 1 ks MVČ HK

SEDMIHRADSKO, Josef I. (1705–1711)

mincovna: *Sibiň*, AR poltura 1706

Lit.: *Resch 1901*, 188, č. 4.

195. 1 ks MVČ HK

Habsburské soustátí, Leopold I. (1657–1705)

mincovna: ?, AR krejcar 1699

Lit.: -.

196. 1 ks MPT

AUGSBURG, město pro **Leopolda I.** (1657–1705)

mincovna: *Augsburg*, AR zemský krejcar 1695

Lit.: *Nechanický 1991*, 175, č. 2675.

197. 1 ks MVČ HK

BÁDENSKO–DURLACH, Karl IV. Wilhelm (1709–1738)

AR krejcar 1732

Lit.: *Krause – Mishler 1993*, 216, č. KM 65.

198. 1 ks MPT

BAVORY (pod Rakouskem), **Josef I.** (1705–1711)

mincovna: *Mnichov*, AR krejcar 1707

Lit.: *MA 1948*, 206.

199. 1 ks MVČ HK

AR krejcar 1709

Lit.: *MA 1948*, 208.

200. 1 ks MVČ HK

BAVORSKO, Maxmilián I., jako kurfiřt (1623–1651)

mincovna: *Mnichov*, AR 2krejcar (1/2batzen) b. 1.

Lit.: *Hahn 1971*, 48, č. 92 (tvar štítu jako obrazová část č. 93).

201. 2 ks MVČ HK

AR 2krejcar (1/2batzen) 1624

Lit.: *Hahn 1971*, 48, č. 93.

202. 2 ks MVČ HK

AR 2krejcar (1/2batzen) 1625

Lit.: *Hahn 1971*, 48, č. 93.

203. 1 ks MPT

AR 2krejcar (1/2batzen) 1626

Lit.: *Hahn 1971*, 48, č. 93.

204. 1 ks MVČ HK

Maxmilián II. Emanuel (1679–1726)

mincovna: *Mnichov*, AR 3krejcar (groš) 1695

Lit.: *Hahn 1971*, 56, č. 189.

205. 1 ks MPT

Karl Albrecht, jako kurfiřt (1726–1742)

mincovna: *Mnichov*, AR 3krejcar (groš) 1734

Lit.: *Hahn 1971*, 59, č. 243.

206. 1 ks MPT

AR groš (3krejcar) 1737

Lit.: *Hahn 1971*, 59, č. 243.

207. 1 ks MVČ HK

BRANIBORY, Friedrich Wilhelm (1640–1688)

mincovna: *Berlín*, vardajn Johann Liebmann,

AR groš (1/24tolaru) 1669

Lit.: *Bahrfeldt 1913*, 106, av. jako č. 232b a rv. jako č. 232a.

208. 1 ks MVČ HK

Friedrich III., jako kurfiřt (1688–1701)

mincovna: *Königsberg*, mincmistr Siegmund

Dannies, AR 3groš 1696

Lit.: *Krause – Mishler 1996*, 308, č. KM 602.

209. 1 ks MPT

BRANIBORY–ANSBACH, Karl Wilhelm Friedrich (1723–1757)

mincovna: *Schwabach*, AR krejcar 1742

Lit.: *Krause – Mishler 1993*, 232, č. KM 181.

210. 1 ks MVČ HK

BRANIBORY–BAYREUTH, Georg Wilhelm (1712–1726)

mincovna: *Bayreuth*, mincmistr Johann Adam

Poppendick, AR krejcar 1714

Lit.: *Krause – Mishler 1993*, 241, č. KM 123.

211. 1 ks MVČ HK

mincmistr Johann Lorenz Ruckdeschel,

AR krejcar 1721

Lit.: *Krause – Mishler 1993*, 241, č. KM 123

(značka mincmistra IL RT).

212. 1 ks MPT

HESENSKO–DARMSTADT, Ernst Ludwig
(1678–1739)

mincovna: *Darmstadt*, mincmistr Johann Adam Rephun, AR 2albus 1694
Lit.: *Krause – Mishler 1996*, 499, č. KM 82.
213. 1 ks MPT

AR 2albus 1705

Lit.: *Krause – Mishler 1993*, 332, č. KM 82.
214. 1 ks MPT

MONTFORT, Hugo (1619–1662)

AR 2krejcar (1/2batzen) 1629
Lit.: *Krause – Mishler 1996*, 118, č. KM 27.
215. 1 ks MVČ HK

Ernst Maximilian Joseph (1733–1758)

AR krejcar 1741
Lit.: *Krause – Mishler 1993*, 83, č. KM 56.
216. 1 ks MVČ HK

NORIMBERK, město

mincovna: *Norimberk*, AR krejcar 1709
Lit.: *Kellner 1957*, 116, č. 248.
217. 1 ks MPT

PADERBORN, biskupství, Franz Arnold von Wolff–Metternich (1704–1718)

mincovna: *Münster*, mincmistr Johann Willerding, AR mariánský groš 1711, kontramarka s písmeny FA
Lit.: *Krause – Mishler 1993*, neuvádí.
218. 1 ks MVČ HK

PRUSKO, Friedrich I., jako král (1701–1713)

mincovna: *Königsberg*, mincmistr Kaspar Geelhaar, AR 3groš 1709 (?)
Lit.: *Krause – Mishler 1993*, neuvádí.
219. 1 ks MVČ HK

ŘEZNO, město

mincovna: *Řezno*, mincmistr Michael Federer, AR 2krejcar (1/2batzen) 1694
Lit.: *Beckenbauer 1978*, 350, jako č. 6524 (opis na av.: MONE.REIPVBLIC.RATISBON.1694).
220. 1 ks MVČ HK

–, Lit.: *Beckenbauer 1978*, 350, jako č. 6524 (opis na av.: MONET.REIPLICAE RATISBONENS:1694; na rv. bez vnitřního kruhu).
221. 1 ks MPT

SASKO–COBURG, Albrecht III. (1680–1699)

mincovna: *Coburg*, AR 3fenik 169(?)
Lit.: *Krause – Mishler 1996*, neuvádí.
222. 1 ks MVČ HK

SASKO–EISENACH, Johann Wilhelm
(1698–1729)

mincovna: *Eisenach*, mincmistr Johann Albert Bär, AR 1/24tolaru 1718
Lit.: *Krause – Mishler 1993*, neuvádí.
223. 1 ks MVČ HK

WÜRTTEMBERSKO, Friedrich Karl (1677–1693)

mincovna: *Stuttgart*, AR krejcar 1692
Lit.: *Krause – Mishler 1996*, 719, č. KM 249.
224. 1 ks MVČ HK

POLSKO, Zikmund III. Vasa (1587–1632)

AR solidus, letopočet nečitelný (z let 1620–1621)
Lit.: *Gumowski 1960*, jako Taf. XXVI, č. 896.
225. 1 ks MVČ HK

Obr. 2. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

15   16   20   21   22   23   24

25   26   27   28   29   30   33

34   35   36   37   38   39   41

42   43   47   48   49   50   51

Obr. 3. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

53   54   55   56   57   58   59

60   61   62   63   64   65   66

67   74   76   78   80   81   85

86   87   88   89   90   92   93

Obr. 4. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

95   96   97   98   99   100   103

106   111   114   115   116   117

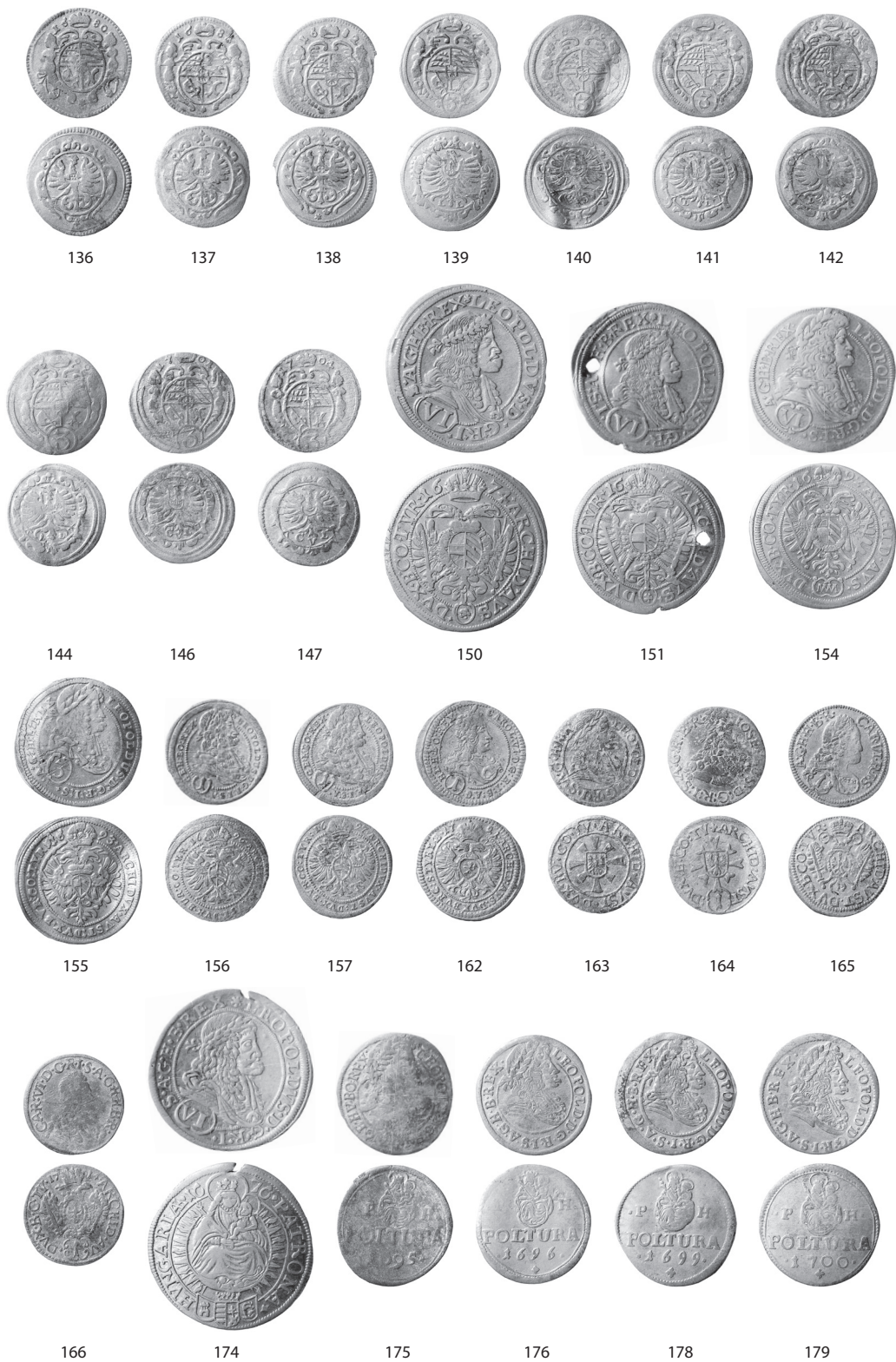

118   121   122   123   124   127   128

129   130   131   132   133   134   135

Obr. 5. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

Obr. 6. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

180

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

197

199

200

201

202

204

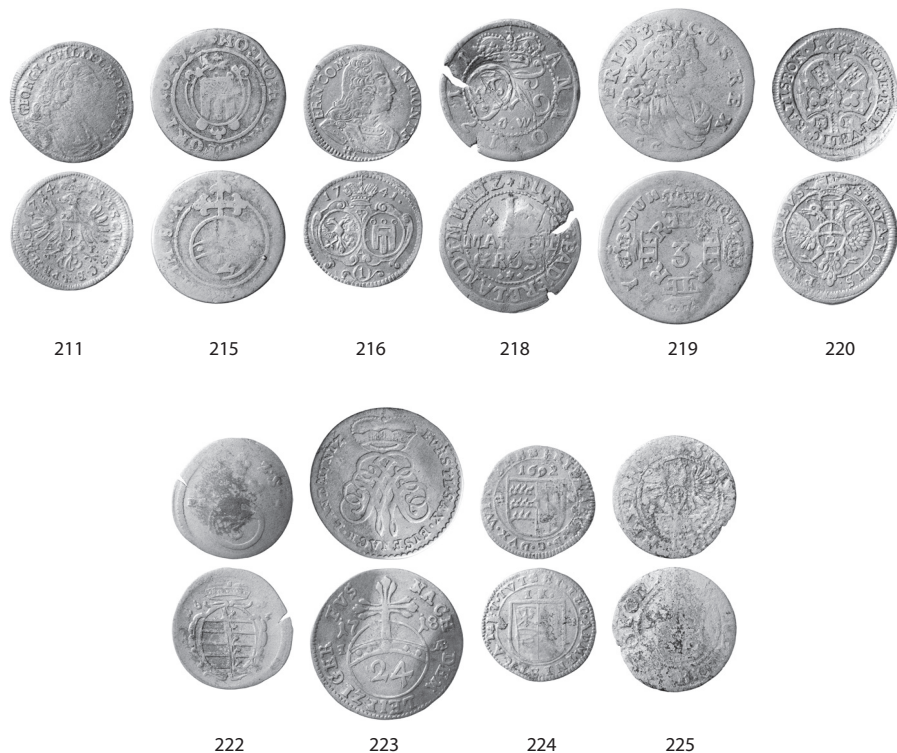
207

208

210

Obr. 7. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

Obr. 8. Mince z úpického depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Miroslav Beneš, Muzeum východních Čech v Hradci Králové).

Mincovní soubor z Úpice byl původně uložen v keramické nádobě cihlové barvy, z níž je ovšem zachován pouze zbytek dna s malými částmi rozšiřujících se stěn bez zdobení. Vnější průměr dna činí 61 mm a vnitřní 50 mm. Depot obsahuje poměrně pestrou směs stříbrných ražeb 17. a první poloviny 18. století. Jeho nejstarší a málo početnou složku představují mince z období třicetileté války (1618–1648). V případě domácích vládních ražeb se jedná o grešle (10 ks) a krejčary (9 ks) Ferdinanda II. (1619–1637) a jeho nástupce Ferdinanda III. (1637–1657). Jim časově odpovídá několik dalších mincí různé provenience – krejčar salzburškého arcibiskupa Parise Lodrona (1619–1653), bavorské 2krejčary (1/2batzeny) Maxmiliána I. (jako kurfiřt 1623–1651; 6 ks), montfortský 2krejčar (1/2batzen) Huga (1619–1662) a polský solidus Zikmunda III. Vasy (1587–1632). Ze samého závěru první poloviny 17. století pochází ještě pětice mincí ze slezského Těšínska.

Nálezový kmen ovšem tvoří ražby z poslední třetiny 17. a prvního desetiletí 18. století, na něž navazují jen málo zastoupené mince mladší. Vůbec nejmladší ražby pochází ze závěru 30. a počátku 40. let 18. století. K nim náleží bavorský groš z roku 1737 Karla Albrechta (jako kurfiřt 1726–1742), braniborsko-ansbašský krejčar 1742 Karla Wilhelma Friedricha (1723–1757) a montfortský krejčar 1741 Ernsta Maxmiliána Josepha (1733–1758). Mincí z roku 1742 je ohraničena doba, kdy mohlo nejdříve dojít k uložení hotovosti. Uvedený krejčar je zachován téměř bez stop po oběhu, z čehož lze odvodit, že k jeho ukrytí nedošlo dlouho po vyražení.

Uschování souboru je tak spjata s obdobím počátku vlády Marie Terezie (1740–1780), dcery Karla VI. (1711–1740), jehož úmrtím vymřel habsburský rod po meči. Nová panovnice nároky na vládu musela po svém nástupu hájit vojensky. Vojenské operace válek o rakouské dědictví se nevyhnuly ani oblasti severovýchodních Čech. Během první slezské války (1740–1742) zde operovala pruská armáda a totéž se opakovalo při válce druhé (1744–1745). Tato neklidná válečná doba a s ní související hrozby vedly zjevně někdejšího vlastníka hotovosti k ukrytí svého jmění. Nebyl ostatně jediným, kdo se v tomto regionu takto snažil zachránit svůj majetek. Někdy po roce 1742 byl ukryt např. soubor z Dobrušky (*Šůla 1968*, 274–276). Další depoty ze 40. let 18. století jsou pak doloženy z celého území dnešní České republiky (*Nálezy III/1*, 180–183).

Z pohledu provenience jednotlivých ražeb (tab. 1) tvoří základ depotu vládní habsburské mince, kterých náleží soubor obsahuje 290, což představuje dvě třetiny všech ražeb (66,8 %). Do tohoto počtu jsou přitom zahrnuty rovněž dvě dobová falza slezských grešlí Leopolda I. (1657–1705), jeden krejcar tohoto panovníka ražený v Augsburgu a dva bavorské krejčary Josefa I. (1705–1711) z doby, kdy bylo území Bavor dočasně obsazeno Habsburky.

Tab. 1. Provenience mincí zastoupených v úpickém depotu.

Území	Počet mincí – celkem (MVČ HK + MPT)	Procentuální podíl
ČECHY	5 (2 + 3)	1,2
MORAVA	6 (5 + 1)	1,4
SLEZSKO , vládní ražby	217 (196 - vč. 2 falz + 21)	50
Blíže neurčeno (České země)	2 (2 + 0)	0,5
Slezsko, LEHNICE–BŘEH	28 (22 + 6)	6,5
Slezsko, TĚŠÍNSKO	5 (5 + 0)	1,2
Slezsko, VRATISLAV , biskupství	1 (1 + 0)	0,2
Slezsko, WÜRTEMBERG–OLEŠNICE	78 (78 + 0)	18
DOLNÍ RAKOUSY	17 (10 + 7)	3,9
ŠTÝRSKO	3 (1 + 2)	0,7
TYROLY	7 (6 + 1)	1,6
KORUTANY	2 (0 + 2)	0,5
SALZBURG , arcibiskupství	3 (1 + 2)	0,7
UHRY	27 (24 + 3)	6,2
SEDMIHRADSKO	1 (1 + 0)	0,2
Blíže neurčeno (Habsburské země)	1 (0 + 1)	0,2
AUGSBURG , pro Leopolda I.	1 (1 + 0)	0,2
BÁDENSKO–DURLACH	1 (0 + 1)	0,2
BAVORY (pod Rakouskem)	2 (2 + 0)	0,5
BAVORSKO	9 (6 + 3)	2
BRANIBORY	2 (1 + 1)	0,5
BRANIBORY–ANSBACH	1 (1 + 0)	0,2
BRANIBORY–BAYREUTH	2 (1 + 1)	0,5
HESENSKO–DARMSTADT	2 (0 + 2)	0,5
MONTFORT	2 (2 + 0)	0,5
NORIMBERK , město	1 (0 + 1)	0,2
PADERBORN , biskupství	1 (1 + 0)	0,2
PRUSKO	1 (1 + 0)	0,2
ŘEZNO , město	2 (1 + 1)	0,5
SASKO–COBURG	1 (1 + 0)	0,2
SASKO–EISENACH	1 (1 + 0)	0,2
WÜRTEMBERŠKO	1 (1 + 0)	0,2
POLSKO	1 (1 + 0)	0,2
Celkem	434 (375 + 59)	100

Mezi vládní habsburskou mincí výrazně převládají slezské ražby (217 ks). Ty tak samy představují přesně polovinu depotu (50,0 %). Vedle 11 ražeb Ferdinanda II. (deseti grešlí a jednoho krejcaru), čtyř 3krejcarů Josefa I. a jednoho Karla VI. souvisí zbylých 201 mincí s obdobím vlády Leopolda I. V případě jeho ražeb se jedná o jeden 6krejcar, dva 3krejcar, sedm krejcarů a 191 grešlí, včetně dvou dobových falz. S falzy vládních slezských grešlí se lze v omezené míře setkat i v jiných objevených hotovostech (*Radoměřský 1950*, 236; *Grossmannová 2010*, 245) nebo jsou známy bez informací o jejich nálezovém původu (*Smíšek 2006*, 202–203; *2007*, 160–161).

Grešle Leopolda I. z úpického depotu byly určeny podle systému J. Šůly použitého při zpracování velkého nálezového souboru z Podkosti (*Šůla 1976a*, 45–55). Kvůli jisté nepřehlednosti a spornosti některých variant J. Šůla opustil systém publikovaný dříve H. Teisingerem (*Teisinger 1936*). Za podstatné znaky pro třídění grešlí označil, kromě letopočtu a písmen MB, tvar štítku na prsou orla, přítomnost koruny nad orlem a výskyt znamének a jejich kombinace na rubní straně (*Šůla 1976a*, 48). Je třeba však konstatovat, že i další prvky rozlišované Teisingerem (tvar kříže na říšském jablku, kresba říšského jablka nebo orla) vykazují určitou proměnlivost. Přesto kvůli nepopíratelné přehlednosti bylo třídění grešlí provedeno dle J. Šůly.

Struktura Leopoldových grešlí z úpického depotu je velmi podobná již zmíněnému nálezu z Podkosti, který jich ovšem obsahoval mnohonásobně více, a to celkem 2330 ks (*Šůla 1976a*, 45). V obou depotech jsou nejvíce zastoupeny grešle z opolské mincovny z let 1696 (Úpice – 17 ks; Podkost – 309 ks) a 1697 (Úpice – 47 ks; Podkost – 511 ks), odrážející jejich tehdejší masivní produkci. K více zastoupeným ročníkům z Opolí patří shodně i ročníky 1669 a 1704. V případě břežské mincovny jsou v obou souborech doloženy hlavně grešle z let 1694–1697.

Pouze jednou se v nálezu z Úpice objevila grešle s korunovaným orlem na lící straně, a to u ročníku 1670. Ani v depotu z Podkosti se tyto ražby neobjevily ve velkém množství. Vedle sedmi exemplářů s letopočtem 1670 šlo o dalších 24 mincí z roku 1669 (*Šůla 1976a*, 52).

Ačkoliv úpický soubor grešlí Leopolda I. je podstatně menší než ten z Podkosti, objevilo se tu několik kombinací lící a rubní strany, které J. Šůla v depotu nezaznamenal. Jde o kombinace: 1669: L1–R14 (1 ks), 1688: L1–R23 (1 ks), 1691: L1–R12 (1 ks) a 1694: L1–R29 (3 ks). Ve všech případech se jedná o ražby z opolské mincovny. Nejzajímavější minci představuje ze stejné mincovny pocházející grešle s letopočtem 1697, na jejíž rubní straně byla zjištěna kombinace znamének: 2 ozdobné křížky – 2 rozvinuté střelky – 2 ozdobné křížky. Tato varianta byla publikována teprve zcela nedávno (*Smíšek 2014*, 75–77).

Vzhledem k množství slezských mincí je logické, že ostatní země habsburské monarchie jsou vládními ražbami zastoupeny výrazně méně. Jen minimálně jsou tu doloženy ražby z Čech (5 ks), Moravy (6 ks), Štýrska (3 ks), Tyrol (7 ks), Korutan (2 ks) a Sedmíhradska (1 ks). O něco početněji je doložena pouze mince z Dolních Rakous (17 ks) a z Uher (26 ks), přičemž mezi uherskými ražbami výrazně převládají poltury (23 ks), rozložené na mince Leopolda I. (9 ks), Josefa I. (9 ks) a Karla VI. (5 ks). I v případě oné jediné mince ze Sedmíhradska se jedná o polturu, a to Josefa I. Také poslední uherskou ražbu představuje poltura, ale u ní již nejde o vládní minci, neboť reprezentuje mincovnictví protihabsburských povstalců vedených Františkem II. Rákóczim (1703–1711).

Nevládní minci však v úpickém depotu tvoří opět především ražby slezské. Nejvíce jsou zde zastoupeny württembersko–olešnické mince (78 ks), z nichž naprostou většinu představují grešle (75 ks) doplněné o trojici krejcarů. Ačkoliv na Sylvia Friedricha (1668–1697) připadají v tomto souboru pouze tři grešle, je jedna z nich patrně ta nejzajímavější. Na minci s letopočtem 1696 se totiž objevuje pod orlicí samostatné písmeno „T“, za kterým by se mohl ukrývat varďajn Johann Justus Tolle, jenž mince obvykle označoval zkratkou „I T“. Zkratku „T“ uvádí publikace o slezském mincovnictví pouze u ročníku 1698 (*Saurma-Jeltsch 1883*, 12, č. 313; *Friedensburg – Seger 1901*, 40, č. 2415). Všechny tři krejcar a zbylých 72 grešlí jsou spjaty s mincovními aktivitami Christiana Ulricha (1668–1704).

Další mince ze Slezska pochází z Lehnice–Břehu (28 ks), Těšínska (5 ks) a biskupství Vratislav (1 ks). Rovněž v jejich případě se v naprosté většině jedná o grešle (27 ks).

Vzhledem k celkovému počtu vládních (290 ks) a nevládních (113 ks) mincí z území habsburské monarchie (403 ks; 92,9 %) představují zbylé ražby jen značně omezenou (31 ks), ale zároveň poměrně různorodou příměs, neboť reprezentují mincovnictví 16 mincovních pánů. Ti jsou zastoupeni obvykle jedinou mincí, což platí pro devět z nich. Další pětice tu je doložena dvojicí ražeb. Více depot zahrnuje jen minci salzburských (3 ks) a bavorských (9 ks, mimo dvě z doby obsazení Habsburky). Za zmínku stojí výskyt mariánského groše paderbornského biskupa Franze Arnolda von Wolff–Metternicha (1704–1718), který je opatřen kontramarkou s iniciálami biskupa „FA“.

Pokud srovnáme složení úpického depotu s dalšími nálezy z první poloviny 18. století, lze konstatovat, že mezi část z nich dobře zapadá. Začneme-li srovnání s opakovaně zmíněným souborem z Podkosti ukrytým po roce 1718, tak rovněž v jeho případě vedle dominantních grešlí Leopolda I. jsou zde zastoupeny především nevládní slezské ražby. Mezi nimi zaznamenáme výraznou převahu württembersko-olešnických mincí, a to znovu reprezentovaných především grešlemi. Provenienčně různorodé neslezské mince tvoří i v souhrnu jen zjevnou menšinu souboru (*Šůla 1976b*, 217–227).

Výrazné zastoupení grešlí Leopolda I. lze sledovat už v některých souborech ukrytých ke konci vlády uvedeného panovníka. To se týká např. depotu z Bozkova (*Hrabě 1936*, 154–156), který odráží jejich masivní produkci v 90. letech 17. století. V mladších nálezech se k nim nezřídka přidávají ve značném množství württembersko-olešnické ražby, reprezentující mincovní aktivitu Christiana Ulricha. Vedle nálezu z Podkosti jako další příklady z období vlády Josefa I. a Karla VI. mohou sloužit depoty z Trnavy (*Radoměřský 1950*, 236–237; *Grossmannová 2010*, 244–245, č. 121; nejmladší mince z roku 1711), Klobouk (*Grossmannová 2010*, 245–246, č. 123; nejmladší mince z roku 1713), Uherského Hradiště (*Grossmannová 2010*, 244, č. 118; nejmladší mince z roku 1728) nebo Semanína (*Vágner 1956*, 231–232; nejmladší mince z roku 1733). Ještě některé soubory ukryté po polovině 18. století zahrnují především slezské grešle, což dokládá např. depot ze Štěnkova (*Šůla 1964*, 273–274; nejmladší mince z roku 1752).

Pro výše zmíněné nálezy soubory je v zásadě typické, že grešle jako dominantní nominál v nich doplňují v první řadě další nízké nominály (především krejčary), zatímco ražby s vyšší hodnotou, počínaje už 3krejčary, se tu neobjevují příliš často. To naznačuje, že jejich původními vlastníky byli lidé méně movití, kteří své úspory skládali z nejnižších nominálů. Do této kategorie ukrytých hotovostí zjevně patří rovněž úpický depot.

V popisu některých nálezů je při výskytu velkého množství slezských mincí odkazováno na vazbu vlastníka hotovostí k tomuto území (*Šůla 1964*, 274; *Šůla 1976b*, 226). Později na základě dalšího materiálu autor sám tuto hypotézu ovšem opustil a správně se přiklonil k závěru, že depoty odráží míru uplatnění slezské mince na českém území v dané době (*Šůla 1983*, 187). Je třeba ovšem dodat, že nálezy ze stejného období s převahou vyšších nominálů mohou mít zcela jinou strukturu provenience mincí.

Vzhledem k počtu slezských mincí v depotech podobných svým složením souboru z Úpice nejsou zde dále nějak výrazněji zastoupeny mince z jiných oblastí, a to bez ohledu na to, zda jde o ražby z prostoru habsburské monarchie nebo odjinud. Již v dříve publikovaných studiích bylo poukázáno na malý podíl cizích drobných mincí v nálezech první poloviny 18. století (*Sejbal 1997*, 264). Důvody pro snížení pronikání této mince na území habsburské monarchie bývají spatřovány na jedné straně ve změnách výrobního procesu, kdy zavedení strojové výroby vedlo ke snížení nákladů na ražbu drobných mincí, zvýšení její ziskovosti a také k jejímu zrychlení. Zároveň bývá poukazováno na schopnost absolutistické monarchie lépe chránit domácí oběh před průnikem zahraničních ražeb ve srovnání s dřívějším obdobím (*Vörel 2009*, 327–328).

Platnost tohoto závěru ovšem částečně oslabují po celou dobu první poloviny 18. století vydávaná nařízení, zakazující nebo nějak upravující používání cizích mincí (přepis řady z nich *Čermák – Skrbek 1891–1913*, 573–574, 682–697 a 773–777). Jejich opakované vydávání svědčí o tom, že oběh cizí mince byl alespoň do určité míry přetrvávajícím problémem. Ostatně podle přibližného soupisu provedeného v Brně na základě nařízení z března 1731 zde byla zjištěna cizí mince za 48 000 zlatých (*Pošváb 1968–1969*, 31). Cizí drobné mince na našem území tak obíhaly ve větším množství, než mohou ukazovat hromadné nálezy. Vlivem častého omezování a zakazování jejich oběhu se tyto ražby mohly jevit obyvatelstvu jako nevhodné pro tezauraci a v nálezových souborech se tak objevují o něco méně, než byl jejich skutečný výskyt. Podobná situace byla zjištěna již pro období po polovině 17. století v případě drobných německých ražeb a polských mincí, na jejichž výskyt také reagovala četná tehdejší nařízení. V ukryvaných souborech se přitom tyto ražby vyskytují jen zcela minimálně. I zde mohla hrát roli jejich nevhodnost k tezauraci právě kvůli opakujícím se zákazům tyto mince přijímat (*Brádlé 2011*, 120).

Bez ohledu na těžko zcela přesně určitelnou míru výskytu cizí drobné mince v peněžním oběhu první poloviny 18. století, je evidentní, že u běžných mincí rozhodující složkou oběhu v habsburské monarchii byly domácí vládní mince, doplněné několika nevládními mincovními pány. Depot z Úpice nám v kombinaci s dalšími známými a odborně zpracovanými soubory pomáhá podhalit strukturu tehdy používaných platidel a poskytuje cenný materiál pro celkovou analýzu.

Literatura

- Bahrfeldt, E. 1913:* Das Münzwesen der Mark Brandenburg unter Friedrich Wilhelm, dem grossen Kurfürsten, und Kurfürst Friedrich 3. 1640–1701. Halle an der Salle.
- Beckenbauer, E. 1978:* Die Münzen der Reichsstadt Regensburg. Bayerische Münzkataloge 5. Grünwald.
- Brádlé, V. 2011:* Struktura oběživa v Čechách druhé poloviny 17. století. K výpovědní hodnotě nálezů mincí. Numismatický sborník 25, 81–136.
- Budaj, M. 2012:* Zvyšky zaujímavého nálezu zo Senca. Denarius 2, 68–71.
- Čermák, K. – Skrbek, B. 1891–1913:* Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526. Pardubice.
- Friedensburg, F. – Seger, H. 1901:* Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit. Breslau.
- Grossmannová, D. 2010:* Moravské nálezy mincí od konce třicetileté války do konvenční měny (1648–1750). Numismatický sborník 24, 213–253.
- Gumowski, M. 1960:* Handbuch der polnischen Numismatik. Graz.
- Hahn, W. R. O. 1971:* Typenkatalog der Münzen der bayerischen Herzöge und Kurfürsten 1506–1805. Braunschweig.
- Halačka, I. 2011:* Vládní mince země Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl I. Brno.
- 2011a: Vládní mince země Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl II. Brno.
- Holečková, Z. 2010:* České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum – Chaurova sbírka. Svazek VI/1. Nevládní tolarové ražby – ražby slezských knížectví. Praha.
- Hrabě, J. 1936:* Leopoldovský nález v Dolním Bozkově u Semil. Numismatický časopis československý 11–12, 154–156.
- Huszár, L. 1979:* Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.
- Kellner, H.–J. 1957:* Die Münzen der Freien Reichsstadt Nürnberg. Bayerische Münzkataloge 1. Grünwald bei München.
- Krause, Ch. L. – Mishler, C. 1993:* Standard Catalog of World Coins. 1701–1800. Iola.
- 1996: Standard Catalog of World Coins. 1601–1700. Iola.
- MA 1948:* Miller zu Aichholz, V. – Loehr, A. – Holzmaier, E.: Österreichische Münzprägungen 1519–1938. Wien.
- Nálezy III/1:* Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III/1. Praha, 5–230.
- Nechanický, Z. 1991:* Mincovníctví Leopolda I. 1657–1705. Hradec Králové.
- Pošvář, J. 1968–1969:* Měnové poměry na Moravě do roku 1750. Moravské numismatické zprávy 11, 21–36.
- Probszt, G. 1975:* Die Münzen Salzburgs. Bâle – Graz.
- Radoměský, P. 1950:* Nález v Trnavě u Slušovic. Numismatický časopis 19, 236–237.
- Resch, A. 1901:* Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart. Hermannstadt.
- Saurma-Jeltsch, H. v. 1883:* Schlesische Münzen und Medaillen. Breslau.
- Sejbal, J. 1997:* Základy peněžního vývoje. Brno.
- Smíšek, K. 2006:* Zajímavé dobové falzum slezské grešle Leopolda I. Numismatický sborník 21, 202–203.
- 2007: Dobové falzum slezské grešle Leopolda I. s fiktivním letopočtem. Numismatický sborník 22, 160–161.
- 2014: Neznámá varianta slezské grešle Leopolda I. ročníku 1697 z opolské mincovny. Numismatické listy 69, 75–77.
- Šůla, J. 1964:* Nález mincí u Štěnkova, okres Hradec Králové. Numismatický sborník 8, 273–274.
- 1968: Druhý nález tolarů v Dobrušce. Numismatický sborník 10, 274–276.
- 1976a: Příspěvek k problematice variant ornamentů slezských grešlí Leopolda I. Numismatické listy 31, 45–55.
- 1976b: Nález drobných slezských mincí na katastru obce Podkost, okr. Jičín. Numismatický sborník 14, 217–227.

– 1983: Hromadný nález drobné mince z Českého Meziříčí ve světle událostí XVIII. století na opočenském panství v severovýchodních Čechách. Sběratelské zprávy 45–47, 175–211.

Teisinger, H. 1936: Leopold I. Apfelgröschel der Jahre 1668–1705 und Varianten (příloha časopisu Der Münzensammler 9, č. 92). Gablonz an der Neisse.

Vágnér, V. 1956: Nález drobných mincí v Semaníně, okres Litomyšl. Numismatický sborník 3, 231–232.

Vorel, P. 2009: Stříbro v evropském peněžním oběhu 16.–17. století (1472–1717). Praha.

Summary

Vojtěch Brádle – Radek Novák, Group coin-hoard from Úpice (Trutnov district).

In March 2012, a group coin-hoard was found in the territory of the cadaster of Úpice (Trutnov district). The hoard is represented by 375 coins and some ceramic fragments, recently preserved in the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové. In May 2012, archaeological excavations were held at the finding place, and some 59 coins were found there (recently preserved in the Museum of the Giant Mountains in Trutnov).

The hoard with *terminus post quem* of 1742 consists of various silver coins of the 17th century and the first half of the 18th century. Its earliest component is represented by coins of the Thirty Years War (1618–1648). The latest coin in the hoard – dating its burial *post quem* – is dating back to 1742. The burial of the hoard is connected with the disturbed period of the War of the Austrian Succession, at the beginning of the rule of Maria Theresa (1740–1780).

From the point of view of provenance of individual coins, the basis of the hoard is represented by government coins of the Habsburg dynasty with prevailing element of Silesian issues, mostly Silesian groeschels struck under Leopold I (1657–1705). Also non-government Silesian issues can be found there in larger number represented by groeschels above all. Because of its composition, the coin hoard from Úpice is similar to analogous coin hoards dating back to the first half of the 18th century, and it reflects significant use of Silesian small cash in the contemporary Bohemian monetary circulation.

English summary by V. Novák

NÁLEZY MINCÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

MORAVSKÉ DENÁRY 11. A 12. STOLETÍ ZE SÍDLIŠTĚ V MĚNÍNĚ (OKR. BRNO-VENKOV)

Ivan ČIŽMÁŘ – Jan VIDEMAN

Abstrakt – Moravian deniers of the 11th and 12th centuries from the Měnín settlement (Greater Brno district).

In 2014, rescue archaeological excavations were organized at the recently unknown poly-cultural location called 'Rybárna/ Fish House' near Měnín. Although the excavations did not take place under ideal conditions, seven deniers of special interest were found there.

 Early medieval period, Moravia, deniers

Moravské denárové ražby z období 11.–12. století jsou přes narůstající soubory kovových předmětů získaných z detektorových prospekcií a velkoplošných záchranných archeologických výzkumů stále poměrně vzácným nálezem. Z tohoto důvodu je důležitá jejich průběžná publikace, mimo jiné proto, že se přichází stále na nové, dosud neznámé ražby těchto mincí. Předkládaný příspěvek si klade za cíl vyhodnocení moravských denárových ražeb z doposud neznámé lokality v Měníně.

Poloha a historie naleziště

Předmětná plocha je situována v jihozápadní části katastru, na terase zvedající se z inundačního pásma řeky Litavy (Cezavy) poblíž trati „Rybáře“. Ze severu je obtékána řekou, na jihu je pak ohraničena silnicí Měnín – Blučina. Z terénní konfigurace je však patrné, že pokračování naleziště lze předpokládat také jižně od této komunikace, v prostoru dvora Albrechtov.

Ačkoliv velmi bohatá na archeologické objekty a nálezy, lokalita až do roku 2014 unikala pozornosti archeologů. Ze slovanského období je dosud registrován z neznámého místa katastru pouze kostrový hrob s nádobou, dvěma bronzovými náušnicemi se závěsky a zlomkem další náušnice (*Belcredi et al. 1989, 175*). Jiné nálezy z doby hradištní v okolí nebyly dosud známy.

Popis výzkumu

V rámci stavby pro logistický areál firmy DPD zde byla za nepříznivých podmínek (buldozerem) částečně odkryta plocha o rozloze více než 1,5 ha. Prakticky v celé ploše byly lokalizovány archeologické objekty, které byly neprodleně zkoumány. Během výzkumu však byla větší část plochy záměrně zničena stavební mechanizací na popud investora (fy JAMBOR s.r.o.). Relevantní informace se tak podařilo získat pouze z cca 1/4 zastavěné plochy.

Během výzkumu bylo zjištěno a částečně prozkoumáno celkem 329 zahloubených objektů s nálezy náležející kultuře s lineární keramikou, do doby bronzové, halštatského období, doby římské, mladší doby hradištní a středověkého období. K mladší době hradištní lze přiřadit celkem 6 zahloubených objektů – dvě sídlištní jámy bez další interpretace, dvě kúlové jámy, zemnici a jeden liniový žlab orientovaný ve směru sever-jih, který zřejmě představoval jakousi formu ohrazení.

Na lokalitě bylo získáno celkem 10 mincí, jedná se o dvě mince spadající do římského období, jeden peníz Jířího z Poděbrad a sedm denárů z průběhu 11. a 12. století. Většina nálezů denárů (celkem 6 ks)

pochází z detektorové prospekce, která byla prováděna během skrývky a před následným zničením části lokality. Jedna mince pak pochází ze zásyvu výše uvedeného liniového žlabu, ve kterém byly mimo jiné objeveny také zlomky keramiky z mladší doby hradištní.

Katalog mincí

Morava, BRNĚNSKO, Konrád I. (1061–1092)

AR denár

Av.: poprsí čelně, CONRHOVNÐ

Rv.: stojící postava čelně, v pravici drží kříž na dlouhé žerdi, SCS PETRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 362; *Videman – Paukert 2009*, 62–63, č. 22.

1. 0,4510 g; 15 mm (inv. č. 3/13-2295)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena během detektorové prospekce na lokalitě v ornici.

–, Av.: poprsí čelně, [.....]HRCV

Rv.: stojící postava čelně, v pravici drží kříž na dlouhé žerdi, [.....]TRVS

Lit.: *Cach 1972*, 22, č. 362; *Videman – Paukert 2009*, 62–63, č. 22.

2. 0,2974 g; 15 mm; asi 40% odlomeno (inv. č. 3/13-2299)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena v ornici během detektorové prospekce na lokalitě.

Morava, OLOMOUCKO, Svatopluk (1095–1107)

AR denár

Av.: hlava doprava, VOVLCOVEVS

Rv.: stojící postava v honosném plášti čelně, SVIO-COIVS

Lit.: *Cach 1972*, 28, č. 427; *Videman – Paukert 2009*, 186–187, č. 99.

3. 0,5616 g; 16 mm; sekundárně deformovaný a přehnutý střížek (inv. č. 3/13-2296)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena v ornici během detektorové prospekce na lokalitě

Morava, Jindřich Zdík? (1126–1150)

mincovna: *Podivín (?)*, AR denár, 40. léta 12. století

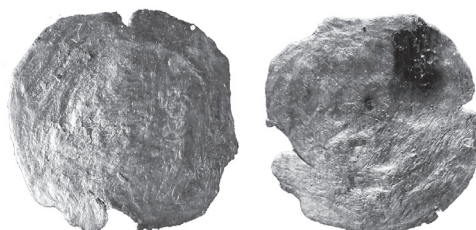
Av.: dvě stojící postavy, vlevo světec s palmovou ratolestí, vpravo prostovlasý kníže se štítem, opis nevyražen

Rv.: vlevo sedící postava podává kopí či praporec (?) druhé osobě stojící vpravo, dole v obrazovém poli jedna kulička, vpravo a vlevo po třech kuličkách, opis nevyražen

Lit.: *Cach 1972*, neuvádí; *Videman – Paukert 2009*, neuvádí.

4. 0,5912 g; 17 mm (inv. č. 3/13-1210)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena v zásypu liniového žlabu, který je dále datován zlomky keramiky z mladší doby hradištní.

Morava, OLOMOUCKO, Ota III. Dětleb (1140–1160)

AR denár (podle vzhledu špatná jakost kovu)

Av.: stojící postava probodává mečem lva, opis nevyražen

Rv.: sedící postava s liliovým žezlem, před ní vlevo klečící osoba s blíže neidentifikovanou pokrývkou hlavy, opis nevyražen

Lit.: *Cach 1972*, neuvádí; *Videman – Paukert 2009*, 390, č. 244.

5. 0,3073 g; 13/13 mm; částečně vylomený okraj, obraz silně ořelý (inv. č. 3/13-2301)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena v ornici během detektorové prospekce na lokalitě.

Morava, bližší nepřiděleno (60.–80. léta 12. století)

AR denár

Av.: vpravo sedící postava, před ní klečící (?) druhá osoba, před sebou drží meč, [..]N[....]N[..]

Rv.: vlevo v křesle sedící ženská (?) postava drží před sebou předmět s liliovým zakončením, před ní stojící (?) menší postavíčka, [..]O[....]N[.]/E

Lit.: *Cach 1972*, neuvádí; *Videman – Paukert 2009*, 415, č. 267.

6. 0,5677 g; 17 mm; střížek zprohýbaný a ořelý, výjev na rubu i některé detaily výjevu na lici lze jen obtížně rozpoznat (inv. č. 3/13-2297)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena během detektorové prospekce na lokalitě v ornici.

Morava, ZNOJEMSKO (?) Konrád II. (1123–1128, 1134–1161) nebo **Konrád III. Ota** (1161–1189)
AR denár

Av.: jezdec na koni zprava bodá kopím pod sebou ležící zvíře či draka (?), opis nevyražen

Rv.: poprsí anděla čelně, zešíkma drží kopí (?), opis nevyražen

Lit.: *Cach 1972*, neuvádí; *Videman – Paukert 2009*, neuvádí.

7. 0,3925 g; 15 mm; podle vzhledu špatná jakost kovu (inv. č. 3/13-2298)

Nálezové okolnosti: Mince byla nalezena během detektorové prospekce na lokalitě v ornici.

Komentář

V rámci zveřejněného souboru denárů z průběhu 11. a 12. století si zvláštní pozornost zasluhují dvě dosud nepublikované moravské mince. Denár (č. 4) lze interpretovat jako moravskou ražbu se zajímavou ikonografií. Celková fabrika mince dovoluje řadit ji ke skupině ražeb z druhé poloviny 40. let 12. století, souvisejících s druhou křížovou výpravou z let 1147–1148. Jedním z typických znaků této skupiny jsou i různé sestavy teček v obrazovém poli (*Videman – Paukert 2009*, č. 234, 235, 238–241). Rytecká práce je zde ovšem vyspělejší a pečlivěji odvedena, než na některých jiných denárech z této série. Pozoruhodný je motiv na líci. Spatřujeme zde dvojici postav, z nichž jedna, jejíž oděv svědčí o příslušnosti k duchovnímu stavu, drží v ruce palmovou ratolest, symbol mučednictví. Postava vpravo má u levé nohy štít. Tento atribut na většině českých a moravských denárů náleží sv. Václavovi. Světcem – mučedníkem pak stěží může být někdo jiný než druhý z hlavní dvojice českých patronů, sv. Vojtěch. Pro tento výklad svědčí i možné vzory, které spatřujeme na starších denárech s touto dvojicí světců (*Cach 1972*, č. 547, 554). Je dobře známou skutečností, že významným propagátorem a organizátorem druhé křížové výpravy byl olomoucký biskup Jindřich Zdík (1126–1150). I když mu zdravotní stav neumožnil přímou účast na tažení do Svaté země, připojil se k vedlejšímu sboru mířícímu proti Polabským Slovanům. Vícekrát byla již také vyslovena domněnka, že křížovou výpravu podpořil i finančně ražbou vlastní mince v mincovně na nedlouho před tím pro svou instituci znovuzískaném hradě Podivíně (*Bobek 1997*, 73, *Richtera – Videman 2012*). Ikonografie nově objeveného denáru naznačuje, že se může jednat o biskupskou ražbu Zdikovu. Nedostatečně dochované opisy ovšem neumožňují říci to s jistotou. Motiv na rubu, představující světskou investituru (*Konečný 2004*), nemá z tohoto pohledu zásadnější vypovídací schopnost. I pro něj nacházíme starší vzory (*Cach 1972*, č. 531, 550, 561, 586), které ovšem není nutno dávat do souvislosti s konkrétními historickými událostmi. Je jen obecně na domácích denárech užívanou protiváhou, kdy je na jednu stranu mince kladena symbolika světské moci a na druhou symbolika duchovní.

Druhou dosud nepublikovanou ražbou je denár č. 7. Obraz na obou stranách připomíná svými náměty, kompozicí i výtvarným zpracováním obrazy na moravských denárech z pozdního 12. století (*Videman – Paukert 2009*, č. 258–262; *Videman – Myšák – Bláha 2012*). Oblíbeným motivem, použitým na těchto denárech, je vyobrazení archanděla Michaela, mimo jiné patrona jednoho ze znojemských chrámů, jehož založení spadá do 12. století. Patrocinium sv. Michala bylo zjištěno i u dalších kostelů na Znojemsku (*Jokeš – Rychlíková 1993*) a můžeme tedy s jistou mírou opatrnosti předpokládat, že i motivy na denárech ukazují na znojemský původ.

Závěr

Nálezy moravských denárů ze sídlištní lokality v Měníně (okr. Brno-venkov) nám jednak dávají důležitě svědectví o časovém horizontu jejího osídlení v mladohradištním období, které tak máme mincemi spo-

lehlivě doloženo pro období přibližně od roku 1060 až po konec 12. století. Zároveň nám ukazují sídliště, nacházející se vzdušnou čarou asi 12 km jižně až jihovýchodně od Brna, jako významné místo, kde se v peněžním oběhu střetávaly mince z brněnské, olomoucké i znojenské mincovny a zřejmě i ražby z biskupské mincovny v Podivíně. Mimofádným přínosem je objev dvou denárů dosud neznámého typu.

Literatura

Belcredi, L. et al. 1989: Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov. Brno.

Bobek, J. 1997: Svědectví mincí o české účasti na druhé křížové výpravě. *Numismatické listy* 52, 65–76.

Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

Jokeš, P. – Rychlíková, M. 1993: Výzkum patrocinií na jihozápadní Moravě. *Časopis Moravského muzea* 112, 55–76.

Konečný, L. 2004: Motiv investitury na mincovních obrazech. In: Grossmannová, D. – Štefan, J. T. (eds.): *Realita, představa, symbol v numismatické ikonografii*. *Acta numismatica Bohemiae, Moraviae et Silesiae* 8. Ostrava, 103–122.

Richtera, L. – Videman, J. 2012: Široké feniky z nálezu Ladná. *Folia Numismatica* 26/2, 79–116.

Videman, J. – Paukert, J. 2009: Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.

Videman, J. – Myšák, M. – Bláha, D. 2012: Ikonografie neznámého denáru ze Znojemska. *Folia Numismatica* 26/1, 21–26.

Summary

Ivan Čizmář – Jan Videman, Moravian deniers of the 11th and 12th centuries from the Měnin settlement (Greater Brno district).

The article interprets the Moravian deniers found at the recently unknown location in Měnin. The area is situated in the south-western part of the cadaster, on a terrace rising from the floodplain of the Litava (Cezava) River near the location called 'Rybárna/ Fish House'. The place is surrounded by the river from the north, and there is a road from Měnin to Blučina in the south.

During the construction works for the logistic grounds of the DPD Ltd., under bad weather conditions, some 1.5 hectare of the field was partly bulldozed. Practically in the whole site, there were archeological objects localized and immediately examined. Relevant information was extracted from circa one quarter of the site only.

Some 329 sunken objects were detected and partly examined there. Items of the following periods were documented there: Culture of Linear Ceramics, Bronze Age, Hallstatt Culture, Roman period, Late Hillfort period and medieval times. The Slavonic period is represented here by one inhumation with one vessel and two bronze earrings with pendants and fragment of another earring.

Ten coins were found there in total – two Roman pieces, one coin struck under George of Poděbrady and seven deniers of the 11th and 12th centuries. Most of the deniers (6 pieces) were found via metal detecting activities organized in process of removing overburden and before partial damage of the location. One coin comes from backfill of a linear channel with ceramic fragments dating back to the Late Hillfort period.

All coins are of the Moravian origin. They talk about dating of the settlement to the Late Hillfort period which is safely documented for the time span between circa 1060 and the end of the 12th century. The numismatic evidence also shows the settlement as an important place where the coins from various mints (Brno, Olomouc, Znojmo, possibly also the Bishopric mint of Podivín) met in circulation. Especially two deniers of an unknown type represent an extraordinary contribution.

English summary by V. Novák

NÁLEZ DENÁRU PŘEMYSLA OTAKARA I. V OKOLÍ DUCHCOVA (OKR. TEPLICE)

Ondřej ČERNOHORSKÝ

Abstract – One denier of Ottokar I of Bohemia found near Duchcov (Teplice district).

In 2014, a denier struck under Ottokar I of Bohemia during his regal years (1198–1230) was found in a closely unspecified location near Duchcov. The coin was described by Z. Nechanický for the first time (1995), and he attributed it to the regal years of Ottokar I of Bohemia based on its metrology and fabric. On the other hand, its iconography is very close to deniers of Conrad II, Duke of Bohemia (Cach 1972, no. 639), struck very likely shortly after his coronation in September 1198.

 Bohemia, Ottokar I of Bohemia, denier, find

Patrně během roku 2014 byl při amatérské detektorové prospekci nalezen vzácný denár Přemysla Otakara I. z období jeho královské vlády. Po prvotní emailové korespondenci s nálezcem byla přislíbena možnost dokumentace nálezu, ten se však následně odmíchl. Jediným konkrétním sdělením k nálezu je tedy pouze informace o tom, že denár byl nalezen v okolí Duchcova v hloubce asi 10 cm. Vzhledem ke stavu mince lze dále usuzovat, že se jednalo pravděpodobně o polní polohu (zvlněný střížek a zlom, vzniklé nejspíše vlivem zemědělské činnosti).

Pro období raného středověku chybí jakékoli písemné zprávy o Duchcovsku, na základě hmotných pramenů a širších regionálních souvislostí je však možné zdejší historii alespoň v hrubých rysech nastínit. Archeologické nálezy dokládají slovanské osídlení jižně od dnešního kostela Zvěstování Panny Marie, kde byla objevena odpadní jáma s keramickými střepy, datovatelnými do závěru 8. století (*Budinský a kol. 1994*, 40–41). Během 9. století vzniklo v nedalekých Zabušanech hradiště, které se stalo důležitým správním centrem této oblasti před přemyslovským sjednocením Čech (*Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003*, 352), do jehož sféry vlivu spadala i oblast dnešního Duchcovska. Ve druhé polovině 10. století přejímá tuto úlohu přemyslovský hrad v Bílině, která se tak stává centrem tzv. Bílinské provincie, o níž se poprvé dovídáme v privilegii papeže Jana XV. pro břevnovský klášter z roku 993 (*provinciarum Belinensis; CDB I*, 45, č. 38). Život zdejšího usedlého obyvatelstva byl spojen s osudy provincie, která se díky blízkosti hraničního hvozdu stala častým průchodem útočících německých vojsk, jako tomu bylo roku 929 při tažení Jindřicha I. Ptáčníka proti českému knížeti Václavovi nebo Jindřicha II. Svatého v roce 1004 proti Boleslavu Chrabrému, který tehdy okupoval Čechy (*Třešník 1997*, 392). Roku 1040 poplenil Bílinsko saský vévoda Ekkehard II., který stál v čele severního proudu vojsk císaře Jindřicha II. Černého, podobný scénář se jistě opakoval i v roce 1042 při druhém, tentokrát již vítězném Jindřichově tažení (*Kosmas*, 98–100).

Počátky trhové vsi Hrabišín (později Duchcov) souvisejí se zdejšími aktivitami velmožského rodu Hrabišiců. Její název je odvozen od osobního jména Hrabiše, které je jedním z často se opakujících rodových jmen (dalšími jsou například Slavek, Boreš, Kojata, Všebor a další; srov. *Velínský 2002*, 272–277).¹ Jeden z Hrabišů byl tedy buď přímo zakladatelem, nebo významným vlastníkem tohoto sídliště (*Wolf a kol. 2013*, 51). Nejstarší písemná zmínka o vesnici pochází z falza listiny datované do roku 1207, ve které je z majetku po zemřelém Borešovi I. dán desátek z týdenních výnosů v Hrabišíně cisterciáckému klášteru v Oseku, druhý díl desátku věnoval s Hrabišici sňatkově spřízněný Jaroslav ze Zabušan (*Grebissin; CDB II*, 385, č. 360). Další písemná zpráva je datována přibližně k roku 1240, jedná se však pouze o opis listiny v osekém kopiáři *Codex Damascus*, který byl sepsán nejpozději v roce 1346. Zde bývalý oseký opat Slavek, nyní pruský biskup, potvrzuje, že za svého úřadování v klášteře pro něj zakoupil ves Libkovice se dvěma mlýny a veškerým příslušenstvím od svého příbuzného Václava za 170 hřiven stříbra. Dále vypočítává odvody a dávky, které měli vesničané odvádět klášteru, přičemž stanove-

1 Pro Hrabišice bylo typické, že svým založeným vesnicím dávali názvy odvozené z vlastních jmen příslušníků rodu, srovnej například Všebořice, Kojetice, Kojatín, Kojátky, Boršice a řadu dalších - viz majetková držba Hrabišiců (*Velínský 2002*, 87–148).

ní výměry polí a výše dávek mělo být stejné jako v Duchcově (in Tokczaw). Podle T. Velímského svědčí změna názvu vesnice o transformaci staršího trhového sídliště v lokační město vrcholného středověku. Německý název také dokládá příliv německého obyvatelstva, které se na tomto procesu podílelo (*Velímský 2002*, 53, 95). V té době zde byl rovněž postaven pozdně románský kostel sv. Jiří, z něhož se však dochovaly pouze nepatrné zbytky, odhalené archeologickým výzkumem (*Budinský a kol. 1994*, 40–42). Další písemné zprávy, vztahující se k Duchcovu, jsou až ze 14. století a není proto na místě se jimi dále zabývat.

ČECHY, Přemysl Otakar I. (1192–1193, 1197–1230)

AR denár, období královské vlády 1198–1230

Av.: v perlovci stojící král zpřima, s mečem a štítem, vlevo dole a vpravo nahoře v obrazovém poli písmena P; opisy nečitelné

Rv.: v perlovci sedící světec na trůně zpřima, hlava částečně zleva, v levé ruce kříž na dlouhé žerdí, pravá ruka pozvednuta (pravděpodobně držící ratolest); opisy nečitelné

Lit.: *Fiala 1895*, neuvádí; *Cach 1972*, neuvádí; *Nechanický 1995*; *Šmerda 1996*, 94, č. 298.

1,03 g (nečištěno); 19,3/21,9 mm

Tento typ denáru poprvé popsal Z. Nechanický (1995, 67–68), který jej na základě metrologie (0,89 g; 19,1/20,6 mm), fabriky a analogií s denárem Cach (1972) č. 661 přiřadil do období královské vlády Přemysla Otakara I. Nálezové okolnosti publikované mince nebyly známy, autor však vyslovil hypotézu, že by mohla pocházet z nálezů u Mítkovského mlýna poblíž Chocně, odhaleného v roce 1881 (*Nálezy II/1*, 52, č. 1641). O dvou literách P v lícním obrazovém poli uvažuje jako o iniciálách titulatury PREMIZLAVS PRIMVS.

Denár svou ikonografií navazuje na ražby z druhé poloviny 12. století, kde rovněž několikrát nacházíme sedícího světce na trůně s podobně šikmo držným křížem na dlouhé žerdí v jedné ruce, přičemž druhá ruka je pozvednuta v žehnajícím gestu: Vladislav II. – Cach (1972) č. 591, Bedřich – Cach (1972) č. 630 a 632 a Konrád II. Ota – Cach (1972) č. 639. Častěji se ve stejné pozici vyskytuje vyobrazení panovníka na lící straně, který drží žezlo v podobě kříže a druhou ruku má buď pozvednutou, nebo v ní drží kopí s praporem: Vladislav II. – Cach (1972) č. 602, 606, 614 (v těchto případech panovník žehná další postavě), 608, 609, 610 a Přemysl Otakar I. – Cach (1972) č. 655, 662, 667 a Šmerda (1996) č. 305. Vyobrazení samostatně stojící postavy se štítem a mečem se na našich denárech v tomto období nevyskytuje, ta buď drží kopí: Bedřich – Cach (1972) č. 638, Konrád II. Ota – Cach (1972) č. 639 a 640, Václav – Cach (1972) č. 645, Jindřich Břetislav – Cach (1972) č. 647 (v jednodušším provedení i na některých moravských denárech) nebo má sice meč, ale nachází se v sedící poloze: Konrád II. Ota – Cach (1972) č. 640. Dále existuje celá řada kombinací tohoto motivu včetně složitých scén s dalšími postavami nebo jinými atributy. Rovněž s literami v obrazovém poli se můžeme od druhé poloviny 12. století setkat celkem často, nejčastěji je to R (REX) na některých variantách denárů Vladislava II. Cach (1972) č. 597, 600, 602, 604, 607 a 610 i další písmena (např. A, E, N, S, V, H).

Z ikonografického hlediska je diskutovaný denár svou lící i rubní stranou nejvíce podobný ražbě knížete Konráda II. Oty typu Cach (1972) č. 639, která se v základních rysech odlišuje pouze kopím namísto meče na lící straně a absencí ratolesti v pravé ruce světce. Konrád II. Ota navázal ikonograficky na jednodušší motivy Bedřichových denárů z konce jeho druhé vlády (1178–1189), které již postrádají složitější vyobrazení, jaké známe z ražeb Vladislava II., Soběslava II. či ze starších denárů Bedřicha.² Ačkoliv jsou na známých exemplářích prezentovaného denáru opisy nečitelné, lze souhlasit s jejich při-

2 Na dvojí fabriku Bedřichových denárů upozornil již E. Fiala (1895, 378–379), který rozlišuje starší fabriku navazující na ikonografii jeho předchůdců a denáry mladší fabriky.

řazením Přemyslu Otakarovi I., a to zejména z důvodu jasně patrné koruny na hlavě panovníka u denáru popsaného Z. Nechanickým, ikonografie blízké dalším ražbám tohoto období, jak bylo nastíněno výše a metrologickým parametrům. Vzhledem k tomu je možné ražbu tohoto vzácného denáru položit do období krátce po získání dědičného královského titulu v září 1198 (*Žemlička 2002, 92*).

Význam iniciál P-P v obrazovém poli lící strany, které by mohly, podle Z. Nechanického, hypoteticky odkazovat na královskou titulaturu PREMIZLAVS PRIMVS, je však nutno přehodnotit. S podobným zněním titulu se na českých mincích setkáváme poprvé až o století později u pražských grošů Václava II. (WENCEZLAVS SECVNDVS), do té doby se na denárech objevuje pouze označení DVX či REX. Ostatně titulaturu PREMIZL nebo OTACARVS REX můžeme předpokládat v místě nečitelných opisů lící strany, což potvrdí či vyvrátí pouze nález dalšího, lépe vyraženého denáru. Přemyslovo druhé jméno Otakar je dááno do souvislosti s obtížemi při vyslovování jeho slovanského jména cizinci a poprvé je v písemných pramenech doloženo již v roce 1192 v císařské kanceláři, kde je užito titulu *Odocarus dux Boemorum* (CDB I, 304, č. 334). Sám Přemysl se podobně tituloval v listině papeži Inocenci III. z roku 1199 jako *O(takarus) dei gracia rex Boemie* (CDB II, 6, č. 8). Český panovník sám sebe titulem PREMIZL PRIMVS na svých denárech, pečetích, ani v listinách nikdy neoznačil, pokud uvedl své slovanské jméno, uvažoval o sobě spíše jako o třetím českém králi, například: *Ego Premisl, dei gracia III Boemorum rex* (CDB II, 17, č. 21), *ego Premisl ... rex Boemorum tercius* (CDB II, 19, č. 22, 53, č. 59), *ego Premizl ... tercius rex Boemorum* (CDB II, 56, č. 60) nebo jen prostě *ego Premuiscel, dei gratia rex Boemie* (CDB II, 25, č. 27; podobně s jinými tvary jména i na mnoha dalších místech). Na základě těchto indicií se lze spíše domnívat, že obě litery P-P mají jednotný význam a jedná se pouze o iniciály slovanského osobního jména Přemysl.

Publikované nálezy mincí denárového období z Duchcova a blízkého okolí jsou zatím spíše sporadické, známe jen stručnou zmínku o denáru Boleslava III. (*Budinský a kol. 1994, 41*), významnějším nálezem byl depot asi 300 českých, bavorských a augsburských denárů z 10. století ze samoty Nový Dvůr nedaleko Duchcova (*Nálezy II/1, 10, č. 1422*). Zde prezentovaný denár Přemysla Otakara I. z počátku jeho královské vlády je tedy další denárovou mincí z této lokality a významným hmotným pramenem, který je možno dát do souvislosti s fungováním trhové vsi Hradištv.

Prameny a literatura

Budinský, P. a kol. 1994: 100 let archeologické práce teplického muzea (1894–1994). Archeologický výzkum v severních Čechách 24. Teplice.

Cach, F. 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.

CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Pragae.

CDB II: Friedrich, G. (ed.) 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. Pragae.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.

Kosmas: Moravová, M. – Wihoda, M. (edd.) 2011: Kosmas. Kronika Čechů. Praha.

Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003: Encyklopedie hradištv v Čechách. Praha.

Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/1. Praha, 7–73.

Nechanický, Z. 1995: Neznámý denár Přemysla I. Numismatické listy 50, 67–69.

Šmerda, J. 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.

Třeštík, D. 1997: Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935). Praha.

Velinský, T. 2002: Hradištv. Páni z Rýzmburka. Praha.

Wolf, J. a kol. 2013: Duchcov. Praha.

Žemlička, J. 2002: Počátky Čech královských 1198–1253. Proměna státu a společnosti. Praha.

Summary

Ondřej Černohorský, One denier of Ottokar I of Bohemia found near Duchcov (Teplice district).

In 2014, a denier struck under Ottokar I of Bohemia during his regal years (1198–1230) was found in a closely unspecified location near Duchcov. Archaeological excavations proved existence of an early medieval settlement in the territory of the recent town since the 8th century at least. In the 9th century, the location came to the sphere of influence of the Zabuřany hillfort, and in the 10th century, the Přemyslid castle in Bílina overtook administration the larger area. At the break of the 12th and 13th centuries, because of activities of the aristocratic Hradišic family, a new trading village called 'Hradišín' appeared which transformed in the next decades into the principal town of the High Middle Ages – Duchcov.

The mentioned coin was described by Z. Nechanický for the first time (1995), and he attributed it to the regal years of Ottokar I of Bohemia based on its metrology and fabric. On the other hand, its iconography is very close to deniers of Conrad II, Duke of Bohemia (*Cach* 1972, no. 639), struck very likely shortly after his coronation in September 1198. The letters 'P-P' in the obverse field refer to the personal Slavonic name of the ruler – Přemysl.

English summary by V. Novák

NÁLEZ PRAŽSKÝCH GROŠŮ VÁCLAVA II. Z K. Ú. MLÝNEC (OKR. JIČÍN) A ROŽĎALOVICE-PODOLÍ (OKR. NYMBURK)

Jan CIHLÁŘ – Tomáš SMĚLÝ

Abstract – Prague grossi of Wenceslas II found in the territory of the land cadaster of Mlýnc (Jičín district) and in Rožďalovice-Podolí (Nymburk district).

In 2014, eleven Prague grossi struck under Wenceslas II were found via private metal detecting activities in the forest in the border territory of two land cadasters: Mlýnc and Rožďalovice-Podolí. The coins were dispersed in soil dozens of meters from one to another along the former forest route. It is accidentally lost cash very likely.

 Bohemia, Wenceslas II, Prague grossus, find, old route, new variety of marginal legend

V roce 2014 bylo při privátním detektorovém průzkumu v zalesněném terénu poblíž obce Mlýnc nalezeno menší množství pražských grošů Václava II. Místo nálezů se nachází v ose nepoužívané, ale v terénu stále patrně staré lesní cesty v blízkém okolí bodu GPS 50.3138861 N, 15.2088972 E (souřadnicový systém GPS, WGS84) na rozhraní katastrálních území Mlýnc u Kopidlna (okr. Jičín) a Rožďalovice-Podolí (okr. Nymburk). Nálezové body jednotlivých mincí vykazují výraznou lineární orientaci se vzdáleností krajních bodů v délce několika desítek metrů. Nález byl rozptýlen na rozhraní k. ú. obou jmenovaných obcí, avšak většina nalezených mincí byla pravděpodobně nalezena na katastrálním území Rožďalovic-Podolí. Vzhledem k rozptýlení mincí v ose cesty je pravděpodobné, že se nejedná o úmyslně uloženou a následně rozptýlenou hotovost, ale o náhodně ztracené kusy při pohybu jejich původního majitele po cestě. Nelze však ani vyloučit možnost, že cesta je mladší a její souvislost s nálezem je zcela náhodná. Mince jsou velmi dobře zachovalé, detailně je proto možné popsát všech 11 exemplářů.¹

¹ Mince jsou uloženy v soukromé sbírcce.

ČECHY, Václav II. (1278–1305)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1300–1305

Av.: královská koruna, ✱ WENCEZLAVS · SEOVNOVS,

✱ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA

Rv.: český lev, ✱✱✱ GROSSI : PRAGENSES²

Lit.: *Smolík 1971*, 11, č. 2; rubní značka: *Hána 1998*, 11, č. 1b.

1. 3,66 g; 27,8/28,5 mm³

2. 3,62 g; 28,1/27,7 mm

3. 3,59 g; 27,2/27,5 mm

4. 3,56 g; 27,4/26,8 mm

5. 3,40 g; 26,4/26,5 mm

6. 3,64 g; 26,7/27,2 mm

7. 3,60 g; 27,2/27,2 mm

–, Av.: královská koruna, ✱ WENCEZLAVS · SEOVNOVS,

✱ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA

Rv.: český lev, ✱✱✱ GROSSI : PRAGENSES

Lit.: *Smolík 1971*, 11, č. 2; rubní značka: *Hána 1998*, 11, č. 1b.

Kom.: Varianta lícního opisu: písmeno A ve WENCEZLAVS bez středního břevna.

8. 3,68 g; 27,8/27,7 mm

–, Av.: královská koruna, ✱ WENCEZLAVS · SEOVNOVS,

✱ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA

Rv.: český lev, ✱✱✱ GROSSI : PRAGENSES

Lit.: *Smolík 1971*, 11, č. 2; rubní značka: *Hána 1998*, 11, č. 1b.

Kom.: Varianta rubního opisu: písmeno A v PRAGENSES bez středního břevna.

9. 3,66 g; 27,8/28,2 mm

–, Av.: královská koruna, ✱ WENCEZLAVS · SEOVNOVS,

✱ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA

Rv.: český lev, ✱✱✱ GROSSI : PRAGENSES

Lit.: *Smolík 1971*, 11, č. 2; rubní značka: *Hána 1998*, 11, č. 1b.

Kom.: Varianta lícního a rubního opisu: písmena A ve WENCEZLAVS a PRAGENSES bez středního břevna.

10. 3,19 g; 25,7/25,6 mm

–, Av.: královská koruna, ✱ WENCEZLAVS · SEOVNOVS,

✱ DEI : GRATIA : REX : BOEMIA

Rv.: český lev, ✱✱✱ GROSSI : PRAGENSES

Lit.: *Smolík 1971*, 11, č. 2; rubní značka: *Hána 1998*, 11, č. 1b.

Kom.: Varianta lícního opisu: všechna písmena A bez středního břevna, litera M bez šikmých dříků, všechny litery N bez šikmého dříku. Dosud nepublikovaná opisová varianta.

11. 3,72 g; 27,1/27,2 mm

2 Fonty umožňující použitý zápis opisu vytvořil RNDr. Lukáš Kučera (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše). Volně dostupnou aplikaci umožňující online zápis pomocí fontů naleznete na: <http://cnspp.cz/fonty/>.

3 Rozměry byly měřeny ve směru os x/y na lící straně.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

Obr. 1. Pražské groše Václava II. z nálezů na k. ú. Mlýnec a Rožďalovice-Podolí (foto T. Smělý; zvětšeno, čísla odpovídají katalogu).

Složení náleзовého souboru je zdánlivě uniformní. Skládá se z 11 pražských grošů krále Václava II., z nichž, dle dosud jediné užívané typologie grošů tohoto panovníka od Josefa Smolíka (*Smolík 1971*), všechny odpovídají variantě Smolík (*1971*) č. 2. Přesto určitou variabilitu v opisové části mincí nalézt můžeme. Jedná se o odchylky v provedení liter A, N a M, u kterých někdy (v různých kombinacích) absentují horizontální břevna nebo šikmé středové drůky. Dále pozorujeme odlišnosti v přítomnosti či nepřítomnosti kroužku ve středu křížků na počátku opisových kruhů a v poloze rozdělovacího znaménka (tečky) mezi slovy jména panovníka.

Opisovým variantám vznikajícím na základě výše zmíněných odlišností liter A, N nebo M bylo v poslední době věnováno několik článků (*Hána 2011; Cihlár 2013; Jeřábek – Cihlár – Richtera 2014*). Problematice se částečně věnovala i Věra Němečková při zpracování černožického depotu (*Němečková – Sejbal 2006*). Není jisté, zda vznik takovýchto variet písma byl přímým záměrem tvůrce razidel, nebo jsou důsledkem náhodného opomenutí v rámci procesu ruční výroby raznic. Z hlediska numismatické deskripce pražských grošů je však každopádně třeba považovat je za opisové varianty,⁴ jejichž detailní systematické studium by v budoucnu mohlo přinést cenné poznatky ohledně chronologie ražeb. Na základě výše zmíněných odchylek písma můžeme v souboru rozlišit celkem pět opisových variant. První, nejčtenější (7 exemplářů), má u uvedených písmen veškeré šikmé drůky i horizontální břevna tak, jak bývá zvykem. Zbývající varianty jsou zastoupeny po jednom exempláři. U jedné chybí střední břevno u A ve slově WENCEZLAVS, u další chybí toto břevno na rubní straně u písmene A ve slově PRAGENSES, následující varianta je syntézou předchozích - středové břevno chybí na líci u A ve WENCEZLAVS a na rubu u A v PRAGENSES. Jako nejzajímavější se jeví poslední varianta, u které na lící straně mince chybí středová břevna u všech tří písmen A, šikmé drůky u obou liter N a atypicky je provedena i litera M, již chybí pravý i levý šikmý drůk. Tato poslední varianta v literatuře dosud nebyla popsána, i když podobné opisové varianty grošů Václava II., se stejně atypicky provedenou literou M, byly nedávno prezentovány v Numismatickém časopise (*Jeřábek – Cihlár – Richtera 2014*). Již zmiňované drobné odlišnosti v přítomnosti či nepřítomnosti kroužku ve středu křížků na počátku opisových kruhů nepovažujeme za podstatné, respektive za spolehlivě určitelné. Dalším drobným detailem, kterým se některé mince navzájem odlišují, je tvar a poloha rozdělovacího znaménka mezi slovy WENCEZLAVS a SECVNDVS. Toto znaménko je tvořeno plnou tečkou různé velikosti, obvykle se nachází volně mezi slovy jména panovníka, relativně často ho ale najdeme umístěné přímo na konci zásečky (patky) jednoho z písmen S, mezi která je vloženo.

Pokud jde o obrazovou část nalezených grošů, lev i koruna jsou ve všech případech obvyklých tvarů a nelze je ztotožnit se vzácně se vyskytujícími groši Václava II., které nesou obraz tzv. malého lva na rubu a nižší, široce kónickou korunu na líci.⁵ Prakticky u všech popisovaných mincí můžeme pozorovat typickou fabricku pražských grošů Václava II. charakteristickou precizním provedením rytecké práce, ušlechtilostí obrazu lva i koruny, jemností detailů a také pečlivou ražbou, již jistě napomáhala i dostatečná tloušťka střížků těchto pražských grošů.

Obsah i velikost náleзовého souboru jsou téměř identické s depotem z Oucmanic (*Militký – Vích 2011*). Zde prezentovaný soubor rovněž obsahuje pouze pražské groše Václava II. typu Smolík (*1971*) č. 2. Tyto mince byly raženy za života tohoto panovníka, je však velice pravděpodobné, že jejich ražba pokračovala i po jeho smrti⁶ až do nástupu Jana Lucemburského na český trůn a zahájení ražby grošů se jménem nového krále. Lze tedy uvažovat, že ke shromáždění a následné ztrátě mincí došlo nejspíše v průběhu let 1300–1310. Jisté se tak stalo nejdříve v roce 1300 a nejpозději v prvních letech vlády Jana Lucemburského (1310–1346). Nálezů obsahujících pouze mince Václava II., jejichž datování je obdobné s naším souborem, je zaznamenán poměrně značný počet. V naprosté většině obsahují jen pražské groše. Výrazně méně časté jsou společné nálezy grošů s parvi a pouze velmi vzácně se nacházejí grošové mince společně s ražbami z doby před mincovní reformou Václava II., případně spolu se stříbrnými slitky. Tato skutečnost signalizuje, že po Václavově mincovní reformě, kterou byl zaveden pražský groš a parvus a zároveň byly zrušeny platby staršími nehodnotnými mincemi nebo neraženým stříbrem, skutečně došlo k velmi rychlé změně struktury oběživ. Jde tedy o jeden z důkazů, že mincovní reforma byla velice pečlivě připravená a dobře zrealizovaná.

4 Více k diskusi na téma chyborážba nebo nová varianta u pražských grošů v časopise *Denarius* (*Cihlár 2014*).

5 Tato obrazová varianta – tzv. malý lev, se vyskytuje nejčastěji právě u pražských grošů Smolík (*1971*) č. 2, tedy stejných jaké obsahuje popisovaný depot.

6 Za nejmladší (poslední) varianty pražských grošů Václava II., které mohly být raženy v letech po smrti Václava II., jsou však považovány spíše jiné varianty: var. Smolík (*1971*) č. 4 a v roce 2007 nově popsána varianta se dvěma kroužky ve vnitřním lícím opisu (*Militký – Velimský 2007*).

Literatura

- Cihlář, J. 2013: Další nová opisová varianta pražského groše Václava II. Numismatické listy 68, 29–32.
- 2014: Zajímavý pražský groš Václava IV. – chyborazba či nová obrazová varianta? Denarius 3, 30–33.
- Hána, J. 2011.: Dvě neznámé opisové varianty pražského groše Václava II. Numismatické listy 66, 9–12.
- 1998: Rubní značky pražských grošů. Domažlice.
- Jeřábek, T. – Cihlář, J. – Richtera, L. 2014: Tři neznámé opisové varianty pražského groše Václava II. s variantou litery M. Numismatický časopis 3–4, 11–13.
- Militký, J. – Velímský, F. 2007: Depot pražských grošů Václava II. a Jana Lucemburského od klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci (okr. Kutná Hora). Numismatický sborník 22, 232–244.
- Militký, J. – Vích, D. 2011: Hromadný nález pražských grošů Václava II. z Oucmanic (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 26/1, 138–142.
- Němečková, V. – Sejbal, J. 2006: Nález mincí a slitkového stříbra z Černožic. Peníze posledních Přemyslovců a počátky grošové měny. Hradec Králové.
- Smolík, J. 1971: Pražské groše a jejich dily (1300–1547). Praha (doplnili Castelin, K. – Pánek, I.).

Summary

Jan Cihlář – Tomáš Smělý, Prague grossi of Wenceslas II found in the territory of the land cadaster of Mlýnec (Jičín district) and in Rožďalovice-Podolí (Nymburk district).

In 2014, eleven Prague grossi struck under Wenceslas II were found via private metal detecting activities in the forest in the border territory of two land cadasters: Mlýnec (Jičín district) and Rožďalovice-Podolí (Nymburk district). The coins were dispersed in soil dozens of meters from one to another along the former forest route. Based on the finding context, it is possible to assume that it is accidentally lost cash very likely. All grossi correspond with the variety listed by Smolík under no. 2 (*Smolík 1971*). Analyzing their marginal legends, there were differences in forms of letters ‘A’, ‘M’ and ‘N’ detected, and the coins can be classified in five categories according to their marginal legends. One of these varieties has never been published. These coins were very likely collected and subsequently lost sometimes in 1300–1310, i.e. between the monetary reform of Wenceslas II and ascending of John of Luxembourg the Bohemian throne.

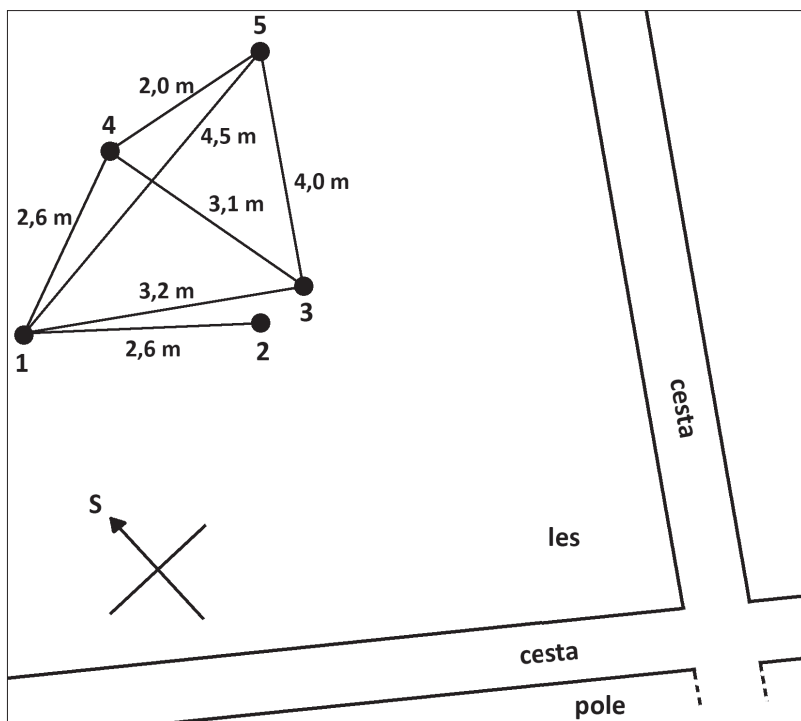
English summary by V. Novák

NÁLEZ PĚTI PRAŽSKÝCH GROŠŮ JANA LUCEMBURSKÉHO U VOJTĚCHOVA (OKR. CHRUDIM)

Ondřej ČERNOHORSKÝ – Petr NÁDVORNÍK

Abstract – Five Prague grossi struck under John of Luxembourg found near Vojtěchov (Chrudim district). In spring 2014, five Prague grossi struck under John of Luxembourg (1310-1346) at the beginning of his rule were found via amateur metal detecting activities. The coins were discovered individually in the area about 4 × 4 m large, near crossroad of forest routes in the territory of the cadaster of Vojtěchov near Hlinsko (Chrudim district). Even more hoards dating back to the grossi period are known from there, e.g. the closest one comes from the stronghold in Hlinsko (some 400 grossi produced under Wenceslas IV).

Dne 26. dubna 2014 byly při amatérské detektorové prospekci nalezeny tři pražské groše Jana Lucemburského. Během následujících pokusů o dohledání dalších mincí v širším okolí byly 2. května 2014 nalezeny ještě dva groše téhož panovníka. Mince se nacházely volně roztroušené přibližně 7 m od křižovatky lesních cest¹ na ploše asi 4 × 4 metry v hloubce mezi 15 až 20 cm (viz schéma na obr. 1). Nález byl učiněn na jižním okraji lesní polohy *Horky* v nadmořské výšce 642 m na k. ú. Vojtěchov u Hlinska v okolí bodu GPS – N 49°46'26.748", E 15°57'11.984"E. Nálezová situace a absence jakýchkoli stop po obalu, v němž by byly groše původně uloženy, poukazují na to, že se jedná o ztrátové mince, spíše než záměrně uloženou a nevyzvednutou hotovost.

Obr. 1. Přibližné schéma nálezové situace. Čísla 1–5 odpovídají pořadí mincí v katalogu.

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna *Kutná Hora*, AR pražský groš, 1311–1318

Av.: královská koruna, **✠IOHANNES PRIMVS ✠DEI GRATIA REX BOEMIE**

Rv.: český dvouocasý lev, **✠✠GROSSI PRAGENSIS✠✠²**

Lit.: *Castelin 1960*, 150, var. I.1; rubní značka: *Hána 1998*, 11, var. 1b.

Soukromá sbírka nálezce.

1. 3,52 g; 27,0/28,6 mm

2. 3,53 g; 26,9/27,7 mm

3. 3,61 g; 27,5/29,5 mm

4. 3,84 g; 27,5/28,1 mm

5. 3,06 g; 25,7/26,7 mm

1 Tato křižovatka cest je již zachycena na II. vojenském mapování, mapový list 10/IX.

2 Fonty pro reprodukci opisů zhotovil PhDr. Lukáš Kučera (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše), tímto mu chceme vyjádřit poděkování za možnost jejich použití v tomto článku.

Obr. 2. Vojtěchov (okr. Chrudim). Pražské groše Jana Lucemburského (čísla odpovídají katalogu; 1:1, foto P. Nádvořík).

Všech pět zde prezentovaných pražských grošů bylo raženo na počátku vlády Jana Lucemburského. Vzhledem k absenci mincí Václava II. i dalších typů grošů Jana Lucemburského lze usuzovat, že ke ztrátě došlo velmi záhy po jejich vyražení a to mezi lety 1311–1318.

Místo nálezu se nachází zhruba uprostřed prostoru mezi obcemi Raná, Vojtěchov, Kladno, Dědová, Hlinsko, Blatno (dnes městská část Hlinska) a Holetín. Ve 14. století patřila všechna tato sídliště pod panství hradu Rychmburk³ a jsou společně zmíněna mezi více než sedmdesáti vesnicemi a městy, které, i s hospodářským zázemím, prodal v roce 1392 Smil Flaška z Pardubic a Rychmburka pánům Otovi III. z Bergova a Bíliny a Bočkovi staršímu z Kunštátu a Poděbrad (*RT I*, 547–548; *AČ III*, 469–470). Některé z těchto obcí se však v pramenech objevují již dříve. Nejdůležitějším sídlištěm v okolí bylo Hlinsko, které je poprvé připomínáno v zakládací listině opatovického kláštera (*Glina*). Tato listina se sice hlásí do r. 1073, je však falzem z 12. století (*CDB I*, 369, č. 386). Krátce po roce 1300 vysadil Beneš z Vartenberka v Hlinsku rychtu,⁴ kterou daroval svému služebníkovvi Mikulášovi a jeho potomkům. 3. prosince 1349 jsou Hlinsko a nedaleká ves Raná zmíněny ve výčtu farností spadajících v rámci děkanátu ve Vysokém Mýtě pod nově zřízené biskupství v Litomyšli (*Lynsk, Rana*; *CDM VII*, 677, č. 974), což je znovu potvrzeno i 4. listopadu 1350 (*Hlyncz, Rana*; *CDM VIII*, 27, č. 52). Ve městě je rovněž doložena tvrz (*Hlinske municionem et oppidum*), a to pouze jediným zápisem v zemských deskách z 21. března 1413, kdy byla v majetku Arnošta Flašky z Pardubic (*RT II*, 98). Tvrz byla pravděpodobně i ve vsi Raná, ta však písemně doložena není (*Šimek a kol. 1989*, 411). V pramenech 14. století je dále připomínána ves Holetín, která je zmíněna v deskách zemských již k roku 1374. Podle zápisu z 22. prosince téhož roku se bratři Dětleb a Ješek stávají spoluvlastníky tří poplužních dvorů s poli, loukami, lesy a potokem v Holetíně (*RT I*, 445).

Z výše uvedeného vyplývá, že v době ztráty mincí můžeme s jistotou doložit pouze existenci Hlinska, pro další sídliště v okolí máme v pramenech až pozdější zmínky. Ve druhé polovině 14. století již v této oblasti zaznamenáváme relativně husté osídlení a můžeme tak předpokládat i aktivní hospodářskou činnost a pohyb obyvatelstva, což ještě umocňuje blízkost města Hlinska „*Hlynsko oppidum*“ a pravděpodobně i přítomnost stezky vedoucí z Chrudimska na Moravu, která městem procházela (*Kuča 1997*, 76). Zajímavou zprávou, byť pocházející z doby o více než sto let pozdější, která se týká okolí nálezu, je potvrzení Jana Parduse z Vratkova, kterým 10. června 1443 písemně zajišťuje koupi původně panského pole mezi Blatnem a Vojtěchovem, jež už kolem roku 1420 zakoupila hlinecká obec od Arnošta Flašky z Pardubic (*Sedláček 1998*, 220).⁵ Můžeme zde tudíž předpokládat zemědělskou činnost nejméně od počátku 15. století a snad i dříve. Rovněž dnešní cesta, která kopíruje po okraji lesa přilehlé polnosti, mohla existovat již ve 14. století a plnit tak vedlejší komunikaci mezi Vojtěchovem a Hlinskem. Jiný, v tomto případě jistě nepřesný náhled na okolní krajinu představuje Müllerova mapa z roku 1720, na které je celá

3 Do tohoto výčtu patří i ves Strana, dnes součástí Hlinska.

4 Tato událost je v literatuře datována různě: 1503 uvádí B. Paprocký z Hlohov (*Paprocký 1602*, 277), na jeho omyl upozorňuje K. Adámek, který uvádí r. 1303 (*Adámek 1878*, 25–26). A. Sedláček událost řadí k roku 1350 (*Sedláček 1998*, 220).

5 SOA Chrudim: fond Archiv města Hlinsko 1443–1945. Jan Pardus z Vratkova a na Rychmburku potvrzuje hlineckým koupi pozemků od panství rychmburského. K. 1, inv. č. 1. Karel Adámek píše konkrétně o tzv. „Balkovském“ poli. Poloha „*Na Balkovském*“ se nachází jihozápadně od místa nálezu (*Adámek 1878*, 25–26).

oblast mezi Vojtěchovem a Hlinskem zalesněná. Na I. vojenském mapování již nalézáme střídající se plochy lesa a polí obdobně, jako je tomu v dnešní době.

Z grošového období známe z okolí Hlinska i další mincovní nálezy, uložené však až v pozdější době. Přímou v hlinecké tvrzi bylo v roce 1874 nalezeno kolem 400 grošů Václava IV. (*Nálezy II/3*, 155, č. 2170), v nedalekém Srní pak neznámý počet pražských a míšenských grošů, z nichž se dochovalo pouze několik jednotlivých kusů pražských grošů Karla IV. a Václava IV. a míšeňských grošů Fridricha II. (*Nálezy II/3*, 171, č. 2271). Z oblasti dále na sever známe několik dalších nálezů z Dřeveše (pražské groše Václava II., Karla IV. a Václava IV.; *Nálezy II/3*, 141, č. 2084), dva nálezy z Cejřova (groše Václava II.; *Nálezy II/3*, 123, č. 1980; u nálezu č. 1979 nejisté složení) a v Malinném u Skutče (patrně parvy i groše Václava II.; *Nálezy II/3*, 123, č. 1978).

Prameny a literatura

AČ III: Palacký, F. (ed.) 1844: Archiv český III. Praha.

Adámek, K. 1878: Chrudimsko. Historické a statistické rozhledy. Roudnice.

Castelin, K. 1960: O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–167.

CDB I: Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I. Pragae.

CDM VII: Chytil, J. (ed.) 1858: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VII. Brünn.

CDM VIII: Brandl, V. (ed.) 1874: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae VIII. Brünn.

Hána, J. 1998: Rubní značky pražských grošů. Domažlice.

Kuča, K. 1997: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. II díl. Praha.

Nálezy II/3: Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového (1300–1547).

In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/3. Praha, 115–298.

Paprocký z Hlohol, B. 1602: Diadochus – O stavu panském. Praha.

RT I: Emler, J. (ed.) 1870: Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum I. Pragae.

RT II: Emler, J. (ed.) 1872: Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II. Pragae.

Sedláček, A. 1998: Místopisný slovník historický Království českého. Praha.

SOA Chrudim: fond Archiv města Hlinsko 1443–1945. Jan Pardus z Vratkova a na Rychmburku potvrzuje hlineckým koupí pozemků od panství rychmburského. K. 1, inv. č. 1.

Šimek, T. a kol. 1989: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. Východní Čechy. Praha.

Summary

Ondřej Černohorský – Petr Nádvořík, Five Prague grossi struck under John of Luxembourg found near Vojtěchov (Chrudim district).

In spring 2014, five Prague grossi struck under John of Luxembourg (1310–1346) at the beginning of his rule (*Castelin 1960*, var. I.1; struck in 1311–1318) were found via amateur metal detecting activities. The coins were discovered individually in the area about 4 x 4 m large, near crossroad of forest routes in the territory of the cadaster of Vojtěchov near Hlinsko (Chrudim district). Hlinsko seems to be the earliest settlement documented in written form near the finding spot. It was mentioned for the first time in the false founding act of the Opatovice monastery dating back to the 12th century. At the end of the 14th century, even more villages were documented (Raná, Vojtěchov, Kladno, Dědová, Blatno and Holetín) together with Hlinsko as a part of the Rychmburk manor. Even more hoards dating back to the grossi period are known from there, e.g. the closest one comes from the stronghold in Hlinsko (some 400 grossi produced under Wenceslas IV).

English summary by V. Novák

NÁLEZ MINCOVNÍHO ETALONU Z JEVÍČKA (OKR. SVITAVY)

Ondřej ČERNOHORSKÝ – Josef UHLÍŘ – David VÍCH

Abstract – Monetary standard (etalon) found in Jevíčko (Svitavy district).

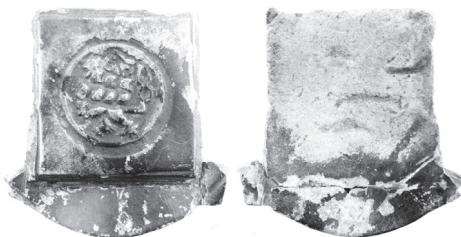
In 2014, one larger part of a monetary standard (etalon) dating back by punch-mark to the 1450s–1460s was found near Jevíčko via metal detecting activities. Made of an alloy of silver and copper, the mentioned object used to serve as an official monetary standard (etalon) for weighing certain number of coins corresponding by their images with the punch-mark on the etalon. It was also possible to compare content of silver of the controlled coins and the standard via testing on touchstone.

 Jevíčko, standard (etalon), coins, High Middle Ages

Dne 15. 10. 2014 byl při detektorovém průzkumu, organizovaném Regionálním muzeem ve Vysokém Mýtě, objeven fragment mincovního etalonu. Místo nálezu se nachází na k. ú. Jevíčko-předměstí v prostoru východně od kostela sv. Bartoloměje a západně od dálnice Vratislav – Vídeň, v blízkosti této nedostavěné komunikace. Souřadnice UTM, WGS 84: E 0622467, N 5499935.

K nálezu sice došlo v blízkosti zaniklé lokality označované jako Staré Jevíčko, situované ke kostelu sv. Bartoloměje s nálezy z mladší doby hradištní a počátku vrcholného středověku, dle dosavadních poznatků ale s tímto místem přímo nesouvisí. V okolí místa nálezu mincovního etalonu jsou zjišťovány (mimo novověkých) pouze ojedinělé vrcholné středověké artefakty, které jsou běžně nalézány v celém okolí Jevíčka. Jedná se o předměty uložené v druhotné poloze, které se na místo nálezu dostaly v důsledku hospodaření s odpadem ve vrcholně středověkém městě, určitě nejde o přímý doklad přítomnosti intaktních archeologických situací pod ornici v prostoru nálezu předmětů. Etalon tak reprezentuje hmotnou kulturu Jevíčka v 15. století.

Předmět je po dobu zpracování uložen v Regionálním muzeu ve Vysokém Mýtě, po základním ošetření bude předán do územně příslušného muzea.

AR mincovní etalon; 50.–60. léta 15. stol.

Av.: v hladkém kruhu český lev, hřívá ze dvou řad měsíčků (3+4), první měsíček horní řady splývá s tlapou; mincovní obraz vyražený na čtvercové ploše o hraně 22,6/22,8 mm; destička vystupuje z kruhové základny s vyčnívajícími růžky, z níž je dochována jen asi 1/4, původní průměr cca 37 mm

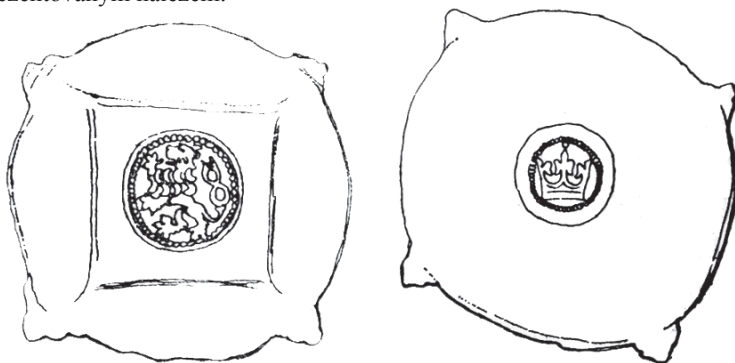
Rv.: hladký

Lit.: *nepublikováno* – vyobrazení lva na etalonu odpovídá nejbližše typu *Hána 2004*, var. VI/4. 7,13 g; 29,8/29,7/2,3 mm

Analogie

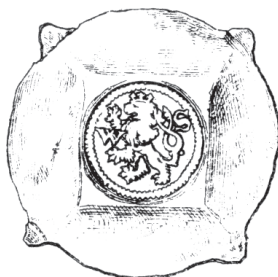
Nejstarším doloženým nálezem mincovního závaží s vyobrazeným motivem, který koresponduje s konkrétním typem mince, pro niž bylo určeno, je na našem území olovené závaží z Horního náměstí v Přerově, nalezené během archeologického výzkumu v roce 1986 (*Staňa 1999*). Na obou jeho stranách je obraz

Boží ruky s opisem BRACISLAV, který se nachází na líci moravského denáru typu ruka / kříž (*Fiala 1895*, tab. VIII/7; *Cach 1970*, č. 300). Jeho váha 6,317 g odpovídá hmotnosti šesti denárů tohoto typu, což je hodnota poloviny solidu (*Sejbal 1997*, 101).¹ Toto závaží se ovšem časově, materiálově ani typově neshoduje s prezentovaným nálezem.

Obr. 1. Mincovní etalon ze starší literatury (podle *Smolík 1971*, 28, tab. II:23; *Castelin 1953*, 256, č. 81).

V české numismatické literatuře bylo popsáno několik dalších předmětů analogických k nalezenému mincovnímu etalonu, vždy však bez podrobnějších informací k jejich přesnému účelu. Dva různé exempláře popsal v roce 1894 J. Smolík (*1971*, 28, tab. II:23; 45, tab. III:43; zde vyobrazeny pouze perokresby), který první z nich přiřadil do období husitských válek (1419–1437; obr. 1) a druhý do doby vlády Vladislava II. Jagellonského (obr. 2).² Oba etalony mají shodné provedení se zde prezentovaným nálezem, materiálem má být v obou případech slitina stříbra. První etalon je vyobrazen jako oboustranný, ve vystouplé čtvercové ploše na líci se nachází lev v perlovci (hříva 4+4 měsíčky), na hladké rubní straně je královská koruna, ohraničená taktéž perlou. Druhý kus je jednostranný, v ploše čtvercové destičky má vyražený obraz dvouocasého lva v perlovci s reálně zpracovanou hřívou a iniciálami W–S (Wladislaus Secundus) po stranách zvířete. V prvním případě se ovšem nejedná o mincovní etalon z období husitských válek, ale až o pozdější ražbu z 2. poloviny 15. století. K. Castelin peníz se lvem i haléf s korunkou v perlovci přiřadil Jiřímu z Poděbrad do období po mincovní reformě, tj. do let 1469–1471 (*1953*, 254, č. 75–80). Smolíkův etalon, v novém provedení perokresby, následně převzal Castelin do své knihy o drobných nominálech 15. století (*1953*, 256, č. 81), k jeho přesnému účelu se však také podrobněji nevyjádřil. Patrně tentýž mincovní etalon je vůbec poprvé vyobrazen již u M. A. Voigta (*1772*, 232), který jej jakožto „*podivnou stříbrnou minci neobvyklého tvaru*“ přisoudil Albrechtu II. Habsburskému. S přiřazením druhého etalonu Vladislavovi II. Jagellonskému lze souhlasit, neboť, kromě iniciál W–S, se právě na jeho grošových i drobných mincích poprvé setkáváme s renesančně pojatým lvem, u kterého se mění ikonograficky zařité vyobrazení hřívy v podobě několika řad protilehlých měsíčků na realističtější zpodobněnou hřívu. Motiv lva s iniciálami W–S navíc odpovídá ikonografii vzácných tlustých peněz téhož panovníka (*Smolík 1971*, 44, tab. III:42; *Castelin 1973*, 53).

Obr. 2. Mincovní etalon ze starší literatury (podle *Smolík 1971*, 45, tab. III:43).

- 1 J. Sejbal (*1997*) zde na základě váhy závaží stanovil průměrnou hmotnost denárů typu ruka – kříž na 1,053 g. Tento údaj musíme samozřejmě považovat pouze za orientační, neboť neznáme původní hmotnost závaží.
- 2 Podle J. Smolíka měl být první exemplář uložen v císařské klenotnici ve Vídni, u druhého se o místě uložení nezmiňuje.

Jiný analogický kus je popsán v Chaurově sbírce (*Hásková 1991*, 114, č. 382). Etalon je opět ražen z obou stran, na vyvýšené čtvercové ploše se nachází, dle popisu J. Háskové, lev v perlovci³ se třemi řadami měsíčků (4+4+4),⁴ na ploché rubní straně je korunka s prázdnými otvory mezi liliemi v perlovci. Na okraji horní ploché části je dodatečně provedený pravidelný kruhový otvor, kvůli němuž patrně střížek etalonu v nejslabším místě praskl. Spodní část střížku je částečně olámaná, stejně jako všechny čtyři vnější růžky, přesto lze i zde pozorovat jejich pozůstatky, patrně zejména v levém dolním rohu (obr. 3). J. Hásková v popisu uvádí jako materiál měď, osobní prohlídkou však bylo zjištěno, že se jedná opět o slitinu stříbra a mědi.⁵ Autorka etalon přiřadila na závěr výčtu mincí spadajících do období vlády Jiřího z Poděbrad (1458–1471). P. Radoměřský (*1976*, 120–121, č. 13) tento typ lva řadí do období mincovní reformy kolem r. 1450, identickou korunu v jemném perlovci pak do let 1460–1468 (*Radoměřský 1976*, 122–123, č. 26).

Obr. 3. Mincovní etalon z Chaurovy sbírky: *Hásková 1991*, 114, č. 382 (foto L. Polanský).

V roce 1976 publikoval V. Böhm další exemplář mincovního závaží, tentokrát však odlišného provedení (*Böhm 1976*, 16–17). Jedná se pouze o měděný hladký střížek většího kruhového průřezu, na němž je asymetricky provedena jednostranná ražba českého lva v širokém hladkém kruhu. Na základě ikonografické podobnosti se lvem na dutých haléřích Karla IV. přiřadil autor toto závaží do období konce Karlovy vlády nebo počátku vlády Václava IV., tedy zhruba do přelomu 70. a 80. let 14. století. Ikonografickou podobnost viděl V. Böhm především v nepoměru velikosti hlavy vůči zbytku těla⁶ a zobákovitě rozevřené tlamě. Ačkoliv analogie s dutými haléři Karla IV. nebyla zrovna šťastná, lze souhlasit s přibližným datováním závaží do let 1376–1384, neboť větší obrazovou shodu můžeme nalézt spíše s haléři typu koruna/lev, orlice/lev a hlava/lev, které spadají právě do tohoto období (nejnověji: *Hána 2005*; *Cihlár 2013*).

Tab. 1. Přehled mincovních závaží a etalonů vrcholného a pozdního středověku známých z literatury.

mincovní závaží / etalon	kov	váha (g)	průměr (mm)	období
<i>Böhm 1976</i> , 16-17	AE	2,83	21,8	cca 1376–1384
Jevíčko	AR	7,13	cca 37,4	50.–60. léta 15. stol.
<i>Hásková 1991</i> , č. 382	AR	5,013	30,3	50.–60. léta 15. stol.
<i>Smolík 1971</i> , 28, tab. II:23	AR	13,11	40	1469–1471
<i>Castelin 1953</i> , 256				
<i>Luschin 1904</i> , 20	AR	–	–	asi 1480–1481
<i>Smolík 1971</i> , 45, tab. III:43	AR	7,47	–	asi 1500–1516

3 Osobní prohlídka etalonu existenci perlovce nepotvrdila (avšak ani nevyvrátila). Ze stavu ražby nelze bezpečně posoudit, zda se jedná o hladký kruh nebo o korozi poškozený a tím nezatelný perlovec. U tohoto typu lva lze však s velkou jistotou předpokládat hladký kruh. Za umožnění osobní prohlídky tohoto exempláře autoři děkují PhDr. Lubošovi Polanskému z numismatického oddělení Národního muzea.

4 Podle na internetu volně dostupné přepracované verze Hánovy typologie (*2004*) doplněné Pavlem Gregorem odpovídá typu V/4. Online: http://www.cnspg.cz/public_files/peniz_se_lvem.ppt (30. 8. 2015).

5 Materiálové zkoušky provedeny nebyly.

6 Otázkou je, zda spodní část hlavy lva netvoří první řada malých měsíčků, které s ní splývají a vytvářejí tak dojem „velké“ hlavy, což na fotografii přiložené v článku není zřetelně vidět. Vzhledem k analogii na hrubých i drobných mincích tohoto období lze tři řady měsíčků (3+4+4) předpokládat.

Další analogii k prezentovanému mincovnímu etalonu můžeme nalézt u A. Luschina (1926, 20), který popsal předmět shodného tvaru jako J. Smolík (1971), K. Castelin (1953) a J. Hásková (1991), neuveld ovšem žádné údaje k metrologii ani materiálovému složení, podle zabarvení na publikované fotografii se však může jednat rovněž o stříbrnou slitinu. Na čtvercové ploše uprostřed etalonu jsou vyraženy tři štíty v perlovci: v horní řadě mezi písmeny F a R štít s dvojhlavým orlem, ve spodní řadě rakouský štít s břevny a štyrským lvem, mezi nimi litera I. Na základě nápisu FRI ho Luschin přiřadil do období vlády císaře Fridricha III., kolem roku 1480.⁷ Na rozdíl od předchozích autorů se podrobněji vyjádřil i k účelu tohoto artefaktu, který měl mít trojí funkci: jako mincovní závaží pro přezkoušení zákonem předepsané průměrné hmotnosti určitého počtu mincí, vyražený obraz sloužil jako vzorová mince, pro niž byl určen a zároveň s ním bylo možné porovnat jakost drahého kovu v minci při zkoušce črtem.

Analýza složení kovu

Nalezený mincovní etalon byl v Archeologickém ústavu v Praze podroben orientační RFA na přístroji NITON XL3t980GOLDD firmy Thermo SCIENTIFIC.⁸ Byla provedena celkem tři měření: dvě na nedočištěné lící straně a jedno na očištěné rubní straně. Na aversu vykazují výsledné hodnoty měření vysoký podíl Fe kvůli kontaminaci povrchu etalonu korozními produkty během dlouhodobého uložení v ornici, směrodatné jsou proto zejména hodnoty naměřené na očištěném reversu. Zde analýza prokázala majoritní přítomnost stříbra a mědi (Ag 47,37%; Cu 43,95 %), ostatní naměřené minority (především Pb 2,98 %; Sb 2,71 %, zbývající 3 % zahrnují prvky As, Bi, Fe, Cr, Ti a Si) jsou pro slitiny z dané doby typické a z jejich přítomnosti nelze bez dalších podrobnějších analýz vyvozovat žádné další seriózní závěry. Ačkoliv je nutné s výsledky RFA nakládat s určitou obezřetností,⁹ je pro účely této práce rozhodující zjištění, že byl nalezený předmět vyroben ze slitiny mědi a stříbra, a tudíž mohl sloužit současně jako mincovní závaží i etalon.

Při bádání v oblasti dochovaných mincovních etalonů a závaží se nutně ocitáme před otázkou zhodnocení zjištěných informací o jejich váze a ryzosti a porovnání těchto údajů s metrologií mincí, pro něž byly určeny. V posledních několika letech byly zpochybněny výsledky starších metalografických rozborů mincí, se kterými běžně pracovali numismatici ve 20. století, a na které se mnozí odvolávají dodnes. V současné době již víme, jak je problematická objektivní interpretace hodnot naměřených nedestruktivními metodami, kdy jsou tyto výsledky zkresleny například korozními produkty, nevhodně zvoleným způsobem čištění předmětu, vykorodováním mědi z mincí, uložených v agresivním prostředí, nebo i špatně zvolenou metodou metalografické analýzy (především: Richtera – Zmrzlý 2013).¹⁰ Jaký vliv na výsledný obsah stříbra v minci může mít právě vykorodování mědi, ukazuje například rozbor pražského groše Václava IV. z nálezu u hradu Kostomlaty (Černohorský – Richtera – Zmrzlý 2013). Srovnávat tudíž v dnešní době ryzost mincovních etalonů s mincemi, pro něž byly určeny, je bez znalosti skutečných původních hodnot poměru stříbra a mědi v mincích i v samotných etalonech problematické a vyžadovalo by proto samostatné bádání a především provedení mnoha nových měření moderními přístroji (nejlépe destruktivními metodami), což není úkolem tohoto článku. Stejně tak neznáme ani původní hmotnost mincovních etalonů, mnohdy z velké části olámaných nebo jinak poškozených, abychom jimi mohly porovnávat původní průměrnou váhu mincí, u nichž byl střížek připravován metodou *al marco* a měl tudíž značně kolísavou hmotnost. Tohoto úkolu se budou muset v budoucnu zhostit další badatelé.

Závěr

Nejméně od první třetiny 11. století se v našem prostředí používala mincovní závaží s vyobrazeným motivem, který představoval konkrétní typ mincí, k jejichž převažování sloužilo. Přítomnost mincovního obrazu byla pro tato závaží/etalony charakteristická během celého středověku (Saltzer 1994, 94), jak ostatně dokládají i analogie popsané výše. Z nich můžeme dále vyvodit, že nejméně od druhé poloviny

7 Etalon byl patrně určen pro feniky typu *CNA I*, č. Fa28 a Fa29, ražené podle mincovního řádu z roku 1481, na nichž se rovněž nacházejí tyto tři habsburské štíty.

8 Za měření vděčíme Mgr. J. Maříkovi, Ph.D.

9 K problematice vyhodnocení RFA viz Richtera – Zmrzlý 2013.

10 Zde i další literatura k tématu.

15. století až po první desetiletí 16. století byly nejen v českém, ale i v rakouském prostředí používány mincovní etalony jednotného tvaru. V pozdější době se vytrácí plochá kruhová část a závaží si zachovávají pouze tvar čtyřhranné destičky. Tato novověká závaží byla následně ukládána v sadách do dřevěných kazet (např. Ryant 1999; 2010).

Prezentovaný nálezc mincovního etalonu z Jevíčka-Předměstí svým provedením plně koresponduje s dalšími analogickými již dříve publikovanými etalony a vyraženým obrazem českého lva v hladkém kruhu velmi dobře zapadá do 50. a 60. let 15. století, kdy byly raženy peníze s tímto motivem na střížku zhotoveném pomocí průbojníku. Do tohoto období řadíme několik typů kruhových peněz se lvem, jejichž chronologie a tím i úžejí specifikované časové určení jsou, vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o němé mince, problematické. Ačkoliv se o typologické a chronologické zařazení těchto peněz v minulosti pokusilo několik autorů (např. Smolík 1971; Castelin 1953; Radoměřský 1976), nejnovější ikonografické rozborů ukazují (Hána 2004),¹¹ že bude patrně nutné některé starší závěry přehodnotit.¹²

Pokud shrneme všechny poznatky, plnil popisovaný předmět v případě, že byl zhotoven ze slitiny stříbra a mědi, funkci úředního mincovního etalonu, jímž bylo možné převážit určený počet mincí s odpovídajícím motivem, vyobrazeným v jeho ploše, a s nímž bylo možné pomocí zkoušky črtem porovnat obsah stříbra u kontrolovaných mincí. U etalonu vyrobeného z obecného kovu (mědi, olova atd.) poslední funkce ztratila na významu, je možné se proto domnívat, že byl určený pouze pro převažování mincí. Růžky vystupující z kruhového střížku etalonu sloužily patrně k opatrnému uchopení předmětu tak, aby nemohlo dojít ke znečištění nebo narušení jeho povrchu špínou a potem, což by vedlo ke změně zbarvení a ovlivňovalo tak přesnost porovnávání ryzosti měřených mincí při zkoušce črtem.¹³

Literatura

- Böhm, V. 1976: Neznámá česká ražba z poslední čtvrtiny 14. století. Numismatické listy 31, 16–17.
- Cach, F. 1970: Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.
- Castelin, K. 1953: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské (1300–1471). Praha.
- 1973: Grossus Pragensis. Der Prager Groschen und seine Teilstücke 1300–1547. Braunschweig.
- Cihlář, J. 2013: Anonymní dvoustranný halěř se lvem a orlicí – dosud nepublikované exempláře a nálezy. Folia numismatica 27. Supplementum ad Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales 98, 99–106.
- CNA I: Koch, B. 1994: Corpus Nummorum Austriacorum Band I. Mittelalter. Wien.
- Černohorský, O. – Richtera, L. – Zmrzlý, M. 2013: Nová nepublikovaná varianta atypického pražského groše Václava IV. Numismatické listy 68, 129–133.
- Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.
- Gregor, P. Peníz se lvem. Stručný návod na přiřazení k existujícím variantám [online; cit. 30. 9. 2015]. Dostupné z http://www.cnspg.cz/public_files/peniz_se_lvem.ppt.
- Hána, J. 2004: Západo- a jihočeská mincovní privilegia druhé poloviny 15. století. (K problémům identifikace mincovní produkce). Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 17, 222–235.
- 2005: Halěře „Rotlevovy“ a „Kaplířovy“. Příspěvek k chronologii české drobné mince z let 1346–1384. Numismatický sborník 20, 109–126.
- Hásková, J. 1991: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze – Chaurova sbírka. Pražské groše (1300–1526). Praha.
- Luschin, A. 1926: Allgemeine Münzkunde und Geldgeschichte des Mittelalters und der neueren Zeit. München – Berlin.
- Radoměřský, P. 1976: Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. Praha.

11 Srovnej internetový odkaz v poznámce 4. Aktuální pohled na tuto problematiku přednesl P. Gregor ve svém příspěvku *Kruhový peníz se lvem. Stručný návod na určování i částečně nedoražených, či otřelých mincí*. Přednáška na mezinárodní numismatické konferenci *Nálezy mincí jako pramen historického poznání II* (pořadatelé město Hlohovec a Vlastivedné muzeum v Hlohovci). Hlohovec, 15. říjen 2015.

12 Za předpokladu, že nová revize chronologie obtoží v porovnání s písemnými prameny a známými nálezy.

13 Tento článek vznikl s pomocí a přispěním kolegů Pavla Gregora, RNDr. Lukáše Richtery, PhD. a Ing. Jiřího Hány, PhD. (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše) a Ing. Tomáše Jeřábka (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Praha), jimž bychom tímto rádi poděkovali.

- Richtera, L. – Zmrzlý, M. 2013:* Identifikace způsobů pokovení mincovních falz a možnosti jejich citlivého ošetření. In: Selucká, A. (ed.): *Ochrana mincí a medailí v muzejních sbírkách*. Brno, 7–58.
- Ryant, J. 1999:* Neznámá sada mincovních závaží pražské mincovny z období Marie Terezie. *Numismatické listy* 54, 65–70.
- 2010: Specifické sady mincovních závaží z období vlády Marie Terezie. *Numismatické listy* 65, 18–39.
- Saltzer, S. 1994:* Mincovní váhy a mincovní závaží. *Sběratelské zprávy* 73, 92–95.
- Sejbal, J. 1997:* *Základy peněžního vývoje*. Brno.
- Smolík, J. 1971:* Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha (doplňili Castelin, K. – Pánek, I.).
- Štaňa, Č. 1999:* Dva unikátní raně středověké nálezy z Přerova na Moravě (kožený svršek boty a olověné mincovní závaží). *Archeologické rozhledy* 51, 760–773.
- Voigt, M. A. 1772:* *Beschreibung der bisher bekannten Böhmischen Münzen nach chronologischer Ordnung*. Zweyter Band. Prag.

Summary

Ondřej Černohorský – Josef Uhlíř – David Vích, – Monetary standard (etalon) found in Jevíčko (Svitavy district).

On October 15, 2014, a fragment of a monetary standard (etalon) was found near Jevíčko (Svitavy district). In the surroundings of the finding spot, only isolated medieval (besides modern) artefacts were discovered there as it is in the case of the larger surroundings of Jevíčko. They mostly represent objects buried in secondary positions which came there via transfers of waste from towns in the High Middle Ages. The etalon is a good example of medieval artefacts from Jevíčko.

The presented object by its fabric fully corresponds with other analogical previously published etalons with image of the Bohemian lion in plain circle which are dating back to the 1450s and 1460s. At that time, the coins with this image were struck on flans made by punch. Several types of these round coins with lion image are classified for this period. But their more precise chronology – because of absence of legends – is quite problematic. Although several authors offered various typological and chronological classifications of these coins in the past (the most cited are the following: *Smolík 1971; Castelin 1953; Radoměřský 1976*), the recent iconographical analysis shows (*Hána 2004*) that some older conclusions need to be revised evidently.

The coin weights have been used in the Bohemian milieu at least since the first third of the 11th century. They had images corresponding with a particular type of coins, and they served for weighing. Appearance of coin images was characteristic for these weights/ etalons during the whole Middle Ages (*Saltzer 1994, 94*), as it is clear from analogies mentioned above. It is also possible to deduce that the coin etalons of the same shape were used not only in the Bohemian, but also in the Austrian, milieu at least since the second half of the 15th century up to the 1510s. Later on, their flat round part started to disappear, and the weights became four-sided tablets only. Such modern weights were stored in sets in wooden boxes (see *Ryant 1999; 2010*).

Made of an alloy of silver and copper, the mentioned object used to serve as an official monetary standard (etalon) for weighing certain number of coins corresponding by their images with the punchmark on the etalon. It was also possible to compare content of silver of the controlled coins and the standard via testing on touchstone. In the case of etalons made of other alloys (containing copper, lead, etc.), the testing on touchstone lost its sense, so it is possible to presume that such objects served for weighing coins only.

English summary by V. Novák

NÁLEZ GROŠE HRABSTVÍ LIPPE-DETMOLD U HORNÍCH SLOVĚNIC (OKR. ČESKÉ BUDĚJOVICE)

Jan JOHN – Monika KONRÁDOVÁ

Abstract – A grossus struck in the Lippe-Detmold County and found near Horní Slověnice (Budweis district).

In 2015, one-off metal detecting prospection was organized near Lomnice with aim to localize the battlefield of Lomnice (1618). Location of the battle was not identified, but a single grossus struck under Simon VII, the Count of Lippe-Detmold, was discovered there, and it is very likely connected with the battle.

 South Bohemia, Lippe-Detmold County, grossus, Battle of Lomnice

Přestože bitva u Lomnice nad Lužnicí z 9. listopadu roku 1618 patří mezi významná střetnutí počáteční fáze třicetileté války, přesnější lokalizace této události zatím není podepřena archeologickými nálezy.¹ Během tohoto konfliktu došlo ke střetnutí stavovské armády vedené Matyášem Thurnem, která pronásledovala od Veselí nad Lužnicí císařské vojsko pod vedením Karla Bonaventury Buquoye stahující se k Českým Budějovicím. Podle dobových pramenů se první srážka odehrála kolem poledne v oblasti hráze mezi rybníky, zřejmě mezi Dvořištěm a Kocliřovem, při níž stavovští ostřelovali císařský zadní voj ze třech děl, až se jim podařilo zapálit baštu, kterou císařští využívali jako opevnění (*Tiefrunk 1866*, 439–440). Buquoyovu sboru se podařilo odrazit první útok stavovských, avšak poté se musel kvůli velkým ztrátám stáhnout k hlavnímu voji položenému jižně od Dunajovic. Stavovské vojsko pronásledovalo zadní voj císařských a bitva v okolí Dunajovické hory se protáhla až do večera, kdy Buquoyův sbor ustoupil k Lišovu a poté k Českým Budějovicím (*Thille – Český 1875*, 65–68). Císařští během srážky ztratili kolem 1500 mužů, z čehož přes 400 zahynulo a bylo patrně pohřbeno někde v okolí Dunajovic, zbytek byl raněný, zajatý či rozprášený. Stavovské ztráty údajně dosahovaly pouhých 200 mužů, což není příliš pravděpodobné (*Volf 1960*, 91).

Jednalo se tedy o poměrně intenzivní vojenské střetnutí, které by se mělo odrazit v archeologických nálezech. V rámci pokusů o prostorové vymezení bitvy proběhla dne 31. 10. 2015 detektorová prospekce předpokládaného místa střetu či průtahu vojsk - nevýrazného návrší cca 1 km východně od Horních Slověnic. Během této akce byla nalezena níže popsána mince, a to na místě souřadnice JTSK: -1159859/-739276.

LIPPE-DETMOLD, hrabství, **Simon VII.** (1613–1627)

mincovna: *Blomberg*, mincmistr Caspar Khol (1610–1618)

AR groš (1/24 tolaru) 1614 (s titulem Matyáše II.)

Av.: erb hrabství s turnajskou korunovanou přilbou, .SIM.C.E [...] D.I.L

Rv.: říšské jablko obsahující Z4, křížem dělený letopočet, MAT.I.RO [...] značka mincmistra (lev obrácený doleva, háky na cány nejsou patrné)

Lit.: *Grote – Hölzermann 1867*, 269, č. 108 var.; *Saurma-Jeltsch 1892*, 78, č. 3144 var.

0,89 g; 20,1 mm; část mince odlomena

¹ Vznik tohoto článku byl podpořen Grantovou agenturou Jihočeské univerzity (projekt č. 145/2016H – Rozvoj doktorských studijních programů na FF JU – teoretické, metodické a ediční aspekty programů Historické vědy a Archeologie).

Na základě absence nálezů jakýchkoliv militarií, zejména projektilů, můžeme konstatovat, že bitva u Lomnice proběhla mimo zkoumanou oblast. Výše popsaná ztrátová mince však pravděpodobně s událostí souvisí, jak naznačuje její původ i vnošení. Můžeme uvažovat např. o souvislosti s přesuny či tábořením vojska, neboť drobné mince německých států byly v období třicetileté války ve vojenských kruzích rozšířeným platidlem.

Starší vyhodnocení hromadných nálezů datovaných do 16. a 17. století ukázalo, že mince z Lippe-Detmoldu se u nás začaly vyskytovat až v souborech tezaurovaných po roce 1618 (*Kostlán 1986*, 207–212). Konkrétně v prostoru jižních Čech byly registrovány např. v depotu z Radešova u Volyně, ukrytém kolem roku 1619, který obsahoval mj. 18 grošů Šimona VI. a VII. z let 1610–1618 (*Ječný 1933*, 102; *Nálezy III/1*, 56–57, č. 3178).

Literatura

Grote, H. – Hölzermann, L. 1867: Lippische Geld- und Münzgeschichte. Leipzig.

Ječný J. 1933: Nález mincí v Radešově. Numismatický časopis československý 9, 98–105.

Kostlán, A. 1986: Nálezy mincí českého prostředí z období třicetileté války jako historický pramen. Příspěvek k aplikaci matematických metod při rozboru historických hromadných pramenů pozdního feudalismu. Numismatický sborník 17, 191–236.

Nálezy III/1: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového. In: E. Nohejlová-Prátová (ed.), Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III/1. Praha, 7–230.

Saurma-Jeltsch, H. v. 1892: Die Saurmasche Münzsammlung deutscher, schweizerischer und polnischer Gepräge von etwa dem Beginn der Groschenzeit bis zur Kipperperiode. Berlin.

Thille, J. – Čenský, F. 1875: Česká válka od r. 1618 do roku 1622, historicko-vojenská studie. Matice lidu 9/3, běžné č. 51.

Tieftrunk, K. (ed.) 1866: Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623, II. díl 1617 a 1618. Praha.

Volf, M. 1960: Jihočeské bojiště v prvních měsících českého povstání roku 1618. Jihočeský sborník historický 29, 18–22, 29, 82–92.

Summary

Jan John – Monika Konrádová, A grossus struck in the Lippe-Detmold County and found near Horní Slověnice (Budweis district).

The Battle of Lomnice nad Lužnicí (November 9, 1618) belongs to the most important confrontations of the imperial and estates armies at the beginning of the Thirty Years' War. Although it was a relatively intensive conflict, the precise location of the battlefield has not been identified yet. In 2015, metal detecting prospection was organized some one kilometer to the east from Horní Slověnice, and a single grossus struck under Simon VII, the Count of Lippe-Detmold, dating to 1614 was discovered there. The coin very likely does not come from the battlefield itself – as documented by total absence of bullets in the finding place – but it was very likely lost in connection with redeployment or camping of the mentioned troops. The connection of the coin with the battle is justified by its origin and its dating. Small change of the German states was used during the Thirty Years' War in the military circles as a frequent means of payment, the coins came via troops redeployment also to the southern part of Bohemia in larger extent.

English summary by V. Novák

NÁLEZ OSMANSKÉ STŘÍBRNÉ MINCE SULTÁNA BÁJAZÍDA II. A STŘÍBRNÉ BENÁTSKÉ RAŽBY DRUHÉ POLOVINY 16. STOLETÍ Z BĚLÉ POD BEZDĚZEM (OKR. MLADÁ BOLESLAV)

Vlastimil NOVÁK – Kamil SMÍŠEK

Abstract – A silver coin struck under the Ottoman Sultan Bayazid II and a silver Venetian coin of the second half of the 16th century found in Bělá pod Bezdězem (Mladá Boleslav district).

In 2014–2015, during surface examination using metal detectors, an akçe struck under the Ottoman Sultan Bayazid II (AH 886–918 / AD 1481–1512) was found in the field located in Bělá pod Bezdězem (Mladá Boleslav district) together with a Venetian anonymous and undated 4-gazetta struck after AD 1570.

 Silver coins, Ottomans, Bayazid II, Venetia, Bělá pod Bezdězem

Při povrchovém profesionálním průzkumu s detektorem kovů (Minelab CTX 3030) byla 20. ledna 2015 v Bělé pod Bezdězem nalezena stříbrná akçe osmanského sultána Bájazída II. (AH 886–918 / AD 1481–1512).¹ Místo nálezu se nachází na poli ve výhledu na hrad Bezděz (GPS – N50°30'12.180", E14°47'0.720"). Mince byla nalezena na povrchu v mokré půdě.

OSMANŠTÍ SULTÁNI, Bájazíd II. (AH 886–918 / AD 1481–1512)

mincovna: *Nowár*, AR akçe, ročník mimo střížek [AH 886 / AD 1481]

Av.: v prostém mezikruží s perlovcem čtyřřádkový, horizontálou dělený, arabský nápis - *sulṭān / bāja-zīd / bin chān / [muḥammad]* (sultán / Bájazíd / syn chána / [Muḥammada])

Rv.: v prostém mezikruží s perlovcem třířádkový, horizontálou dělený, arabský nápis - *'azza naṣruhu ḡurība / nūwār / sanat ...* (necht' je zajištěno jeho vítězství raženo/ v Nowáru roku ...)

Lit.: *Lane-Poole* 1883, 64, č. 151–152; *Ghalib* 1890, 67, č. 147; *Østrup* 1938, neuvádí; *Pere* 1968, 100, č. 105; *Schaendlinger* 1973, 94; *Artuk – Artuk* 1974, 492, č. 1484; *Sultan* 1977, 95, č. 978–986; *Mitchiner* 1977, 206, č. 1248; *Album 2011*, 142, č. 1312; *Srečkovič* 2000, 112, č. 26–30.

0,74 g; 10,1/10,3 mm; 5 h; excentrická ražba, vylomený okraj

Na stejném poli asi 100 až 200 m od nálezu osmanské mince směrem k hradu Bezděz (GPS není k dispozici) se našla 24. prosince 2014 stříbrná benátská mince z druhé poloviny 16. století.

BENÁTKY, republika

Anonymní stříbrná 4gazetta bez letopočtu (ražba dle zákona z 10. dubna 1570)

Av: v perličkovém kruhu okřídlený benátský lev se svatozářím doleva, v perličkovém kruhu DEO OPT MAX ET REIP, dolní úseč VENET

¹ Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2015/39 a 2016/32, 00023272; 2015/26, 00023272).

Rv: v perličkovém kruhu sedící Spravedlnost s mečem v pravé a vahami v levé ruce, v perličkovém kruhu +OMNI DO Q SVVM EST, v dolní úseči šesticípá kytička a číslice IIII
Lit: *Papadopoli 1906*, 78, č. 252, tav. XXVI: 8 var.
1,90 g; 25,1/ 24,4 mm; 6 h

Výše zmíněná mince osmanská byla ražena v mincovně *Nowár* (Balkán, 42°26'N, 21°26'E) s leto-počtem nástupního roku vlády (AH 886 / AD 1481). Ročník je sice mimo střížek, ale tehdejší osmanská mincovní praxe uvádět na mincích pouze intronizační letopočty dává oprávnění takové vročení očekávat.² Mincovna byla aktivní mezi lety AH 843/ AD 1439 a AH 1049/ AD 1640.

Na českém teritoriu jsou nálezy středověkých stříbrných osmanských mincí poměrně řídké a ražby jsou většinou součástí hromadných depotů (Praha, Poběžovice) nebo jde o ojedinělé nálezy (Praha–Suchdol) - všechny s dobou ukrytí v průběhu třicetileté války a ve druhé polovině 17. století (*Nálezy III/1; Novák 2006; Štěpková 1963; 1964*). Nález stříbrné osmanské mince z Českého Krumlova (Salím I., nástupní rok 1512) pak lze spojovat s náhodnou ztrátou v souvislosti s luxusním prostředím, který by mohl teoreticky souviset např. s obdobím přelomu 16. a 17. století – válka Rudolfa II. s Turky či pobyt Petra Voka z Rožmberka na habsbursko-tureckém pomezí v roce 1594 (*Militký – Novák 2010*).

Na rozdíl od střední a jižní Moravy, která byla v 16. a 17. století v přímém kontaktu s tureckým živlem, Čechy a Slezsko přicházely do styku s osmanskými mincemi tohoto období sekundárně. Speciálně drobné mince akče (do 1 g), které byly v osmanském prostředí nejběžnější mincí (např. k vyplácení žoldu) se v rámci lokálního středoevropského oběživa dostávaly do neosmanského prostředí náhodně a vzácně. Vcelku zřejmě pak vzhledem ke svým ikonografickým a váhovým charakteristikám nemohly být součástí lokálního oběžného systému.

Benátské ražby se obecně na území České republiky vyskytují především jako marginální součást pokladů mincí uložených v průběhu druhé poloviny 16. a první poloviny 17. století. Před i po tomto intervalu se vyskytují jen ojediněle (srov. *Nálezy III/1*). Nemalá část těchto pokladů však obsahuje, kromě ražeb zlatých, také mince stříbrné. Obvykle se jednalo (jsou-li ovšem benátské mince blíže určeny) o velké a střední nominály včetně inkriminovaných 4gazett (např. *Nohejlová 1932; Nohejlová – Plánička 1932; Nohejlová 1941; Mikš 1950; Nohejlová–Prátová 1951; Pošvár 1953*, č. 82 a 100). Jeden exemplář benátské anonymní 4gazetty obsahoval také v roce 2012 odkrytý velký poklad z Pohorí (okr. Praha–západ), uložený po roce 1618.³

Při interpretaci nálezů orientálních mincí z území střední Evropy je vždy nutné zachovávat jistou obezřetnost k jejich dobové autenticitě. To platí zvláště pro středověké stříbrné osmanské mince z českého území, které jsou na rozdíl od mincí zlatých a novověkých stříbrných, zatím velmi vzácné. V tomto konkrétním případě z Bělé pod Bezdězem se mince do Čech nepochybně dostala v rámci vojenských kontaktů habsburských zemí s tureckým prostředím, leč jako *curiosum* a nikoli jako součást oběživa. V souvislosti s nálezem zmíněné benátské ražby na stejném poli můžeme uvažovat v případě obou mincí spíše o náhodné ztrátě v důsledku polních prací (vývoz mrvy), než o nějakém rozptýleném hromadném depotu.

Literatura

Album, S. 2011: Checklist of Islamic Coins. Santa Rosa (Calif.).

Artuk, I. – Artuk, C. 1974: Istanbul arkeoloji müzeleri teşhirdeki islami sikkeler katalogu. II. Istanbul.

Frolík, J. – Novák, V. 2007: Nález turecké zlaté mince v Praze na Hradčanech. Numismatický sborník 22, 260–266.

Ghalib, I. 1890: Numismatique ottomane. Constantinople.

Lane-Poole, S. 1883: Catalogue of Oriental Coins in the British Museum. Vol. VIII. The Coins of the Turks in the British Museum. London.

Mikš, O. 1950: Nález v Drevníkách u Dobříše. Numismatický časopis československý 19, 230–232.

Militký, J. – Novák, V. 2010: Nález osmanské stříbrné mince Salíma I. z Českého Krumlova. Numismatický sborník 25, 170–172.

2 Bájazid byl prvním osmanským panovníkem, který začal označovat zlaté i stříbrné ražby jednotným nástupním rokem vlády – tato praxe se udržela až do 20. století.

3 Nepublikované zjištění Kamila Smiška.

- Mitchiner, M. 1977: Oriental Coins and their Values. The World of Islam. London.*
- Nohejlová, E. 1932: Nález u Chlumu. Numismatický časopis československý 8, 127–130.*
- 1941: Nález na Svatoboru u Sušice. Numismatický časopis československý 16–17, 93–95.
- Nohejlová, E. – Plánička, F. 1932: Nález v Lhovicích u Švihova. Numismatický časopis československý 8, 115–117.*
- Nohejlová-Prátová, E. 1951: Nález v Suchodole u Dobříše. Numismatický časopis československý 20, 96–97.*
- Nález III/1: Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nález mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III. Praha, 7–214.*
- Novák, V. 2006: Struktura nálezů tureckých mincí v Českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu. Numismatický sborník 21, 181–189.*
- Østrup, J. 1938: Catalogue des monnaies arabes et turques du Cabinet royal des médailles du Musée national de Copenhague. Copenhague.*
- Papadopoli, N. 1906: Le monete anonime di Venezia dal 1472 al 1605. Milano.*
- Pošvář, J. 1953: Moravské nálezy mincí v 18. a 19. století. Numismatický sborník 1, 82–108.*
- Pere, N. 1968: Coins of the Ottoman Empire. Istanbul.*
- Schaendlinger, A. C. 1973: Osmanische Numismatik. Braunschweig.*
- Sultan, J. 1977: Coins of the Ottoman Empire and the Turkish Republic. Thousand Oaks (Calif.)*
- Srecković, S. 2000: Akches (Volume Two). Mehmet II Fatih - Selim I Yavuz 848–926 AH. Belgrade.*
- Štěpková J. 1963: Coins of the Osmanli Sultans in the Coin-Hoards found on Czechoslovak Territory. Annals of the Náprstek Museum 2, 141–192.*
- 1964: The Structure of the Finds of the Islamic Silver Coins in the Territory of Czechoslovakia. Annals of the Náprstek Museum 3, 113–128.

Summary

Vlastimil Novák – Kamil Smíšek, A silver coin struck under the Ottoman Sultan Bayazid II and a silver Venetian coin of the second half of the 16th century found in Bělá pod Bezdězem (Mladá Boleslav district).

In 2014–2015, during surface examination using metal detectors, an *akçe* struck under the Ottoman Sultan Bayazid II (AH 886–918 / AD 1481–1512) was found in the field located in Bělá pod Bezdězem (Mladá Boleslav district) together with a Venetian anonymous and undated 4-gazetta struck after AD 1570. The Ottoman coin was produced in the Nowar mint in the intronization year (AH 886 / AD 1481). Because of characteristics of the Bohemian finds of the Ottoman silver coins (two group finds and one single find buried during the Thirty Years' War and later), one medieval silver Ottoman coin found in the luxurious milieu (Český Krumlov) and because of the iconographic and weight characteristics of the *akçes*, both coins from Bělá pod Bezdězem must be regarded as an accidental loss, possibly caused by the later agricultural activities.

English summary by V. Novák

NÁLEZ JEDNÉ OSMANSKÉ A TŘÍ ČÍNSKÝCH MINCÍ Z JAROMĚŘE (OKR. NÁCHOD)

Vlastimil NOVÁK

Abstract – Find of one Ottoman and three Chinese coins from Jaroměř (Náchod district).

In 2014, four following coins were found via metal detecting activities at the bottom of the pond in Jaroměř (Náchod district): one copper manghir struck under the Ottoman Sultan Mehmed IV (1648–1687) in the Libyan mint of Tarābulus Gharb and one complete and two broken bronze cast Chinese coins produced under Gaozong (1736–1795) in the mint controlled by the ministry of finance.

 Coins, Ottomans, Mehmed IV, China, Gaozong, Jaroměř

Při povrchové prospekci detektorem kovů byly v roce 2014 na dně rybníka v severní části Jaroměře (okr. Náchod) nalezeny následující čtyři mince: měděný mánghir osmanského sultána Mehmeda IV. (1648–1687) ražený v libyjské mincovně Tarābulus Gharb a jedna kompletní a dvě zlomené lité bronzové čínské mince panovníka Kao-cung (1736–1795) vydané ministerstvem financí.¹ Rybník je situován na levém břehu Labe, asi 300 m východně od jeho toku a zhruba stejně daleko západně od silnice E67 (Náchodská ul.) z Jaroměře ve směru na Čáslavky. Mince se nacházely jednotlivě v povrchové vrstvě jižní části vypuštěného rybníka pod svahem klesajícím od společného křesťanského a židovského hřbitova, založeného ve 2. polovině 19. století (GPS - 50°36'53.267"N, 15°92'99.239"E). Samotný rybník byl v místě doložen přibližně do roku 1800 a poté byl kolem roku 1950 opět obnoven. V blízkosti místa nálezu se nacházela kasárna (Náchodská kasárna, asi 1000 m jižně od lokality) a ve vlastním místě nálezu byla zřejmě střelnice, neboť zde bylo nalezeno několik desítek projektilů – hlavně do předovek – což ukazuje na užívání místa pro cvičné účely hlavně v první polovině 19. století. Blíže neurčené množství zde nalezených dalších mincí s datací v rozmezí od roku 1750 do 30. let 20. století pak prodlužuje dataci cvičebního užívání plochy do první třetiny 20. století. Není bez zajímavosti, že blízká pevnost Josefov sloužila za první světové války jako zajatecký tábor pro téměř padesát tisíc vojáků (Rusové, Ukrajinci, Srbové, Italové) a cvičiště branců.

OSMANŠTÍ SULTÁNI, Mehmed IV. (AH 1058–1099/ AD 1648–1687)

mincovna: *Tarābulus Gharb* (Tripolis, Libye), AE mánghir, ročník mimo zachovalou legendu (dle typu AD 1668–1679).

Av.: v prostém a tečkovaném kruhu třířádkový arabský nápis - *sulṭān muḥammad chān (bin) ibrahīm – „sultán Mehmed (syn) Ibráhíma chána“*

Rv.: v prostém a tečkovaném kruhu pětiřádkový arabský nápis - *ḍuriba fī tarābulus gharb sanat ... – „raženo v Tarābulus Gharb roku ...“*.

Lit.: *Kabaklarlı 1998*, 478–480, č. 19-Trbg-01-13.

1. 3,027 g; 17,5/13,8 mm; 8 h; nepravidelný střížek, legendy částečně setřeny.

ČÍNA, dynastie **Čching**, panovník s „chrámovým jménem“ **Kao-cung** (Gaozong, 1736–1795), Čchien-lung (Qianlong) – název éry nien-chao (nianhao).

mincovna: *Čuan* (ministerstvo financí), AE cash (nominál), bez datace

Av.: v prostém širším kruhu, okolo čtvercového otvoru 4 čínské znaky - *čchien-lung-tchung-pao*

Rv.: v prostém širším kruhu, okolo čtvercového otvoru 2 mandžuské znaky - *bú* (vlevo), *čuan* (vpravo)

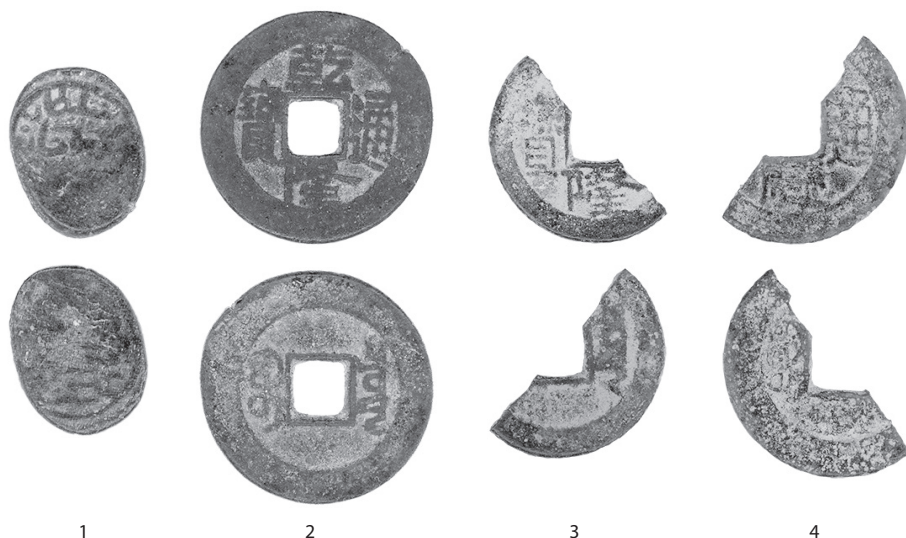
Lit.: *Krause – Mishler 1997*, 152, č. 387.1; *Mitchiner 1979*, 492, č. 3792–3794.

2. 3,791 g; 23,6/23,5 mm; 0 h.

3. 1,776 g; největší průměr 21,4 mm; 0 h (zlomek, přibližně 50 % mince).

4. 1,800 g; největší průměr 23,5 mm; 0 h (zlomek, přibližně 50 % mince, mincovna mimo zachovanou část).

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2016/32, 00023272).

Obr. 1. Jaroměř, osmanská a čínské mince (čísla odpovídají katalogu, zvětšeno).

Do roku 1996 byly na českém a moravském území registrovány pouze dva izolované nálezy osmanských měděných mincí – Bystřice pod Hostýnem (1 AE mince, údajně ze 17. stol., *tpq* hromadného nálezu po r. 1777; *Novák 2006*, 183) a Budče (1 AE mince, 1853, *tpq* hromadného nálezu po r. 1920; *Novák 2006*, 183). V obou případech jde evidentně o *náhodnou izolovanou* příměs v hromadných netezauračních nálezech.

Nově publikované nálezy osmanských mincí z Čech po roce 1996 (*Novák 2011*) potvrzují teorii o teritoriálně rovnoměrně rozložených nálezech osmanského zlata v hromadných smíšených tezauračních depotech v souvislosti se třicetiletou válkou a jednotlivých neoběžných (včetně stříbrných) mincí ztracených v neosmanském prostředí (Praha: *Frolík – Novák 2007*; Votice: *Novák – Procházka 2010a*; Český Krumlov: *Militký – Novák 2010*). Novější nalezené stříbrné ražby pak odkazují na období napoleonských válek (Naklěrov: *Novák 2010*; Lysá nad Labem: *Kubík – Novák 2011*; Mladá Boleslav: *Harušták – Novák 2013*) nebo moderní rakousko-uherskou periodu s balkánskými přesahy (Újezdec: *Hrubeš – Novák 2011*). Interpretace moravské situace je dvojí: a/ oblast jižně linie Jihlava – Žďár – Kroměříž – Hodonín zřejmě byla v přímém kontaktu s tureckým živlem, a proto se zlaté osmanské mince objevují hlavně jednotlivě (Tvrdonice: *Novák 2011*; 2016); stříbro pak je podobně jako na Slovensku spojeno s tureckými aktivitami a jeho hromadný i jednotlivý výskyt zde je historicky odůvodněnější (*Ivančice: Novák 2011*) ve srovnání s Čechami a jinými částmi Moravy; b/ Morava na sever od výše zmíněné linie je náleзовě spíše charakteristická hromadnými nálezy v souvislosti se třicetiletou válkou; falzum z Vrchoslavic zřejmě představuje zvýšenou dobovou poptávku po zlatě a je s největší pravděpodobností místní (středoevropské) provenience (*Novák – Videman 2011*)

V posledních letech byly registrovány nálezy těchto osmanských mincí (nepublikováno):

Zlaté mince

Janovice u Kravař (okr. Česká Lípa) /2013/

Sulajmán I. (AH 926–974/ AD 1520–1566), AV *sultáni*, mincovna: *Sidre Qapisī*, AH 926/ AD 1520 – hromadný nálezy zlatých mincí.

Čechy /2011/

Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595), AV *sultáni*, mincovna: *Miṣr*, AH 982/ AD 1574 – jednotlivý nálezy.

Čechy /2011/

Ahmad I. (AH 1012–1026/ AD 1603–1617), AV *sultáni*, mincovna: *Miṣr*, AH 1012/ AD 1603 – jednotlivý nálezy.

Přerov /2012/

Ahmad I. (AH 1012–1026/ AD 1603–1617), AV *sultání*, mincovna: *Qustantínija*, AH 1012/ AD 1603 – jednotlivý nález.

Čechy /2012/

Murád IV. (AH 1032–1049/ AD 1623–1640), AV *sultání*, mincovna: *Miṣr*, ročník neurčen – vícegennerní soukromá sbírka.

Stříbrné mince

Bělá pod Bezdězem (okr. Mladá Boleslav) /2015/

Bájazid II. (AH 886–918 / AD 1481–1512), AR *akče*, mincovna: *Nowár*, ročník mimo střížek [AH 886 / AD 1481] – jednotlivý nález (*Novák – Smíšek 2016*).

Olomouc /2014/

Salím I. (AH 918–926/ AD 1512–1520), AR *akče*, mincovna: *Qustantínija*, AH 918/ AD 1512 – jednotlivý nález, dobové falzum (suberát)?

Střední Čechy /2013/

Sulajmán I. (AH 926–974/ AD 1520–1566), AR *akče*, mincovna neurčena, AH (9)26/ AD 1520 – jednotlivý nález.

Mikulov /2014/

Murád III. (AH 982–1003/ AD 1574–1595), AR *akče*, mincovna a ročník neurčeny – jednotlivý nález.

Znojmo /2014/

Mehmed III. (AH 1003–1012/ AD 1595–1603), AR *akče*, mincovna a ročník neurčeny – jednotlivý nález.

Střední Čechy /2013/

Mehmed IV. (AH 1058–1099/ AD 1648–1687), AR *akče*, mincovna a ročník neurčeny – jednotlivý nález.

Měděné mince

Třebíč /2011/

Sulajmán II. (AH 1099–1102/ AD 1687–1691), AE *mánghir*, mincovna: *Qustantínija*, AH 1099/ AD 1687 – jednotlivý nález, v areálu sídliště z 8.–9. století, nejspíše dobové falzum.

Mělník /2015/

Sulajmán II. (AH 1099–1102/ AD 1687–1691), AE *mánghir*, mincovna a ročník neurčeny – jednotlivý nález.

Střední Čechy /2014/

Abd al-Madžid (AH 1255–1277/ AD 1839–1861), AE 20 *para*, mincovna: *Qustantínija*, AH 1255/ r. 19 (= AH 1273 = AD 1857) – jednotlivý nález, upravený jako knoflík.

Obecně nově nalezené zlaté osmanské mince na území Čech opět souvisejí s třicetiletou válkou. V případě mincí stříbrných pak jde v Čechách spíše o náhodné ztráty, na Moravě (Mikulov a Znojmo) zase zřejmě o přímý kontakt s tureckým živlem. Zajímavý je nález z Olomouce (suberát), kde může jít o průnik autentického osmanského falza. U měděných ražeb se jedná u českých nálezů jednoznačně o sekundární import a následnou náhodnou ztrátu (Mělník, střední Čechy). Falzum měděné osmanské mince nalezené u Třebíče pak spíše ukazuje na možný impakt tureckého prostředí.

Osmanská měděná mince z Jaroměře časově jasně mají většinovou příčinu nálezů osmanských mincí v Čechách (třicetiletá válka) a evidentně souvisí s praktickým určením nálezové lokality (střelnice, cvičiště). Fakt, že za první světové války byli v Josefově věznění nepřátelští vojáci z Balkánu či Itálie a vzhledem k multietnickému charakteru rakousko-uherských posádek v době dřívější může ukazovat

na jihoevropskou provenienci tohoto osmanského afrického importu. Čínské mince nalezené v jaroměřském rybníku odkazují na zajímavou paralelu z Lysé nad Labem (Novák – Procházka 2010b), kde byly za podobných okolností (zajatecký tábor italských vojáků a námořníků za první světové války) nalezeny také dvě čínské mince – ražba panovníka Šeng-cu (1662–1722) a mince téhož panovníka jako v Jaroměři (Kao-cung 1736–1795). Dle dobových ústních svědectví z období okolo první světové války bylo obvyklé vidět čínské mince – i ve větším počtu – v upomínku zavěšeny na řetízkách kapesních hodinek zejména u námořníků, kteří se dostali do styku s východoasijským obchodem.

Literatura

- Frolík, J. – Novák, V. 2007: Nález turecké zlaté mince v Praze na Hradčanech. Numismatický sborník 22, 260–266.
- Harušťák, M. – Novák, V. 2013: Nález stříbrných osmanských mincí sultána Salíma III. z Mladé Boleslavi-Podchlumí. Numismatický sborník 27/1, 134–136.
- Hrubeš, M. – Novák, V. 2011: Nález stříbrného piastru osmanského sultána Muráda V. u obce Újezdec (okr. Svitavy). Numismatický sborník 26/2, 314–315.
- Kabaklarlı, N. 1998: Copper Coins of Ottoman Empire. 1299–1808. Istanbul.
- Krause, C. L. – Mishler, C. 1997: Standard Catalog of World Coins. The 18th Century Edition 1701–1800. Iola (WI, U.S.A.).
- Kubík, M. – Novák, V. 2011: Nález stříbrné mince osmanského sultána Salíma III. z Lysé nad Labem (okr. Nymburk). Numismatický sborník 26/1, 144–146.
- Mitchiner, M. 1977: Oriental Coins and their Values. The World of Islam. London.
- Militký, J. – Novák, V. 2010: Nález osmanské stříbrné mince Salíma I. z Českého Krumlova. Numismatický sborník 25, 170–172.
- Novák, V. 2006: Struktura nálezů tureckých mincí v Českých zemích a na Slovensku, jejich interpretace s přihlédnutím k nově publikovanému materiálu. Numismatický sborník 21, 181–189.
- 2010: Nález dvou stříbrných osmanských mincí od Naklěfova (okr. Ústí nad Labem). Numismatický sborník 25, 186–188.
- 2011: Nové nálezy tureckých mincí z území Čech, Moravy a Slovenska. In: Pecha, L. (ed.), *Orientalia Antiqua Nova*. XI. Sborník z vědeckého kolokvia, pořádaného v Plzni ve dnech 10. a 11. března 2011. Plzeň, 101–103.
- 2016: Nález osmanské zlaté mince Muráda III. z Tvrdonic (okr. Břeclav). Numismatický sborník 28/2, 287–290.
- Novák, V. – Procházka, Z. 2010a: Nález zlaté osmanské mince Muráda III. z Votic (okr. Benešov). Numismatický sborník 25, 183–185.
- 2010b: Nález dvou čínských mincí z Lysé nad Labem (okr. Nymburk). Numismatický sborník 25, 189–190.
- Novák, V. – Smíšek, K. 2016: Nález osmanské stříbrné mince sultána Bájazida II. a stříbrné benátské ražby druhé poloviny 16. století z Bělé pod Bezdězem (okr. Mladá Boleslav). Numismatický sborník 29/1, 117–119.
- Novák, V. – Videman, J. 2011: Nález zlomku osmanské stříbrné pozlacené mince od Vrchoslavic (okr. Prostějov). Numismatické listy 66, 36–40.

Summary

Vlastimil Novák, Find of one Ottoman and three Chinese coins from Jaroměř (Náchod district).

In 2014, four following coins were found via metal detecting activities at the bottom of the pond in Jaroměř (Náchod district): one copper *manghir* struck under the Ottoman Sultan Mehmed IV (1648–1687) in the Libyan mint of Tarabulus Gharb and one complete and two broken bronze cast Chinese coins produced under Gaozong (1736–1795) in the mint controlled by the ministry of finance. The Ottoman coin from Jaroměř is evidently not connected with the main reason for hoarding of the majority of these coins in the territory of Bohemia (the Thirty Years' War), but it was clearly accidentally lost there in connection with practical use of the location (shooting range, exercise area). The fact, that soldiers from the Balkans and Italy were imprisoned in the closely located Josefov fortress during the WW I, and

multi-ethnic character of the Austro-Hungarian garrison can point to the south-European provenance of this Ottoman-African import. The Chinese coins found in the Jaroměř pond represent a very interesting parallel from Lysá nad Labem (*Novák – Procházka 2010b*), where also two Chinese coins – one of them produced under the same ruler as in the case of Jaroměř (Gaozong) – were discovered under the same circumstances (the POW camp with imprisoned Italian soldiers and mariners during the WW I).

English summary by V. Novák

DEPOT MINCÍ FRANTIŠKA JOSEFA I. Z HRADCE KRÁLOVÉ

Vojtěch BRÁDLE

Abstract – Coins of Franz Joseph I found in Hradec Králové.

In connection with demolition of a five-sided fortification building no. 35 in Hradec Králové on January 20, 1930, a hoard of more than 800 coins struck under Franz Joseph I was found. Some coins were dispersed among various people, but reportedly 813 pieces came to the local museum. Recently, some 808 of them have been identified.

 Group hoard, Franz Joseph I, fortress in Hradec Králové

Vzhled dnešního Hradce Králové po většinu 19. století utvářela v první řadě zdejší vojenská pevnost. Po prokázání její praktické neúčinnosti a následných vleklých jednáních město pevnostní pozemky a objekty koupilo smlouvou podepsanou 6. dubna 1893 (*Toman 1985*, 15). Vzápětí začalo postupné bourání nepotřebných pevnostních staveb, které měly v dalších letech ustoupit rychle se rozvíjejícímu modernímu městu. Demoliční práce však pokračovaly ještě po vzniku samostatného Československa (1918). Teprve v roce 1929 tak bylo zahájeno boření někdejšího kavalíru č. 35 (k postupu demolice viz např. *Anonym 1929*, 5). Na jeho místě pak v letech 1933–1934 vyrostla nová soudní budova podle návrhu V. Rejchla (*Toman 1985*, 29), v níž v současnosti sídlí krajský soud (Československé armády 218/57).

Podobně jako v případě řady jiných pevnostních objektů došlo při demolici kavalíru k nálezům mincí. Tentokrát se ovšem nejednalo o obvyklý ztrátový či rozsyповý materiál, ale o poměrně velký depot mincí z období vlády Františka Josefa I. (*Anonym 1930a*, 8–9; *Anonym 1930b*, 5). Zatímco několik ražeb objevených jedním dělníkem v odkopávané hlíně 20. ledna 1930 si nechaly různé osoby na památku, základ nálezového souboru byl získán místním muzeem. Tuto část depotu (813 ks), který měl být původně uložen v zetlelé „měchuřině“, údajně tvořilo 250 10krejcarů, 43 krejcarů, 258 20haléřů, 247 10haléřů a 15 2haléřů (*Anonym 1930a*, 8; *Anonym 1930b*, 5). Převzetí mincí muzeem potvrzuje záznam v knize příjmů a výdajů, v níž je uvedeno, že za nalezené „rakouské mince“ bylo vydáno 100 korun (*Knihy příjmů a výdajů*, nestr.).

Do inventáře numismatické sbírky královéhradeckého muzea sice nebyl jejich nálezový původ zaznamenán, ale díky popisu souboru v citovaných novinových zprávách a poznámkám na příslušných sáčcích nebylo obtížné depot ve starém fondu identifikovat, i když nebyl zapsán pohromadě (*Inventář*, č. 3134–3151, 3153–3178, 3521–3541, 3625–3628 a 3632–3640). V současnosti je 781 ražeb evidováno v nálezové řadě pod inventárním čísly N/N 23295–24075. Další 27 bylo v minulosti kvůli neznalosti nálezového původu zařazeno do systematické řady moderních mincí (inv. č. N/MI 18–22 a 535–556). Celkově tedy bylo identifikováno 808 ražeb.

DOLNÍ RAKOUSY, František Josef I.

(1848–1916)

mincovna: *Videň*, AE krejcar 1859Lit.: *MA 1948*, 338.

1. 1 ks

–, AE krejcar 1860

Lit.: *MA 1948*, 339.

2. 1 ks

UHRY, František Josef I. (1848–1916)mincovna: *Kremnice*, AE krejcar 1861Lit.: *Huszár 1979*, 310, č. 2181.

3. 1 ks

LOMBARDSKO-BENÁTSKO, František**Josef I. (1848–1916)**mincovna: *Videň*, AE soldo 1862Lit.: *MA 1948*, 339.

4. 1 ks

RAKOUSKO-UHERSKO, František Josef I.

(1848–1916)

mincovna: *Videň*, AR 10krejcar 1868Lit.: *MA 1948*, 342.

5. 10 ks

–, AR 10krejcar 1869

Lit.: *MA 1948*, 342.

6. 9 ks

–, AR 10krejcar 186(8/9?)

Lit.: *MA 1948*, 342.

7. 2 ks

–, AR 10krejcar 1870

Lit.: *MA 1948*, 343.

8. 22 ks

–, AR 10krejcar 1872

Lit.: *MA 1948*, 343.

9. 136 ks

–, AR 10krejcar 187?

Lit.: *MA 1948*, 343.

10. 1 ks

–, AR 10krejcar neč. let.

Lit.: *MA 1948*, ?.

11. 19 ks

–, AE krejcar 1878

Lit.: *MA 1948*, 344.

12. 2 ks

–, AE krejcar 1879

Lit.: *MA 1948*, 344.

13. 1 ks

–, AE krejcar 1881

Lit.: *MA 1948*, 345.

14. 13 ks

–, AE krejcar 1885

Lit.: *MA 1948*, 345.

15. 16 ks

–, AE krejcar 1891

Lit.: *MA 1948*, 346.

16. 2 ks

–, mincovna: *Kremnice*, AR 10krejcar 1868Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2161.

17. 2 ks

–, AR 10krejcar 1869

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2161.

18. 8 ks

–, AR 10krejcar 1870

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163.

19. 21 ks

–, AR 10krejcar 1872

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163.

20. 1 ks

–, AR 10krejcar 1874

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163.

21. 1 ks

–, AR 10krejcar 1875

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163.

22. 2 ks

–, AR 10krejcar 1877

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163.

23. 1 ks

–, AR 10krejcar 1888

Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163.

24. 1 ks

–, AR 10krejcar neč. let.

Lit.: *Huszár 1979*, 309, jako č. 2163.

25. 1 ks

–, mincovna: *Karlovský Bělehrad*, AR 10krejcar 1869Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2162.

26. 1 ks
–, AR 10krejcar 1870
Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2164.
27. 1 ks

–, AR 10krejcar 1871
Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2164.
28. 2 ks

–, AR 10krejcar neč. let.
Lit.: *Huszár 1979*, 309, jako č. 2164.
29. 1 ks

–, mincovna: ?, AR 10krejcar 1869
Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2161/2162.
30. 3 ks

–, AR 10krejcar 186(8/9?)
Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2161/2162.
31. 1 ks

–, AR 10krejcar 1870
Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2163/2164.
32. 3 ks

–, AR 10krejcar neč. let.
Lit.: *Huszár 1979*, 309, č. 2161/2162.
33. 1 ks

–, Lit.: *Huszár 1979*, ?.
34. 1 ks

–, mincovna: *Videň*, 20halěr 1892
Lit.: *MA 1948*, 347.
35. 4 ks
- , 20halěr 1893
Lit.: *MA 1948*, 348.
36. 188 ks

–, 20halěr 1894
Lit.: *MA 1948*, 348.
37. 51 ks

–, 10halěr 1893
Lit.: *MA 1948*, 348.
38. 185 ks

–, 10halěr 1894
Lit.: *MA 1948*, 348.
39. 61 ks

–, 2halěr 1893
Lit.: *MA 1948*, 348.
40. 8 ks

–, 2halěr 1894
Lit.: *MA 1948*, 348.
41. 7 ks

–, mincovna: *Kremnice*, 20halěr 1892
Lit.: *Huszár 1979*, 313, č. 2205.
42. 1 ks

–, 20halěr 1893
Lit.: *Huszár 1979*, 313, č. 2205.
43. 13 ks

–, 20halěr 1894
Lit.: *Huszár 1979*, 313, č. 2205.
44. 1 ks

Mezi identifikovanými 808 ražbami figuruje 251 10krejcarů, 37 krejcarů, 1 soldo, 258 20halěrů, 246 10halěrů a 15 2halěrů. Tyto počty se částečně liší od výše zmíněných novinových zpráv. Zatímco rozdíl jednoho exempláře v případě 10krejcarů a 10halěrů je patrně způsoben jen někdejší přepočítáním se, tak u krejcarů se spíše nepodařilo několik do muzea získaných kusů identifikovat.

Můžeme předpokládat, že popisovaný mincovní soubor byl ukryt jeho někdejší vlastníkem nejspíše v průběhu roku 1894, z kterého pochází nejmladší zachované ražby, nebo v roce následujícím, ačkoliv neznáme všechny původně nalezené mince. Několik mincí, které nebyly získány do královéhradeckého muzea, by celkovou strukturu nálezu nemělo výrazněji ovlivnit.

Depot mincí z kavalíru č. 35 nepředstavuje jediný případ, kdy v prostoru některého z pevnostních objektů byla záměrně uschována finanční hotovost. Soubor papírových platidel z období vlády Františka I. (1792–1835) byl zakopán rovněž u dřívější pražské flošny – dnes Ulrichovo náměstí (*Brádle 2013*, 95–96).

Pokud hovoříme o mincích z kavalíru č. 35, je vhodné doplnit, že odsud pochází ještě minimálně jedna zachovaná ražba, a to silně poškozený stříbrný krejcar 1636 Ferdinanda II. (1619–1637) z olomoucké mincovny (inv. č. N/N 21008), který odpovídá typu Halačka (*2011*) č. 951. Ten lze interpretovat jako pro Hradec Králové typický ztrátový nebo rozsypový materiál. Snad jde o exemplář nalezený zde při rozvážení půdy 24. května 1912 (*Tomského kartotéka*).

Literatura a prameny

Anonym 1929: Boření Kavalíru. Osvěta lidu 32, č. 44 z 8. 6. 1929, 5.

– *1930a:* Nález peněz při bourání Kavalíru. Kraj Královéhradecký 21, č. 6 z 25. 1. 1930, 8–9.

– *1930b:* Peníze v hlíně Kavalíru. Osvěta lidu 33, č. 7 z 25. 1. 1930, 5.

Brádle, V. 2013: Poznámky k několika nálezům mincí a papírových platidel z Hradce Králové. Sběratelské zprávy 135, 92–96.

Halačka, I. 2011: Vládní mince zemí Koruny české (Čechy, Morava, Slezsko) 1526–1856 v době panování rodu Habsburského. Díl II. Brno.

Huszár, L. 1979: Münzkatalog Ungarn von 1000 bis heute. München.

Inventář: Inventář mincí „Historického musea“ v Hradci Králové. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Kniha příjmů a výdajů: Kniha příjmů a výdajů 1907–1936. Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Archiv muzea, kniha č. 61.

MA 1948: Miller zu Aichholz, V. – Loehr, A. – Holzmair, E.: Österreichische Münzprägungen 1519–1938. Wien.

Toman, F. 1985: Sto let výstavby a územního plánování města Hradce Králové. Hradec Králové.

Tomského kartotéka: Kartotéka archeologických nálezů J. Tomského. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Summary

Vojtěch Brádle, Coins of Franz Joseph I found in Hradec Králové.

In connection with demolition of a five-sided fortification building no. 35 in Hradec Králové on January 20, 1930, a hoard of more than 800 coins struck under Franz Joseph I was found. Some coins were dispersed among various people, but reportedly 813 pieces came to the local museum. Recently, some 808 of them have been identified. There are 251 10-kreuzers, 37 kreuzers, 1 soldo, 258 20-hellers, 246 10-hellers and 15 2-hellers there. The coins were buried in 1894 very likely (the latest coin is dated back to 1894), or during the following year.

English summary by V. Novák

ZAHRANIČNÍ NÁLEZY MINCÍ Z ČESKÝCH ZEMÍ

PRAŽSKÝ GROŠ JANA LUCEMBURSKÉHO Z RABSZTYNA (POLSKO)

Ondřej ČERNOHORSKÝ

Abstract – One Prague grossus struck under John of Luxembourg found in Rabsztyn (Poland).

In August 2014, a Prague grossus struck under John of Luxembourg (Castelin 1960, type no. I.1) was bought in an international internet auction. Based on information from the seller, the coin was found in a field near the ruins of the Rabsztyn Castle (Lesser Poland), some 3.5 km to the north-east from the important economic centre of Olkusz with deposits of lead and silver.

 Bohemia, John of Luxembourg, Prague grossus, find

V srpnu 2014 byl v aukci na zahraničním aukčním portálu zakoupen pražský groš Jana Lucemburského. Podle dodatečně poskytnutých informací polského prodejce byla mince před několika lety zakoupena od osoby, která ji našla na poli poblíž zříceniny hradu Rabsztyn u vesnice stejného jména (okr. Olkusz, vojvodství Malopolské).

Na fotografiích zveřejněných v aukci se groš jevil jako dobové falzum ražené z oficiálních razidel. Při osobní prohlídce však bylo zjištěno, že se jedná o regulérní kutnohorskou ražbu, jejíž povrch je patrně tvořen vrstvou chloridu stříbrného, který minci dává „měděný“ vzhled. To dokládá porušení této vrstvy na části hrany mince a na líci u vnějšího perlovce nad písmenem I ve slově BOEMIE, kde prosvítá stříbrný povrch. Přesný metalografický rozbor groše nebyl proveden.

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna Kutná Hora, AR pražský groš, 1311–1318

Av.: královská koruna, *IOHANNES PRIMVS *REX BOEMIE

Rv.: český dvouocasý lev, **GROSSVS PRAGENSIS¹

Lit.: Castelin 1960, 150, var. I.1; rubní značka nečitelná.

3,02 g; 25,8/27,3 mm (soukromá sbírka)

Zřícenina hradu Rabsztyn i stejnojmenná vesnice se nacházejí asi 3,5 km severovýchodně od města Olkusz, které ve středověku plnilo funkci důležitého centra v oblasti, a v jehož okolí se těžilo olovo a stříbro. Proto tomuto místu věnovali mnozí polští panovníci zvýšenou pozornost a těžbu rud podpořovali vydáváním různých privilegií. První domácí písemná zpráva o městě pochází z falza listiny ze 14. století, hlásící se do roku 1257, ve kterém Boleslav V. Stydlivý (1243–1279) slíbil roční plat ve výši dvou hřiven zlata z příjmů za olkuszké olovo klášteru klarisek ze Zawichostu, který měl být přenesen do Skaly. Olkusz je dále zmíněn i v dalších listinách z let 1262 (falzum ze 14. století), 1299, 1301, 1314

¹ Fonty pro reprodukci opisů zhotovil PhDr. Lukáš Kučera (Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše), kterému touto cestou děkuji za možnost jejich použití v tomto příspěvku.

(Roš 2009, 24; Rozmus 2009, 9–10). Z českého pohledu je zajímavá zejména listina z roku 1299, která ukončuje několikaletý střet českého krále Václava II. (1278/83–1305) a Vladislava Lokýtky (1320–1333) o Krakovsko. V srpnu 1299 složil Vladislav Lokýtek hold českému králi a přijal od něj své země v léno. Václav II. mu na oplátku vyplatil čtyři tisíce hřiven a přiznal osmiletý důchod ze stříbrných dolů v Olkuszu. To, podle některých autorů, dokládá využívání zdejších ložisek stříbra Václavem II. a mohlo být jedním z důvodů české expanze do Malopolska (Bujas 2010, 18).

V roce 2001 byly blízko kostela sv. Ondřeje odhaleny základy středověké stavby ze dřeva a kamene, které indikují pozůstatky hradu přímo v Olkuszu. Archeologický výzkum prokázal existenci zdejší osady nejspíše ve 12. století. Tento hrad (nebo spíše tvrz), nazývaný Starý Olkusz, musel určitě existovat ještě v roce 1273, v době ozbrojeného konfliktu mezi krakovským a sandoměřským knížetem Boleslavem V. Stydlivým (1243–1279) a jeho příbuzným, opolsko-ratibořským knížetem Vladislavem Opolským (1246–1281/82). Tehdy se krakovští vzbouřenci chtěli spojit s Vladislavem, cestou na západ do Opole však obešli Olkusz ze severu, aby se vyhnuli střetu se zdejší hradní posádkou. To ovšem znamená, že v té době ještě nestál Rabsztyn. Archeologický výzkum dále doložil stopy po násilném zpusťování hradu na přelomu 13. a 14. století, což je spojováno s boji mezi českým králem Václavem II. a Vladislavem Lokýtkem. Se zánikem Starého Olkuszu souvisí vznik „nového“ města, jehož půdorys odpovídá českým městům zakládaným ve druhé polovině 13. století. Archeologicky zde byly zjištěny pozůstatky starších dřevěných staveb, pocházejících rovněž odhadem z druhé poloviny 13. století, v mladší vrstvě byly nalezeny pozůstatky kamenných staveb a keramiky z počátku 14. století (Bujas 2010, 21–22).

Založení hradu Rabsztyna není v písemných pramenech doloženo, ani kronikáři Janek z Černkova nebo Jan Długosz se o něm nezmiňují, když popisují obranné aktivity Kazimíra III. Velikého (1333–1370), který vybudoval systém opevnění na hranicích se Slezskem (Kajzer – Kołodziejski – Salm 2002, 410). Původ hradu je možné částečně odvodit z německého jména Rabsztyn (z něm. Rabenstein – *havraní skála*). V Malopolsku nebylo ve středověku obvyklé dávat místní německé názvy, jako se s tím setkáváme v českých zemích. V případě Malopolska připadá v úvahu spíše vliv česko-německých stavitelů, přicházejících z českého prostředí, kteří svým stavbám dávali německá jména. To dokládá forma koncovky *-stein* na podobných objektech na česko-polské hranici (z českých zemí známe dokonce i hrady stejného jména: zříceniny Rabštejn u Rýmařova, Rabštejn u Dukovan, Rabštejnec na Pardubicku nebo hrad přestavěný na zámek Rabštejn nad Střelou). Na linii Krakov–Čenstochová je celkem šest královských hradů, z nichž tři mají německý (mezi nimi i Rabsztyn) a tři polský název. Polské hrady spadají prokazatelně do období Kazimíra III. Velikého a jeho snahy vybudovat obranné pásmo proti Slezsku. Všechny tři hrady s německým jménem jsou nejisté založení, uvažuje se však, že byly vystaveny dříve, přibližně na přelomu 13. a 14. století za vlády Václava II. v Krakově. Ve stejné době zanikl hrad ve Starém Olkuszu a Rabsztyn tak převzal obranu této významné hospodářské oblasti. To doložil i archeologický výzkum, který potvrdil dataci nejstarší části, tzv. horního hradu, do přelomu 13./14. století (Bujas 2010, 19–22, 25). Po zavraždění Václava III. roku 1306 došel Vladislav Lokýtek zpět Krakovsko, o osudech hradu Rabsztyn v první polovině 14. století, kdy patrně došlo ke ztrátě zde prezentovaného pražského groše, však nic nevíme. Nejstarší písemná zpráva o hradu pochází až z roku 1396 v souvislosti s uvedením kaplana do místní kaple. Z dochované korespondence víme, že byl na konci 14. století v zástavě krakovského vévody Spytka z Melsztyna. Později se v jeho držení střídá několik šlechtických rodů. Na počátku 17. století byl hrad přestavěn, ale následně zničen nájezdem Švédů (Kajzer – Kołodziejski – Salm 2002, 411–412).

Nález pražského groše Jana Lucemburského v blízkosti zříceniny hradu Rabsztyna dokládá, že i po opětovném dobytí Krakovska Vladislavem Lokýtkem a dobrovolném nebo vynuceném odchodu českých posádek, správce i úředník z Malopolska, zůstaly přinejmenším zachovány obchodní vztahy s touto oblastí. Můžeme ho rovněž považovat za nepřímý doklad existence hradu na počátku 14. století. Nedostatek písemných pramenů, které by nám blíže přiblížily místní historii v první polovině 14. století, i samotný nález jedné jednotlivé mince však neumožňují širší interpretaci tohoto nálezů.

Literatura

Bujas, B. M. 2010: Geneza zamku Rabsztyn. *Ilcusiana* 2, 15–31.

Castelin, K. 1960: O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. *Numismatický sborník* 6, 129–167.

Kajzer, L. – Kołodziejski, S. – Salm, J. 2002: *Leksykon Zamków w Polsce*. Warszawa.

Roś, J. 2009: Olkusz – Srebrne Miasto: regionalny mit a rzeczywistość archeologiczna, historyczna i muzealna. Ilcusiana 1, 23–30.

Rozmus, D. 2009: O nazwie Olkusz słów kilka. Ilcusiana 1, 5–21.

Summary

Ondřej Černohorský, One Prague grossus struck under John of Luxembourg found in Rabsztyn (Poland).

In August 2014, a Prague grossus struck under John of Luxembourg (Castelin 1960, type no. I.1) was bought in an international internet auction. The coin looked like a contemporary forgery on enclosed photos, but it became clear later via physical examination that it was an official Kuttenberg issue with its surface apparently covered by silver chloride which made it ‘copper’ looking.

Based on information from the seller, the coin was found in a field near the ruins of the Rabsztyn Castle (Lesser Poland), some 3.5 km to the north-east from the important economic centre of Olkusz with deposits of lead and silver. At the break of the 13th and 14th centuries, the region played a very important role during confrontation of the Bohemian King Wenceslas II with his Polish counter-partner – King Władysław I the Elbow-high. At the end of the 13th century, the castle called Old Olkusz was destroyed, and Wenceslas II founded the ‘new’ Olkusz and evidently started construction of another castle (Rabsztyn) named in German based on contemporary custom. The closely consequent history of that castle remained unknown, and the very first written information about it was dating back to 1396.

English summary by V. Novák

VÝVOJ INSTITUTU NÁLEZU POKLADU V NAŠEM PRÁVNÍM ŘÁDU

Pavel SALÁK jr.

Abstract – Development of the institute of treasure find in Czech civil law.

The text focuses on the development of legal regulation of treasure find on the territory of the Czech Republic. It emphasizes on the recodification of the Draft of civil code between WWI and WW2. The text shows how understanding of the treasure and its valuables changed during the period from 18th century to the mid-20th century. It is very good to see the conflict between conception of the private law based on the Roman law and the idea of protection of the cultural heritage.

 Inventio Thesauri, ABGB, the Civil Code, 1950, recodification, cultural heritage, ownership

Dnes to, co si obvykle představujeme pod pojmem poklad, jsou předměty, které jakožto archeologické nálezy spadají pod veřejnoprávní regulaci v rámci zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Přestože termín poklad a archeologický nález nejsou totožné, mají bezesporu mnoho společného (Prokopová 2012, 174). Mohlo by se říci, že poklad by mohl být jakousi podmnožinou archeologických nálezů, nějaký velmi cenný nález. Na druhou stranu, pro archeologa může být v rámci souvislosti cvoček z boty legionáře cennější než zlatý pohár. Poklad může být chápán různě, nicméně termín měl v historii i svůj skutečný právní význam. Nález pokladu – *inventio thesauri* – je institutem římského práva (Bělovský 2004; PWRE 1936). I Římané si uvědomovali, že řada předmětů má svou hodnotu spočívající ne jen v hodnotě materiálu, ale i svou hodnotu uměleckou, o nějaké ochraně kulturního dědictví u nich však nemůže být ani řeči (Salák 2014a). Nálezy cenných předmětů nepodléhaly původně veřejnoprávní regulaci, nýbrž byly předmětem soukromého vlastnictví.

Kontinentální kodifikace soukromého práva, které vznikaly od konce 18. století, byly silně ovlivněny právě římskoprávní tradicí, zprostředkovanou kodifikací císaře Justiniána I. z 1. poloviny 6. století. Není proto divu, že prakticky ve všech stěžejních občanských zákonících na kontinentě (francouzský Code civil, rakouský ABGB a německý BGB) nalezneme mezi nabývacími tituly k vlastnictví i institut nálezu pokladu. Navíc i podoba tohoto institutu v jednotlivých kodexech vykazuje značnou podobnost s úpravou římskoprávní, byť pochopitelně není vždy zcela totožná.¹

Následující text se zabývá právní regulací nálezu pokladu v platném občanském právu na našem území, zároveň však věnuje pozornost i otázkám diskusí nad nikdy nere realizovanými prvorepublikovými rekodifikačními snahami. Tento text je sumarizačním přehledem těchto platných či navrhovaných úprav.²

Nález pokladu v ABGB

Právní úprava nálezu pokladu byla v zákoně č. 946/1811 JGS (dále jen jako ABGB) zařazena pod nabytí vlastnictví přivlastněním jako specifický druh nalezené věci. Zákon nabytí vlastnického práva k pokladu upravoval celkem ve čtyřech paragrafech. Zákonnou definicí pokladu obsahoval § 398 ABGB: „*Záleže- jí-li odkryté věci v penězích, šperku, nebo jiných drahocennostech, které tak dlouho v úkrytu ležely, že*

1 Např. německé BGB nepožaduje jako jeden ze znaků pokladu cennost, pokladem tedy může být de facto i věc „nehodnotná“, pokud ovšem splňuje charakter skrytosti. Rakouská právní tradice zas uznávala jiné dělení nálezu, jež vycházelo z tradice středověké.

2 Detailnější právní rozbor viz ostatní články autora v seznamu literatury.

jejich dřívějšího vlastníka nelze se dovědět, pak služí poklad. Nález pokladu budíž vrchností oznámen zemské správě.³ Lze tedy říci, že definice v zásadě vycházela z definice Paulovy. Termín „pecunia“ však již byl nahrazen demonstrativním výčtem, který vedle peněz výslovně hovoří i o špercích, nebo obecně o drahocennostech. Nebylo tedy žádných pochyb o tom, že za poklad bylo možno považovat i nález cenných papírů (Randa 2008, 109). Z hlediska archeologického je však zajímavý spíše fakt, že i numismatické či archeologické nálezy bylo možno považovat za poklad, a to i pokud šlo o předměty nalezené u mrtvol.⁴ Zde však se nálezce pohyboval již na hraně trestního zákona.⁵ Kritériem zde byla skutečnost, zda dané místo jako pohřebiště již není dlouho užíváno, nebo lépe, zda neexistuje zájem žijících osob na trvání pietní úcty (Rouček – Sedláček 1935, 406; Randa 2008, 110).⁶ Přestože o tom výslovně definice pokladu nehovořila, z dalších ustanovení (zejména § 399), se dovozovalo, že poklad může být ukryt toliko ve věci nemovité. Přestože byly názory, že i u nálezů ve věcech movitých by se mělo postupovat analogicky (Randa 2008, 109), judikatura a autoři rakouských komentářů zastávali názor, že nález „pokladu“ ve věci movité spadá pod nález věci skryté (§§ 395–397 ABGB), nikoliv pod poklad.

Otázka vlastnického práva k pokladu byla v ABGB řešena v § 399, přičemž k tomuto paragrafu se vztahuje jedna z prvních novelizací ABGB, dvorský dekret č. 970 z 15. 6. 1846 JGS. Původní podoba zmiňovaného paragrafu navazovala na pojetí pokladu v Theresiánském kodexu (Mayer-Maly 1986a), který poklad považoval za „erblose Sache.“ Jako takový měl připadnout nalezený poklad dědicí a pokud jej nebylo, tak panovníkovi. Nálezce a vlastník pozemku měli nárok pouze na náhradu nákladů s hledáním a odměnu za to, že poklad oznámili. Martinioho osnova již hovoří o „herenlose Sache“ a rozdělení pokladu bylo změněno dle císařského nařízení ze dne 1. 10. 1773, kdy jedna třetina měla připadnout státu, jedna třetina nálezci a jedna vlastníkovi pozemku (Mayer-Maly 1986c). To pak převzalo i ABGB v r. 1811 do ustanovení § 399. Zmiňovaná novela z r. 1846 pak na nárok státu rezignovala a poměr vrátila k „římskoprávnímu“ dělení na polovinu v prospěch nálezce a druhou ve prospěch majitele pozemku. Důvodem bylo mimo jiné právě i zatajování nálezů, zejména těch s archeologickou a numismatickou hodnotou.⁷ Tímto dekretem však stát pozbyl u těchto nálezů i předkupní právo pro muzea a vědecké instituce.

Zbývající dva paragrafy pak řešily dvě specifické situace. Ustanovení § 400 řešilo použití nedovolených prostředků k hledání pokladu a zatajení nálezu. Přestože se na první pohled zdá, že ustanovení směřovalo k nedovoleným výkopům, ukazuje se, že redaktoři měli původně na mysli – podobně jako kdysi Římané – jednání spočívající v použití kouzel (Rouček – Sedláček 1935, 412). V duchu doby svého vzniku měl nárok na poklad v takovémto případě především udavač, který takovému nedovolenému jednání oznámil. Ustanovení § 401 pak řešilo situaci, kdy byl poklad nalezen dělníky: „Naleznou-li dělníci poklad náhodou, náleží jim z něho jakožto nálezcům třetina. Jsou-li však vlastníkem zjednání výslovně ku vyhledání pokladu, musí se spokojiti svou řádnou mzdou.“

Uherské právo

Na území Slovenska a Podkarpatské Rusi, která tvořila součást uherského království, byla situace odlišná. Odečteme-li krátké období bachovského absolutismu, tak v těchto oblastech ABGB nikdy neplatilo. Problematika nálezů pokladu tak byla regulována ještě předpisy z doby Marie Terezie a Františka I., které sice původně byly určeny pro jednotlivé případy, nabyly však obecné platnosti (Rouček – Sedláček 1935, 407). V otázce vlastnického práva k pokladu šlo zejména o nařízení z 27. 1. 1776 č. 102, 3. 1. 1777 č. 111 a z 5. 4. 1792 č. 56. Podle nich platilo, že poklad pod hodnotu tří set zlatých patřil nálezci a majiteli pozemku napůl, nad tuto hodnotu pak se vlastnictví dělilo na třetiny, kdy přistupoval ještě stát (Rouček – Sedláček 1935, 411). Dále byla řešena situace, kdy vlastníkem pozemku byla soukromá osoba, stát nebo město. Další předpisy pak upravovaly otázku pokladu složeného z předmětů vědecké či umělecké hodnoty, kdy původně měl na tyto předměty nárok Vídeňský mincovní kabinet, od roku 1867 uherské muzeum a univerzita v Pešti. V Československu byly nástupcem těchto institucí Vlastivědné muzeum

3 Autentický text ABGB byl, vzdor řadě českých překladů, vždy jen text německý. Český překlad je citován dle ASPI.

4 Naopak tyto kosterní pozůstatky pokladem ve smyslu ABGB pochopitelně nebyly, stejně jako i kosterní pozůstatky prehistorických zvířat či např. meteority.

5 § 306 zákona č. 117/1852 ř. z. (Poškození pohřebišť, otvírání hrobů, odejmutí mrtvol, zlé nakládání s nimi a odcizení něčeho z věcí těchto)

6 Randou uváděný příklad tzv. židovských zahrad v Praze není s ohledem právě na židovské pojetí ochrany mrtvých ideálním.

7 Text nařízení je dostupný na: <http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=jgs&datum=1030&page=32&size=45>

v Bratislavě a muzeum v Turčianskom Sv. Martine (dnes Martin), přičemž prozkoumání hodnoty prováděl Státní referát na ochranu památek v Bratislavě, na základě jeho návrhu pak mohla být část nebo celý poklad státem vykoupen (*Rouček – Sedláček 1935*, 408).

Vyhláška uherského ministerstva financí z 27. 12. 1871 č. 47.711 P. M. stanovovala, že každý poklad, bez ohledu na hodnotu má být odevzdán ministerstvu financí. Jeho úkolem, resp. úkolem státní správy jako takové bylo zjištění hodnoty pokladu, zda o něj mají zájem muzea či univerzitní instituce, a následně pak mělo být provedeno rozdělení nalezeného pokladu.⁸ Poklad měl být dělen v ideálním případě in natura, jinak měl být prodán za běžnou cenu (*Rouček – Sedláček 1935*, 408).⁹

Rekodifikační snahy za první republiky

Křestní list první československé republiky, tzv. recepční norma (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.), ustanovením čl. 2 převzal právní úpravu jak rakouskou, tak uherskou. Tento dualismus právní úpravy na území jednoho státu pochopitelně nebyl ideálním stavem. Navíc ABGB již bylo v platnosti více jak sto let a již před válkou se diskutovalo o potřebě novelizace této kodifikace. Není proto divu, že hned na počátku dvacátých let, když se politická a ekonomická situace poněkud uklidnila, začaly práce na nové kodifikaci občanského práva (*Kuklík 2011; Horák 2013*).

Prvním výsledkem byly návrhy jednotlivých subkomitétů, které byly publikovány v letech 1922–1924. Návrh této osnovy z r. 1924 byl pak vystaven odborné diskusi. Následně byl tento návrh zrevidován tzv. superrevizní komisí. Tato revize byla nutná, jelikož každý ze subkomitétů přistupoval ke svěřené části zákona odlišně a ne vždy se jednotlivé komise držely základního požadavku – pořídit autentický překlad ABGB do českého jazyka a odstranit pouze ta ustanovení, která jsou zastaralá, nebo zbytečná. Výsledkem této revize pak byla *Osnova 1931*, která postoupila do meziministerského jednání. Tato jednání trvala až do konce roku 1936 a návrh z roku 1931 značně osekala. Na počátku roku 1937 pak byla konečně vyhotovena *Osnova 1937*, která již byla předána do legislativního procesu, jako *Sněmovní tisk 844. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Aby byl tento proces urychlen, ústavní podvýbory obou sněmoven jednaly společně. I tak se však jednání protáhlo do roku 1938, kdy nakonec byla vlivem zářijových událostí ukončena. Kodifikační práce byly přerušeny po celou dobu druhé světové války. Po jejím skončení se však opět návrh z roku 1937 vrátil do hry, nicméně již v podobě pozměněné právě o připomínky, které zazněly na jednáních ústavněprávních podvýborů. Tento text je označován jako *Osnova 1946*. Únorové události roku 1948 další práce opět zastavily. Návrh zákona totiž neodpovídal komunistickým představám o podobě společenských vztahů, které měly vést spíše k omezení soukromého vlastnictví ve prospěch vlastnictví státního.

Ve všech zmiňovaných osnovách přitom právní regulace pokladu měnila svou podobu a tyto změny svým způsobem předznamenaly zánik institutu nálezu pokladu jako způsobu nabytí vlastnictví, k němuž došlo občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb.

Poklad v Osnově 1924

Původní návrh daných ustanovení, který předložil dr. Kasanda¹⁰ ostatním členům subkomitétu v zásadě vycházel z požadavků, jež byly na subkomitét kladeny – šlo o překlad textu ABGB se zohledněním již zmiňovaného dvorského dekretu, kdy nový paragraf požadoval oznamovací povinnost u nálezů numismatické a archeologické hodnoty.¹¹ Již v rámci jednání však bylo některými členy subkomitétu pouká-

8 Tyto detaily pak upravovalo několik nařízení uherského ministerstva vnitra, zejména nařízení z 28. 6. 1888 č. 15. 501/1889 B. M. a nařízení č. 14.136/1872 B. M.

9 Finanční náhrada příslušela pak i za předměty, jež si ponechala muzea a obdobné instituce. Pokud šlo o mince, měl stát svůj podíl dát do veřejné dražby.

10 Dr. Vojtěch Kasanda (Praha 1850–1922 Praha) byl významný pražský advokát. V rámci subkomitétu pro věcná práva působil jako koreferent pro vlastnické právo a služebnosti, později se této funkce ze zdravotních důvodů vzdal.

11 Návrh dr. Kasandy na znění §§ 380–403 předložený subkomitétu Dr. V. Kasandou dne 28. března 1921, viz NA Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti v Praze 1918-1953, karton 301, složka 1921.

záno na fakt, že takovéto nálezy by měly přednostně připadnout státu. Prof. Egon Weiss¹² nadto ještě navrhl, aby zákon pamatoval i na situace, kdy nejde o poklad, ale o nález předmětů vědecké hodnoty. Obecně lze říci, že jako inspirační zdroj zde sloužil tehdy „nejnovější“ občanský zákoník švýcarský (ZGB byl přijat 1907, účinný od roku 1912). Přesto členové subkomitétu volili jinou cestu, než švýcarské právo, které u předmětů vědeckého významu přiznává vlastnické právo k nálezům automaticky státu. Na návrh prof. Stiebera¹³ měl stát získat toliko požadovací nárok na poklad. Během půl roku se měl tedy stát vyjádřit, zda bude či nebude mít o poklad zájem. Pokud by zájem projevil, měl stát povinnost nálezci a vlastníku skrýše, v níž byl poklad nalezen, hodnotu pokladu v plné míře vynahradiť. Přestože tato věta na první pohled vypadá jako doslovná inspirace ustanovením čl. 724 ZGB, tak archivní materiály prozrazují, že k ní členové subkomitétu dospěli zcela nezávisle (*Salák 2014b*, 62–63).

Kromě otázky vlastnictví pokladu se změnila i jeho definice. Nová definice, opět po vzoru švýcarské úpravy, hovořila obecně o drahocenné věci. I zde se rozhořel menší terminologický spor, vyvolaný především prof. Weissem, zda tento termín odpovídá švýcarskému výrazu „*Wertgegenstand*“ nebo spíše termínu „*Kostbarkeiten*.“ Ostatní členové subkomitétu však byli toho názoru, že i když byl původně tentýž termín použit pro překlad slova „*Kostbarkeiten*“ v § 398 ABGB, není to na škodu, neboť tím, že z nové definice již zcela zmizely jak peníze, tak šperky, nebylo nebezpečí, že by se „drahocenné předměty“ vykládaly v původním smyslu – tedy předměty a priori hodnoty spočívající v hodnotě drahého kovu.¹⁴ Podobně tak po vzoru švýcarského práva, tentokrát na návrh dr. Roučka,¹⁵ byla definice změněna tak, aby za poklad nebyly považovány jen věci nalezené v nemovitosti, ale i ve věci movité. Přestože jak již bylo výše řečeno, rakouská judikatura podobné nálezy řadila do věcí skrytých, tento návrh navazoval na Randovy názory. V podobném duchu pak hovořil i komentář Rouček-Sedláček (*Rouček – Sedláček 1935*, 410).¹⁶

Stran zbývajících paragrafů byl v *Osnově 1924* poněkud zkrácen § 401 ABGB týkající se dělníků, zato § 400, který trestal nedovolené hledání pokladu, byl vynechán zcela. Důvodem tohoto postupu byla již výše jmenovaná skutečnost, že poklad měl připadnout „*udavači*.“ což bylo pro členy subkomitétu považováno za feudální přežitek. Na to, že odstranění tohoto paragrafu z návrhu byla chyba, pak v rámci diskusí upozornil především nejvyšší soud. Na druhou stranu nebyli autoři návrhu tak krátkozrací. Naopak, prof. Stieber předpokládal, že ustanovení chránící nálezy v podobném duchu bude zapracováno do návrhu rovněž připravovaného trestní zákona a vedl v tomto směru jednání s jeho hlavním autorem, prof. A. Miříčkou.¹⁷

Naopak přibýlo ustanovení týkající se předmětů vědecké hodnoty, jež směřovalo především na předměty přírodovědecké hodnoty (např. meteority). Opět zde bylo vlastnictví přiznáno státu po vzoru Švýcarska, ale na rozdíl od něj měl vlastník pozemku, kde byl takovýto předmět nalezen, nárok nejen na náhradu škody způsobené výkopovými pracemi, ale i na náhradu hodnoty takového předmětu. Tento postup měl korespondovat s římskoprávní tradicí chápání vlastnického práva (*Salák 2014b*, 62, pozn. 20).

Osnova 1931

Návrh *Osnovy 1924* byl v oblasti věcného práva vystaven poměrně silné kritice, což bylo dáno skutečností, že se členové příslušného subkomitétu v řadě případů velmi vzdělili původnímu předsevzetí dělat

12 Egon Weiss (Brno 1880–1953 Innsbruck) působil od roku 1919 na německé univerzitě v Praze jako mimořádný profesor římského a občanského práva. Pro svůj původ musel své působení na škole ukončit v r. 1938. Od r. 1946 působil na univerzitě v Innsbrucku. Vedle B. Kafky a E. Swobody patřil E. Weiss k nejvýraznějším právníkům německého původu, kteří se podíleli na prvorepublikových kodifikačních snahách.

13 Miloslav Stieber (Slaný 1865–1934 Praha) od 1911 řádný profesor pro německé dějiny, později pro dějiny středoevropského práva. Vedle právních dějin se vyjadřoval i k problematice soudobé (do r. 1911 působil vedle akademické pudy i jako advokát ve Slaném). Byl několikrát děkanem právnické fakulty Karlovy univerzity a zemřel před nastoupením do úřadu rektora univerzity, do kterého byl na rok 1934/35 zvolen. V rámci rekodifikace byl hlavním referentem subkomitétu pro věcná práva.

14 Zápis z 68. schůze subkomitétu dne 10. 1. 1923, s. 1.2. Národní archiv, fond Ministerstvo spravedlnosti v Praze 1918–1953, karton 303, složka 1924–1926.

15 František Rouček (Nové Strašecí 1891–1967 Addis Abbeba) zastupoval při kodifikačních pracích ministerstvo unifikací, vedle jednotlivých subkomitétů byl referentem slovenské komise. Následně se stal profesorem obchodního a směnečného práva na Masarykově univerzitě v Brně. Známe je zejména jako spoluautor komentáře k ABGB. Po roce 1948 emigroval do zahraničí, kde v Etiopii pomáhal se zaváděním nových kodifikací.

16 Není divu, když právě tuto pasáž pro komentář zpracoval právě prof. Rouček.

17 Zápis z 69. schůze subkomitétu dne 17. 1. 1923, s. 1. Národní archiv, fond Ministerstvo spravedlnosti v Praze 1918–1953, karton 303, složka 1924–1926.

do textu ABGB co nejmenší zásahy. Kritice odborných kruhů, jak bylo již naznačeno, se nevyhnula ani navrhovaná úprava nálezů pokladu.

Předmětem kritiky nebyla rozšířená definice pokladu, ani nová ustanovení o věcech přírodovědecké hodnoty. Toto ustanovení bylo v *Osnově 1931* pouze zkráceno ve smyslu, že se na tyto předměty analogicky použije ustanovení o nálezů pokladu (*Osnova 1931*, § 310–314; *Rouček – Sedláček 1935*, u příslušných paragrafů ABGB). Ustanovení § 400 a 401 ABGB však potkal osud přesně opačný, než v *Osnově 1924*. Zatímco se vrátilo ustanovení o zatajení pokladu, ustanovení řešící nárok dělníků, kteří našli poklad, zmizelo. Ostatně i komentář Rouček & Sedláček toto ustanovení označoval dílem za zbytečné, dílem za chybné (*Rouček – Sedláček 1935*, 413–414). Je proto poněkud ironií osudu, že právě toto ustanovení je prakticky jediným reliktem právní regulace pokladu v novém občanském zákoníku.¹⁸ O tom, že nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb. (dále jen jako NOZ) se inspiroval právě ABGB a nezohlednil změny v osnovách, svědčí i fakt, že NOZ počítá s tím, že věc bude skryta toliko v pozemku a ne ve věci movité (*Salák 2014c*, 916).

Nejzásadnější výtku však členové superrevizní komise měli vůči požadovacímu právu státu. Tato konstrukce byla diskutována již v rámci porad subkomitétu pro věcná práva, kdy bylo prof. Weissem upozorněno na fakt, že jde de facto o zcela nový nabývací titul. Řešilo se, zda onen nárok státu je pouze obligační, či nikoliv. Pravdou je, že zvolená konstrukce na první ohled vypadala složitě, nicméně jejím hlavním účelem bylo, aby stát nebyl nucen stát se vlastníkem každého pokladu. Superrevizní komise však měla s navrhovanou úpravou jiný problém, svou povahou spíše politický. Vadila jí skutečnost, že návrh počítal s tím, že nalezený poklad mohl připadnout státu. Zde však členové superrevizní komise vznesli připomínku, že návrh nerespektuje zájmy lokální. Hrála zde roli i určitá obava z „pragocentristu“. Bylo uvažováno jak v regulaci zajistit nárok lokálních muzeí, ale nebylo nalezeno uspokojivé řešení. Nakonec bylo rozhodnuto, že jde o záležitost, jež spadá svou povahou do zákona památkového, a proto se superrevizní komise rozhodla vrátit ke znění ABGB po novele z roku 1846, tedy půl nálezci, půl vlastníku a požadovací nárok státu byl zrušen (*Osnova 1931*, II. díl, 127).

Osnova 1937

Meziministerské řízení v otázce vlastnického práva k pokladu však opět znamenalo zvrát. V rámci projednávání navrhované právní úpravy se o slovo na počátku roku 1935 přihlásil zástupce Nejvyššího účetního a kontrolního úřadu, který požadoval, aby stát měl zajištěn nárok na třetinu nalezeného pokladu. To, že tento návrh byl ovlivněn právem slovenským (resp. uherským), prozrazuje i fakt, že tento díl se neměl týkat toliko nálezů v hodnotě pod 100 Kč. Shodný postoj zaujalo ministerstvo financí, které však zvýšilo hranici na několik tisíc korun.¹⁹ Proti těmto dvěma institucím se pak postavili nejen členové superrevizní komise, ale i zástupci ostatních ministerstev. Proti bylo i ministerstvo školství, do jehož pravomoci spadala právě otázka archeologických nálezů.

Z této skutečnosti je více než patrné, že onen třetinový nárok státu nebyl dán zájmem státu chránit kulturní památky, nýbrž zájmy čistě fiskálními. Názor obou institucí byl odmítnut, dílem odkazem na fakt, že ustanovení o pokladu se považují za přechodná, neboť problematika bude upravena zákonem o památkách. Zejména se však argumentovalo tím, že zkušenosti rakouské (viz úvod dvorského dekretu z roku 1846), i slovenské ukazují, že třetinový nárok státu pouze vede k zatajování nálezů. Tyto argumenty však obě zmiňované instituce nepřiměly ke změně postoje, a tak byla nakonec celá záležitost přenechána spolu s dalšími spornými otázkami na jednání vlády. Ani zde obě instituce nebyly nejprve úspěšné, nicméně zatvrzelý postoj jim přinesl úspěch a na počátku listopadu 1936 bylo z rozhodnutí ministerstva spravedlnosti znění § 170 Osnovy změněno na rozdělení na třetiny, podobně jako bylo v ABGB v letech 1811–1846. Šlo o jeden z mnoha ústupků a kompromisů, jež byly učiněny, aby se osnova občanského zákoníku dostala do legislativního procesu.²⁰

18 Zákon č. 89/2012 Sb. § 1065: „Osoba zjednaná k nalezení ztracené nebo skryté věci není nálezcem a náleží jí jen odměna za hledání, byla-li ujednána.“

19 Zápis ze XVII. meziministerské rady k osnově občanského zákoníku dne 19. 2. 1935, s. 16. NA, fond Ministerstvo unifikací, karton 155.

20 V Osnově 1937 oproti Osnově 1931 došlo k vynechání prakticky celé části věnující se otázce rodinného práva, to mělo za následek přečíslování paragrafů. Dále např. ustanovení o právu dědickém sice v osnově zůstala, nicméně tato ustanovení měla platit pouze v zemích, kde původně platilo ABGB, nikoliv na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

Podoba osnovy byla změněna a její text nastoupil jako sněmovní tisk 844/1937 cestu legislativního procesu. Problematika nálezů pokladu se dostala na pořad jednání dne 7. října 1937. V rámci tohoto jednání byli poslanci seznámeni i s vývojem navrhovaného znění v *Osnově 1931* a s tím, že navrhované rozdělení na třetiny se do návrhu dostalo až v rámci vládních jednání. Zdá se, že se tak dr. Srb z ministerstva spravedlnosti ještě jednou snažil přesvědčit poslance k návratu na rozdělení pouze mezi nálezce a vlastníka skrýše. Jeho snaha však vyšla naprázdno, v zásadě podporu našel jeho názor toliko u dr. Stránského a dr. Rašina. Zejména slovenští poslanci byli zjevně imponováni faktem, že se v tomto bodě zákoník inspiroval slovenským právem, což nejlépe prezentovaly projevy dr. Pružinského.²¹

Naši tehdejší političtí představitelé šli však ještě dál než předložený text *Osnovy 1937* a dlužno říci, že projevíli poněkud více smyslu pro prosté, práva neznalé lidi, než přísně juristicky uvažující autoři kodifikace. Zatímco zástupci ministerstva financí a NÚKÚ měli třetinovým nárokem pouze zájmy fiskální, poslanci a senátoři uvažovali i o dalších rozměrech. Krom již zmiňovaného kulturně historického rozměru, tak i o skutečnosti, že nevědomost nálezců o tom, co našli, velmi často vedla k tomu, že poklad za směšné částky získávali překupníci.²² Inspirací zde bylo opět právo slovenské, dle kterého stát byl garantem rozdělení pokladu. Po debatě, která trvala prakticky celé dopoledne, bylo nakonec dohodnuto, že text § 170 Osnovy bude nově znít tak, že celý poklad náleží státu a ten pak nálezci a vlastníkově skrýše buď předá jejich třetinu pokladu, nebo vyplatí hodnotu této třetině odpovídající.

Jak již bylo výše řečeno, před překotnými událostmi roku 1938 se nepodařilo legislativní proces dovést do konce, nicméně již navržené změny byly zapracovány do *Osnovy 1946 (Luby 1947, 98–99)*. Avšak ani tento návrh neměl dlouhého trvání.

Střední občanský zákoník

Únorové události roku 1948 přinesly zcela radikální změnu společenských poměrů a v souvislosti s tím pochopitelně i poměrů právních. Nový občanský zákoník, který vznikl v období tzv. právnícké dvouletky, zákon č. 141/1950 Sb. (někdy též označovaný jako střední občanský zákoník – SOZ) byl koncipován na zcela jiných základech, které mimo jiné vycházely především z prioritace vlastnictví společného, nikoliv soukromého (*Horák 2013*).

Nález pokladu v tomto zákoně již nebyl nijak výslovně upraven, poklad však zmiňuje důvodová zpráva. Ustanovení § 123 zákona č. 141/1950 Sb. je řazeno do ustanovení o nalezené věci (§ 120–123), která navazovala na ustanovení o věci bez pána (§ 119). Paragraf 123 byl stručný: „*Nebrání-li tomu zvláštní předpis, platí ustanovení o nálezů věci ztracené také pro nález věci zakopaných, zadržaných nebo jinak skrytých, o nichž není známo, či jsou.*“ Zákonodárce tak jednoznačně paragraf koncipoval s ohledem na připravovaný zákon regulující památkovou péči (který však byl přijat až v roce 1958), což ostatně prozrazuje i důvodová zpráva (*Občanský zákoník 1950, 244*).

Ustanovení tedy ve své podstatě odkazuje pouze na předchozí ustanovení. Nalezené věci podle středního občanského zákoníku připadaly nálezci v případě, že se původního vlastníka najít nepodařilo, pouze v případě, že jejich hodnota byla nepatrná (§ 121 odst. 2 SOZ). I kdyby tedy „poklad“ nebyl předmět kulturní hodnoty, nálezci by stejně nepřipadl, neboť jedním ze znaků pokladu byla právě ona větší hodnota. Nálezci by pak zůstal pouze nárok na nálezné, které zákoník zanechal, „*neboť v naší společnosti má ještě svou funkci ...*“ (*Občanský zákoník, 1950, 244*)²³ ve výši deseti procent, ale soud měl možnost tuto hodnotu snížit, pokud by „*... plně nálezné bylo nepřiměřeným ziskem.*“ (§ 122 SOZ in fine).

Jak je patrné, ustanovení bylo chápáno jen jako podpurné, neboť nebylo pochyb o tom, že právní regulace pokladu se přesune do zákona o památkách. I tento zákon sice počítal s nálezným v zásadě ve shodné výši, v případě předmětů z drahých kovů a cenných surovin však zákon č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách přiznával v § 17 nálezci „*... odměnu až do výše běžné ceny hmoty, z níž byla nalezená památka zhotovena.*“ Nárok vlastníka skrýše ani jedním tímto předpisem nebyl řešen. Není přitom bez zajímavosti, že přístup, který zvolil zákonodárce u drahocenných předmětů, byl zjevně inspirován právě nárokem vlastníka pozemku, na němž byl nález učiněn, jak jej znalo protektorátní nařízení vlády č. 274/1941,

21 Přestože zohlednění slovenského práva bylo jedním z argumentů rekodifikačních snah, zejména kroky superrevizní komise směřovaly spíše k odstranění těchto prvků. Nejsilněji je to vidět např. v oblasti majetkových vztahů v rodině.

22 Dr. Pružinský se v této souvislosti odvolával na tzv. „*Attilův poklad*“ z Nagyszentmiklósu z r. 1889 (Sic!). Viz zápis z porady ústavněprávních výborů k návrhu občanského zákoníku dne 7. října 1937. NA Praha, fond Ministerstvo unifikací, karton 157.

23 Občanský zákoník z roku 1964 pak již s nálezným nepočítal.

o archeologických památkách (§ 7 odst. 1). Toto ustanovení se však týkalo nikoliv nálezů náhodných, ale nálezů pocházejících z archeologických výkopů. V otázce náhodných nálezů toto nařízení odkazovalo pouze na ustanovení občanského zákoníku.

Závěrem

Zcela nové chápání cennosti pokladu, kdy nad hodnotou kovu začíná převažovat kulturní či vědecká hodnota nalezené věci, předznamenávalo již mezi světovými válkami postupný ústup tohoto římskoprávního institutu z regulace občanského práva. Tento ústup byl dokonán změnou společenských poměrů po roce 1948, kdy soukromé vlastnictví bylo zatlačováno a preferováno bylo vlastnictví společné. Jediným pozůstatkem římskoprávního pojetí pokladu se tak po roce 1948 stala pouze skutečnost, že se u nálezů z cenných kovů počítá hodnota takového nálezů nikoliv podle jeho hodnoty, ale právě podle hodnoty kovu.

Zánik nálezů pokladu jako nabývacího institutu soukromého práva není žádnou chybou. Chybou však je nízké ohodnocení nálezů, které je pro tyto nálezce demotivační. Není proto divu, že nálezci své nálezky spíše zatajují. Jak ukazují archivní prameny, toto zatajování je jakýmsi evergreenem spojeným s nálezky pokladů. Zatímco v historii tomu tak často bylo z důvodu nízkého povědomí nálezů jak o hodnotě nalezeného předmětu, tak i o právní úpravě, v současné „internetové“ době je tomu právě naopak. Navíc možnosti hledačů v poslední době značně zjednodušila dostupnost detektorů kovů.²⁴

Použitá literatura a archivní prameny

Archivní materiály:

Národní archiv, fond Ministerstvo spravedlnosti v Praze (1918–1953)

Národní archiv, fond Ministerstvo unifikací

Literatura:

Bělovský, P. 2004: Nález pokladu ve vývoji soukromého práva. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví 24, 894.

Horák, O. 2013: Dějiny kodifikace soukromého práva v českých zemích. In: Melzer, F. – Těgl, P. (eds.). Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I – § 1–117 Obecná ustanovení. Praha, Leges, XXVII–LVII.

Kuklík, J. 2011: Pokusy o přijetí československého občanského zákoníku 1918–1948. In: Dvořák, J. – Malý, K. (eds.): 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha, 93–104.

Mayer-Maly, T. 1986a: Aus den rechtshistorischen Grundlagen der Regulierung des Schatzfundes im österreichischen Pivatrecht. In: Festschrift Nikolaus Grass: Zum 70. Geburtstag Dargebracht Von Fachkollegen und Freunden. Innsbruck.

– 1986b: Ducente Fortuna. In: Studies in Roman Law: In Memory of A. Arthur Schiller. Leiden, 141–146.

– 1986c: Die Erblösigkeit der Schätze. In: Rechberger, W. H. - Welsch, R. (eds.): Festschrift Kralik zum 65. Geburtstag. Wien, 485–493.

Občanský zákoník, 1950: Rais, Š.: Občanský zákoník. Praha.

Osnova 1924: Stieber, M. (referent): Věcné právo. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníku pro Československou republiku. Praha 1923.

Osnova 1931: Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl I. (Tekst zákona), Díl II. (Důvodová zpráva). Praha 1931.

Osnova 1937: Sněmovní tisk 844. Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník. Praha.

Osnova 1946: Luby, Š.: Československý občanský zákoník a slovenské súkromné právo. Právny obzor 30, 1947, č. 4–5.

Prokopová, K. 2012: Fenomén soukromých archeologických sbírek a vývoj vlastnictví archeologických nálezů. In: Dny práva 2011 – Days of Law 2011. Ovlivňování sféry soukromého práva právem veřejným v minulosti. Brno, 174–154.

24 K problematice nedovoleného hledání pokladů v minulosti – *Salák 2015* a v současnosti – *Prokopová 2015*.

- 2015: Technický rozvoj a archeologický náález. In: Dny práva 2014 – Days of Law 2014. Technický rozvoj a právo. Brno, 178–188.
- PWRE 1936*: Wissowa, G. – Kroll, W. – Mittelhaus, K. – Ziegler, K. (eds.): Paulys Realencyclopädie der classischen Alterumswissenschaft: neue Bearbeitung. (PWRE) 2. Reihe. 11. Halbband. Stuttgart.
- Randa, A. 2008*: Spáčil, J. (ed.): I. Držba dle rakouského práva v pořádku systematickém; II. Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém. Praha (reprint původních vydání).
- Rouček, F. – Sedláček, J. 1935*: Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. 2. díl. Praha.
- Salák, P. 2013*: Náález pokladu mezi ABGB a Osnovou OZ z r. 1937 aneb cesta tam a zase zpátky. Časopis pro právní vědu a praxi 2013 – Supplementum, 269–275.
- 2014a: „Cennost“ pokladu v římském a moderním právu. In: Mach, P. – Pekarík, M. – Vladár, V. (eds): *Constans et perpetua voluntas – Pocta Peteru Blahovi k 75. narozeninám*. Trnava, 511–520.
- 2014b: Vlastnictví k nálezu pokladu v osnovách 1924–1946 ve světle archivních pramenů. In: Salák, P. (ed.): *Právo a jeho inspirační zdroje v proměnách věků*. Sborník z letní školy katedry dějin státu a práva PrF MU. Brno, 57–67.
- 2014c: Vlastnické právo k pokladu. Právník, AV ČR, Ústav státu a práva 153/10, 899–916.
- 2015: Nedovolené způsoby hledání pokladu. In: Dny práva 2014 – Days of Law 2014. Technický rozvoj a právo. Brno, 189–196.

Summary

Pavel Salák jr., Development of the institute of treasure find in Czech civil law.

The following text deals with legal regulation of treasure find, as an institute of acquisition of ownership in codification of civil law on the territory of the Czech Republic from 1811 to 1950, both in those that were really enacted and in those that were only planned. Treasure find – inventio thesauri – comes from Roman law. According to the constitution of Emperor Hadrian, that was taken over and modified in codification of Emperor Justinian, in case of a treasure find, the finder gained either the whole treasure or a half of it along with the owner of the land where the treasure was found.

Austrian civil code 1811 (ABGB) originally divided the treasure into thirds, when the third part appertained to the state, as a remnant of the medieval regal rights. This regulation was abandoned in the Austrian law in 1846; however, it remained valid in Hungary. Thus, it was applied in Slovakia up to 1950.

Between the world wars, there were efforts to replace ABGB by a new civil code in Czechoslovakia. There were changes in the legal regulation of treasure ownership in each draft of the Czechoslovak civil code (1924, 1931, 1937 and 1946). The reason was that the value of a treasure was connected with its scientific and historical value (like in Swiss civil code), unlike in ancient Rome, where the value was clearly given by the precious metal. Thus, the Institute of treasure find was already at that time regarded as an interim institution that should remain in the legal order only till the enactment of the Cultural Heritage Act.

The Cultural Heritage Act was enacted in 1957, however, the Institute of treasure find disappeared from the legal system in 1950, and it was replaced by the new (communist) Civil Code. The reason was represented mainly by the social changes in 1948, because the communists preferred collective ownership to private ownership.

English summary by P. Salák jr

SYSTÉM EVIDENCE NÁLEZOVÉHO MATERIÁLU VE VELKÉ BRITÁNII

Vlastimil NOVÁK

Abstract – Treasure evidence in the United Kingdom.

The Treasure Act of 1996 is an Act of Parliament designed to deal with finds of treasure in England, Wales and Northern Ireland; it does not apply in Scotland. It legally obliges finders of objects which constitute a legally defined term of treasure to report their find to their local coroner within fourteen days. The Portable Antiquities Scheme (PAS) is a voluntary programme run by the United Kingdom government to record the increasing numbers of small finds of archaeological interest found by members of the public. The scheme was begun in 1997 and now covers most of England and Wales. It is primarily focused on private metal detectorists who through their hobby regularly discover artifacts that would otherwise go unrecorded. This however concentrates on precious metals, prehistoric base metal, and finds in association with them.

 Britain, numismatics, metal detectors, finds, coins

V Británii je jakákoli detektorová činnost ve volném terénu korigována zákonem THE TREASURE ACT z roku 1996 a týká se kovových objektů s více jak 10% drahých kovů, které jsou více jak 300 let staré.¹ Zahnuje dva a více kovových objektů jakéhokoli složení z prehistorického období, všechny mince starší 300 let s následujícím charakterem: poklady úmyslně ukryté, ztracená hotovost, votivní nebo rituální depoty.

Kovové objekty kvalifikované jako „Treasure“ s ohlašovací povinností jsou v rámci Treasure Act tyto: kovové objekty mladší 300 let v podstatné míře obsahující drahé kovy. Kovové objekty nekvalifikované jako „Treasure“ v rámci Treasure Act jsou bez ohlašovací povinnosti a jedná se o kovové objekty, jejichž majitel může být dohledán, přírodní objekty, kovové objekty jako součást vraků v pobřežních vodách, nálezy jednotlivých mincí, nálezy více mincí z různých období ztracených v různých obdobích.

Nálezy označené jako „Treasure“ je třeba hlásit ke koronerovi místního distriktu ve lhůtě 14 dní (od chvíle nálezu či momentu kdy si nálezce uvědomil, že jde o nález z kategorie „Treasure“). Trestní postih za neohlášení nálezu označeného jako „Treasure“ je do tří měsíců vězení či pokuta do 5000 liber či obojí.

S detektorem kovů lze v Británii hledat na soukromých pozemcích se souhlasem majitele nebo pronajímatele. Je nutno respektovat zákonné regule v archeologicky chráněných oblastech (hledání se souhlasem úřadů) a je nutno respektovat zákaz hledání v oblastech se striktní restrikcí (specifikuje lokální „Finds Liaison Officer“).

Nárok na odměnu (nálezný) z hodnoty nálezu má nálezce, který má povolení majitele pozemku a jedná v dobré víře, majitel pozemku a nájemce pozemku, pakliže není v nájemní smlouvě ujednáno jinak.

O nález po nahlášení může projevit zájem stát (velké nálezy kvalifikované jako „National Heritage“ s odměnou od „Secretary of State“) nebo o něj může projevit zájem kterékoli z muzeí (cenu stanoví muzejní sbor nezávislých expertů „Treasure Valuation Committee“). Není-li zájem od obou předchozích subjektů, může majitel objekty prodat na volném trhu.

THE PORTABLE ANTIQUITIES SCHEME je dobrovolný systém k zaznamenávání archeologických nálezů objevených nálezcí z řad veřejnosti na území Anglie a Walesu, který má sloužit k mapování minulosti obou zemí, uchovávání informací o tom, jak lidé v minulosti žili, jaké věci vyráběli a používali. Jeho cílem je prohloubit znalosti o historii Anglie a Walesu systematickým zaznamenáváním nálezů od nálezců z řad veřejnosti, zvyšovat povědomí veřejnosti o významu archeologických nálezů a zvyšovat aktivní účast veřejnosti v archeologii a posílení vztahu mezi uživateli detektorů a archeology, dále pak působit na nálezcce, aby své nálezy dávali k všeobecné dispozici a aby se ve svém chování blížili archeologickému odbornému optimu (záznamy, konzervace). Jako forma a nástroje zmíněného systému fungují databáze a tištěný věstník s roční periodicitou (text a plná obrazová dokumentace). Objevují se zde všechny nálezy – ne jen ty označované jako „Treasure“ s ohlašovací povinností. Systém je organizován ve spolupráci s The British Museum s přispěním státních i privátních subjektů (Treasure Registrar/British

1 Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2015/39 a 2016/32, 00023272).

Museum, Treasure Section/Cultural Property Unit, Export Licensing Unit, National Council for Metal Detecting, Federation of Independent Detectorists).

Různá zájmová sdružení, kluby a asociace doporučují řídit se následujícím kodexem uživatele detektoru kovů:

- neporušovat majetková práva,
- respektovat regulace ohledně chráněných lokalit,
- stát se členem klubu či asociace,
- neničit archeologické nálezy,
- neničit pozemky,
- nálezové okolnosti zaznamenávat korektně,
- dodržovat „Country Code“, který řeší ochranu pozemků, úrodu, zvěř, odpadky, etc.,
- hlásit nálezy majiteli pozemku, úřadům a The Portable Antiquities Scheme,
- dodržovat The Treasure Act,
- vyhledávat expertní služby na profesionální registrované úrovni,
- volat policii v případě nálezů lidských ostatků,
- volat policii v případě nálezů čehokoli, co by mohlo být výbušninou.

Odkazy:

www.finds.org.uk

treasure@thebritishmuseum.ac.uk

elu@mmla.gov.uk

www.ncmd.co.uk

www.detectorists.net

www.fid.newbury.net

Summary

Vlastimil Novák, Treasure evidence in the United Kingdom.

The Treasure Act of 1996 is an Act of Parliament designed to deal with finds of treasure in England, Wales and Northern Ireland; it does not apply in Scotland. It legally obliges finders of objects which constitute a legally defined term of treasure to report their find to their local coroner within fourteen days. An inquest led by the coroner then determines whether the find constitutes treasure or not. If it is declared to be treasure then the owner must offer the item for sale to a museum at a price set by an independent board of antiquities experts (Treasure Valuation Committee). Only if a museum expresses no interest in the item, or is unable to purchase it, the owner can retain it.

‘Treasure’ is defined as being: All coins from the same hoard. A hoard is defined as two or more coins, as long as they are at least 300 years old when found. If they contain less than 10% gold or silver there must be at least 10 in the hoard for it to qualify. Two or more prehistoric base metal objects in association with one another. Any individual (non-coin) find that is at least 300 years old and contains at least 10% gold or silver. Associated finds: any object of any material found in the same place as (or which had previously been together with) another object which is deemed treasure. Objects substantially made from gold or silver but are less than 300 years old, that have been deliberately hidden with the intention of recovery and whose owners or heirs are unknown. The Portable Antiquities Scheme (PAS) is a voluntary programme run by the United Kingdom government to record the increasing numbers of small finds of archaeological interest found by members of the public. The scheme was begun in 1997 and now covers most of England and Wales. It is primarily focused on private metal detectorists who through their hobby regularly discover artifacts that would otherwise go unrecorded. Members of the public can also report objects they have found and finds of non-metallic objects are also covered by the scheme. Finds that legally constitute treasure are dealt with through the Treasure Act, 1996. This however concentrates on precious metals, prehistoric base metal, and finds in association with them. Non-prehistoric base metal and non-metal finds would not be recognized as treasure and therefore be unrecorded. The PAS exists to fill this gap.

English summary by V. Novák

OBSAH

Jiří Lukas – Miroslav Hus

Sbírka českých raně středověkých mincí Západočeského muzea v Plzni.

Díl I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I.

Collection of Bohemian early medieval coins in the Museum of West Bohemia in Pilsen.

Part I. Bohemian deniers produced until the monetary reform of Břetislaus I. 3–59

Juliana Boublíková Jahnová

Bitevní a smuteční medaile jáchymovských řezačů razidel Concze Welcze a Nickela Milicze

The battle and funerary medals produced by Concz Welcz and Nickel Milicz, the dieengravers

from Joachimsthal 60–69

Vojtěch Brádle – Radek Novák

Hromadný depot mincí z Úpice (okr. Trutnov)

Group coin hoard from Úpice (Trutnov district) 70–92

Nález mincí na území České republiky

Coin Finds in the territory of the Czech Republic

Ivan Čižmář – Jan Videman

Moravské denáry 11. a 12. století ze sídliště v Měnině (okr. Brno-venkov)

Moravian deniers of the 11th and 12th centuries from the Měnin settlement

(Greater Brno district) 93–97

Ondřej Černohorský

Nález denáru Přemysla Otakara I. v okolí Duchcova (okr. Teplice)

One denier of Ottokar I of Bohemia found near Duchcov (Teplice district) 98–101

Jan Cihlář – Tomáš Smělý

Nález pražských grošů Václava II. z k. ú. Mlýnec (okr. Jičín)

a Rožďalovice-Podolí (okr. Nymburk)

Prague grossi of Wenceslas II found in the territory of the land cadaster

of Mlýnec (Jičín district) and in Rožďalovice-Podolí (Nymburk district) 101–105

Ondřej Černohorský – Petr Nádvorník

Nález pěti pražských grošů Jana Lucemburského u Vojtěchova (okr. Chrudim)

Five Prague grossi struck under John of Luxembourg found near Vojtěchov

(Chrudim district) 105–108

Ondřej Černohorský – Josef Uhlíř – David Vích

Nález mincovního etalonu z Jevíčka (okr. Svitavy)

Monetary standard (etalon) found in Jevíčko (Svitavy district) 109–114

Jan John – Monika Konrádová

Nález groše hrabství Lippe-Detmold u Horních Slověnic (okr. České Budějovice)

A grossus struck in the Lippe-Detmold County and found near Horní Slávoň

(Budweis district) 115–116

Vlastimil Novák – Kamil Smíšek

Nález osmanské stříbrné mince sultána Bájazida II. a stříbrné benátské ražby druhé poloviny 16. století z Bělé pod Bezdězem (okr. Mladá Boleslav)

A silver coin struck under the Ottoman Sultan Bayazid II and a silver Venetian coin of the second half of the 16th century found in Bělá pod Bezdězem (Mladá Boleslav district) 117–119

Vlastimil Novák

Nález jedné osmanské a tři čínských mincí z Jaroměře (okr. Náchod)

Find of one Ottoman and three Chinese coins from Jaroměř (Náchod district). 120–124

Vojtěch Brádle

Depot mincí Františka Josefa I. z Hradce Králové

Coins of Franz Joseph I found in Hradec Králové 124–127

Zahraniční nálezy mincí z českých zemí

Finds of Bohemian, Moravian and Silesian Coins Abroad

Ondřej Černohorský

Pražský groš Jana Lucemburského z Rabsztyna (Polsko)

One Prague grossus struck under John of Luxembourg found in Rabsztyn (Poland) 128–130

Diskuse

Discussion

Pavel Salák jr.

Vývoj institutu nálezu pokladu v našem právním řádu

Development of the institute of treasure find in Czech civil law 131–138

Vlastimil Novák

Systém evidence nálezového materiálu ve Velké Británii

Treasure evidence in the United Kingdom 139–140

SEZNAM AUTORŮ

PhDr. Juliana Boublíková Jahnová

Bělehradská 104, 120 00 Praha 2
e-mail: juliana.jahnova@seznam.cz

PhDr. Vojtěch Brádle

Muzeum východních Čech v Hradci Králové, Eliščíno nábřeží 465, 500 01 Hradec Králové
e-mail: v.bradle@muzeumhk.cz

MUDr. Jan Cihlář

Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: jacihlar@gmail.com

Mgr. Ondřej Černohorský

Česká numismatická společnost, z. s. – pobočka Pražské groše, Arménská 1372/10, 101 00 Praha 10
e-mail: ondrej.cernohorsky@email.cz

Mgr. Ivan Čizmář

Ústav archeologické památkové péče Brno, v.v.i., Kaloudova 1321/30, 614 00 Brno
e-mail: ivancizmar@uapp.cz

PhDr. Miroslav Hus

Západočeské muzeum v Plzni, Kopeckého sady 2, 301 00 Plzeň
e-mail: mhus@zcm.cz; miroslav.hus@seznam.cz

PhDr. Jan John, Ph.D.

Archeologický ústav, Filozofická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice
e-mail: jjohn@ff.jcu.cz

Mgr. Monika Konrádová

Archeologický ústav, Filozofická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice
e-mail: monicta@seznam.cz

PhDr. Jiří Lukas

Brdičkova 1919, 155 00 Praha 5
e-mail: jlukas@volny.cz

RNDr. Petr Nádvořník, Ph.D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, Katedra buněčné biologie a genetiky,
Šlechtitelů 11, 783 71 Olomouc-Holice
e-mail: petr.nadvornik@upol.cz

Mgr. Radek Novák

Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Valdštejnovo náměstí 1, 506 01 Jičín
email: novak@muzeumhry.cz

PhDr. Vlastimil Novák, Ph.D.

Národní muzeum-Náprstkovo muzeum, Betlémské nám. 1, 110 00 Praha 1
e-mail: vnpnovak@seznam.cz

JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D.

Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, Veveří 70, 611 80 Brno
e-mail: pavel.salak@email.cz

Tomáš Smělý

K Zahrádkám 1180, 251 68 Kamenice
smely.tomas@centrum.cz

Mgr. Kamil Smíšek

Národní muzeum-Historické muzeum, Numismatické oddělení, Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: kamil.smisek@email.cz

Josef Uhlíř

Družstevní 321, 538 54 Luže

Ing. Jan Videman

Stoličkova 1968/31, 767 01 Kroměříž
e-mail: jan.vid@seznam.cz

PhDr. David Vích

Regionální muzeum, Šemberova 125/1, 566 01 Vysoké Mýto
e-mail: dvich@centrum.cz

POZNÁMKY

Komplexní služby ve stavebnictví

Silniční stavby • Mostní stavby • Kolejové stavby
Projekční inženýring • Pozemní stavby • Svařování
Doprava a mechanizace

Chládek & Tintěra
PARDUBICE
člen skupiny enteria

MACHO & CHLAPOVIČ

aukcie, numizmatický obchod, investičné zlato

VÝKUP & PREDAJ

MINCE • MEDAILY • BANKOVKY

BRATISLAVA

Dunajská 48, tel.: +421 239 020 432
email: bratislava@machochlapovic.com

PRAHA

Slunná 560/11, tel.: +420 220 560 563
email: praha@machochlapovic.com

